

הישיבה התשעים-וארבע של הכנסת השתיים-עשרה

יום שלישי, כ"ט בתמוז התשמ"ט (1 באוגוסט 1989)

ירושלים, הכנסת, שעה 15:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר נ' מסאלחה: הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.
 הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 72 לתקנון הכנסת. תודה.
 סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם: היו"ר נ' מסאלחה: תודה.
 ברשות היושב-ראש, הגני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

ב. הצעת חוק הרשויות המקומיות (כהונת סגנים בעיר הבירה), התשמ"ט — 1989*

קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר נ' מסאלחה: אדוני היושב-ראש, לאחר שמיעת ההסתייגויות, אני מבקש להביא את הצעת החוק להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר נ' מסאלחה: תודה. אנחנו עוברים לשמיעת ההסתייגויות. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלי דיין להנמקת הסתייגותו.

אלי דיין (המערך): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא של הסגנים והנבחרים ברשות מקומית אכן דורש דיון מחודש. אני מציע לשר הפנים לשקול רפורמה בנושא זה כדי לענות על צורכי הערים הגדולות, וגם להגדיר את מספר הסגנים הדרושים ברשויות המקומיות, כדי שיוכלו למלא את תפקידיהן.

הגשתי הסתייגות לחוק, אבל אני מבקש להסיר אותה, כי שוכנעתי שאכן מדובר בחוק מיוחד לבירת ישראל.

נוסף על חוק זה יש מקום גם לשקול הבאת חקיקה מיוחדת שתפתור את הבעיות של הערים הגדולות.

חברי, חבר הכנסת אברהם פורז, גם הוא הציע שייקבע קריטריון קבוע ושווה לכלל הרשויות המקומיות, כדי שיהיה ברור, שלכולן דין אחד, שאיננו מושפע מנסיבות אלה או אחרות של תוצאות הבחירות בעיר זו או אחרת.

הקריטריון שאנחנו מציעים הוא: ברשות מקומית שמספר תושביה עולה על 400,000 נפש, תהיה אפשרות למנות סגן נוסף, כפי שראוי לעיר גדולה.

אני גם מציע לשר הפנים לשקול חקיקה ברוח זו מטעם הממשלה, כי אם לא כן נצטרך להביא אותה כהצעת חוק פרטית, ובמקרה כזה אנחנו מקווים ששר הפנים יתמוך בה.

אני מציע לשר הפנים לשקול את הנוסח המופיע בחוק — חבר הנהלה הממונה על חיק, אנחנו עדים לתופעה הקיימת ברשויות המקומיות, שלפיה יש סגנים המקבלים שכר מצב זה מחייב קביעה ברורה ומוגדרת לגבי מספר הסגנים בשכר שיהיו

היושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): הסעיף הבא בסדר-היום הוא: הצעת חוק הרשויות המקומיות (כהונת סגנים בעיר הבירה), התשמ"ט — 1989, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יביא את הצעת החוק יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חבר הכנסת יהושע מצא, בבקשה.

יהושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפנינו הצעת חוק הרשויות המקומיות (כהונת סגנים בעיר הבירה), התשמ"ט — 1989. זו הצעת חוק שהובאה לקריאה ראשונה עליידי שר הפנים אריה דרעי כהצעת חוק ממשלתית; היא התקבלה בקריאה ראשונה והועברה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לדיון ולהכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

בדיוני הוועדה על הצעת החוק היו לנו לבטים קשים. הלבטים נבעו מחששו, שבעקבות החוק הזה תיפרץ המסגרת וימונו סגנים נוספים לראשי ערים אחרות בארץ. אבל, לאחר לבטים רבים ולאחר ששמענו את נציגי עיריית ירושלים, את נציגי משרד הפנים ואת היועץ המשפטי של משרד הפנים ובדקנו את השלכות החוק על עיריות אחרות; לאחר ששמענו את הפרובלמטיקה — המוכרת לנו — של עיר בירה שצריכה להתנהל עד כמה שניתן על מי מנוחות, הרבה מעבר לעניינים הקואליציוניים, עיר בירה על בעיותיה המורכבות ביותר, שאין להן משל ודוגמה בעיר אחרת בארץ — החליטה הוועדה, מתוך לבטים קשים, להביא את הצעת החוק בעניין מינוי סגנים נוספים בעיר הבירה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כאמור, לאחר לבטים רבים ומתוך הכרה בבעיות המיוחדות שיש לעיריית ירושלים, החלטנו שיש להביא את הצעת החוק לאישור הכנסת.

הוגשו הסתייגויות מספר להצעת החוק. המסתייגים ינמקו אותן בוודאי. אני חושב שחבר הכנסת אלי דיין, שהגיש הסתייגות, מבקש להסיר אותה. יש גם הסתייגות לחבר הכנסת אברהם פורז.

* "דברי הכנסת", חוב' כ', עמ' 1756: נספחות.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
לא. החוק הזה אינו חל על ירושלים. אם מותר לי לומר לכם, חברי הכנסת, ריבוי סגנים לראש העיר בירושלים נובע מסיבות קואליציוניות גרידא. מסיבות מפלגתיות פנימיות. בין זה לבין מעמד ירושלים — אין ולא כלום. זה פשוט חילול שמה של ירושלים — לקשור את שאלת הסגנים עם מעמד ירושלים. זה פשוט ביוזיה של ירושלים.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
ראש העיר ירושלים הולך ומזדקן. הוא זקוק לסיוע.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני יודע שכאשר הזדקן משה רבנו, שניים בלבד עזרו לו להרים את ידיו. בירושלים צריך, כנראה, חבורה שלמה שתעזור לראש העיר להרים את ידיו. רבותי, האמינו לי, לו היה שדי קולק יכול שלא למנות שום סגן — הוא היה עושה זאת. הוא צריך אתכם רק מטעמים קואליציוניים.

אלי דיין (המערך):
בזה אתה צודק.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
הוא היה מוותר על כולם. לא מעניין אותי באיזו סיעה מדובר ולא כל דבר אחר. אם בעיני דבר הוא פסול — הוא פסול.

חברי הכנסת, איני תלוש לגמרי מן המציאות. אמרו לי שיש בעיות קואליציוניות בירושלים. אמרתי: בסדר. התברר, להפתעתנו או שלא להפתעתנו, שליירושלים יש בכל זאת ייחוד מסוים. מהו הייחוד? אין עיר אחרת במדינת ישראל שמספר תושביה הוא כמספר תושבי ירושלים. מספר תושבי ירושלים עולה על 400,000, בעוד מספר התושבים של כל עיר אחרת בישראל הוא פחות מ-400,000.

על כן, בהסתייגות שלי אני אומר, שיש לתקן את החוק באופן כללי. יש לומר שעיר שמספר תושביה עולה על 400,000 יהיה ניתן למנות בה חמישה סגנים לראש העיר.

ראובן ריבלין (הליכוד):
תציע הצעת חוק כזאת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
זאת ההסתייגות.

חבר הכנסת ריבלין, לא הצעתי להשאר את המצב כעינו. הקשיים של ירושלים היו מובנים לי. אם רוצים סגן נוסף בירושלים, יותר מאשר בכל מקום אחר בארץ — בבקשה. אבל, מצב שבו החקיקה מכוונת רק לירושלים, והממשלה יחד עם העירייה מחליטות על מספר הסגנים — זה דבר פסול, לדעתי.

על כן, ההסתייגות שלי אומרת, שלא ייקבע חוק מיוחד לירושלים. נתקן את פקודת העיריות באופן כללי. דהיינו נתקן את חוק הבחירות הישירות לראשי ערים, ובזכות המספר הגדול של התושבים בירושלים יהיה ניתן למנות חמישה סגנים בעיריית ירושלים. אם אתם רוצים, אפשר גם למנות שישה סגנים, אבל אין לקבוע חוק מיוחד לירושלים.

הסתייגות נוספת. והיה ולא התקבל הצעתי ובכל זאת הרוכב פה יציביע בעד איך-סוף סגנים, זאת אומרת בעד מתן ייפוי כוח לממשלה ולעירייה למנות איך-סוף סגנים — אני מציע שייקבע, שארבעה סגנים בלבד יהיו סגנים בשכר. כדי שלא נעמיס עומס נוסף על קופת הציבור. הסגנים הנוספים על ארבעה אלה יהיו סגנים של כבוד, כפי שהיה בעבר.

אלו שתי ההסתייגויות שלי. אני מבקש לקבל אותן.

כרשויות המקומיות, וכן קביעת מעמדם של מי שנקראים היום "חברי הנהלה הממונים על תיק", שראש הרשות אוצל להם סמכויות, והם למעשה ממלאים תפקידים של ראש הרשות באותו תחום שעליו הם מופקדים. כדי שהציבור יבין שלחבר הנהלה הממונה על תיק יש סמכויות במלוי תפקידיו, אני מציע לקרוא להם "סגנים" לפי תוארם.

לדעתי, המנבלה צריכה לחול על מספר הסגנים כשכר, זאת כדי להגן על תקציב הרשות וכדי שהרכב הזה לא יהיה גמיש בהתאם לנסיבות הקואליציוניות. גם היום יש לראש הרשות סמכות בחוק למנות חברי הנהלה ממונים על תיק ולאוצל להם מסמכויותיו, אלא מאי? — הם אינם מקבלים שכר.

בהזדמנות זו אני קורא לשר הפנים להגדיר בתקנות מה הן ההוצאות שזכאים להן אותם חברי הנהלה הממונים על תיק כדי שיוכלו למלא את תפקידם. לעתים, הם מופקדים על תחומים רבים, הם מקדישים לכך שעות רבות, וכל רשות נוהגת בעניין זה בצורה שונה מחברתה. מן הראוי שייקבע בתקנות בצורה מדייקת מהו שיעור ההוצאות האלה.

מכל השיקולים האלה ובהתחשב במעמדה המיוחד של בירת ישראל, אני מסיר את ההסתייגותי, כדי לאפשר לעיריית ירושלים לתפקד. כימים אלה צריך להיות קונסנסוס שיאפשר לבירת ישראל לתפקד בצורה נאוה ולשרת את כל תושבי ירושלים, ככלל זה תושבי מזרח-ירושלים.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. חבר הכנסת אברהם פורז שותף לאותה הסתייגות. נשמע את ההנמקה שלו. בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

ארוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, לפני שנחקק חוק הבחירות הישירות לראשי ערים, אפשר המצב המשפטי מינוי סגנים בכל עירייה לפי רצון הנבחרים. היו מקרים שבעיריות גדולות נתמנו גם 10 ו-11 סגנים, והתוצאה היתה פיתוח במעמדם של הסגנים. זה הפך קרקס מוחלט. חלק קיבלו שכר, חלק — שכר חלקי, חלק — רק תואר. כל אחד היה סגן, כמעט כל חברי המועצה היו סגנים. בא חוק הבחירות הישירות לראשי ערים ושינה את המצב. החוק אמר שבעיריות קטנות יהיה סגן אחד, בעיריות גדולות יותר — שני סגנים; בעיריות גדולות עוד יותר — שלושה סגנים; ובעיריות גדולות ביותר — ארבעה סגנים. היום המצב הוא, שבשתי עיריות בלבד אפשר למנות ארבעה סגנים — בתל-אביב וכירושלים. ככל יתר הרשויות, בגלל מספר התושבים — פחות מארבעה סגנים.

כל חקיקה נקודתית, דהיינו חקיקה פרטיקולרית שבאה לפתור בעיה לוקלית, היא בעיני חקיקה פסולה. חוק צריך להיות כללי, לכלול.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
גם לא לירושלים?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

יפה. עכשיו באים ומצילים את ירושלים. איך מצילים את מעמד ירושלים? איך מאדירים את שם ירושלים בעמים? ממנים סגנים לראש העיר. זהו. ככל שמרכיבים סגנים — כן עולה מעמדה של העיר. זהו.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

יש לי הרגשה שאתה מדבר על ירושלים וחושב על תל-אביב.

— הצעת חוק הרשויות המקומיות (כהונת סגנים בעיר הבירה): אומרים "כן" לבקעת-הירדן —

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת אברהם פורז, האם אתה מסיר את ההסתייגות שלך?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

יושב-ראש ועדת הפנים הציע לי לוותר על ההסתייגות הראשונה, והוא יתמוך בהסתייגות השנייה — השארת ארבעה סגנים בלבד בשכר. לאחר מחשבה, אם ההצעה בעינה עומדת — אני מוכן.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת יהושע מצא, בבקשה.

יהושע מצא (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע לכנסת לדחות את ההסתייגות ולקבל את החוק כפי שהוא.

בטרם ההצבעה, אני חייב לכנסת הזאת סיפור קצרצר, יפהפה, לאלה שקמו פה וצעקו שטדי קולק כבר עיף. אני מודיע לכם, שישבתי אתו כיום שישי וניהלתי אתו שיחה ארוכה מאוד. אני רוצה לומר לכם, שהוא עדיין "אריה", כמלוא כוחותיו. ישבתי אתו שעה שלמה. במשך שעה שלמה הוא סיפר לי על תוכניותיו לשנת 2000 בירושלים, תוכניות שמתבצעות בימים אלו. אם כן, דעו לכם שראש העיר, שאתם אומרים שהוא עיף, כבר עוסק בתוכניות לשנת ה-2000.

אדוני היושב-ראש, אני מציע לך להעמיד את החוק להצבעה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. קודם כול, נצביע על ההסתייגות של חבר הכנסת אברהם פורז לשם החוק ולסעיף מס' 1.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חבר הכנסת

א' פורז לשם החוק ולסעיף 1 — 5

נגד — 30

נמנעים — 2

ההצעה של חבר הכנסת א' פורז לשם החוק ולסעיף 1 לא נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני קובע שההסתייגות לא נתקבלה. היות שההסתייגות השנייה קיימת אם תתקבל הראשונה — לא נצביע על ההסתייגות השנייה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

להיפך, ההסתייגות השנייה קיימת רק אם הראשונה נופלת.

היו"ר נ' מסאלחה:

אם כן, נצביע גם על ההסתייגות השנייה. אבל תחילה נצביע על הצעת הוועדה לסעיף 1.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 1, כהצעת הוועדה — 30

נגד — 5

נמנעים — 1

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני קובע שסעיף 1, כפי שהובא עליידי יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת מצא, נתקבל.

חברי הכנסת, אנחנו מצביעים על ההסתייגות השנייה של חבר הכנסת אברהם פורז, אחרי סעיף 1.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת חבר הכנסת

א' פורז אחרי סעיף 1 — 6

נגד — 31

נמנעים — 1

הצעת חבר הכנסת א' פורז אחרי סעיף 1

לא נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני קובע שההסתייגות לא נתקבלה. אנחנו עוברים לקריאה שלישית. חברי הכנסת, מי בעד אישור הצעת חוק הרשויות המקומיות (כהונת סגנים בעיר הבירה), התשמ"ט — 1989, בקריאה שלישית?

ה צ ב ע ה

בעד חוק הרשויות המקומיות

(כהונת סגנים בעיר הבירה),

התשמ"ט — 1989 — 33

נגד — 3

נמנעים — 2

חוק הרשויות המקומיות (כהונת סגנים בעיר

הבירה), התשמ"ט — 1989, נתקבל.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני קובע כי חוק הרשויות המקומיות (כהונת סגנים בעיר הבירה), התשמ"ט — 1989, התקבל בקריאה שלישית.

ג. אומרים "כן" לבקעת-הירדן*

היו"ר נ' מסאלחה:

חברת הכנסת עדנה סולודר, השר מרכי גור אמור להיות בדיון הזה. הוא עדיין לא בא. אנחנו נקיים את הדיון גם בהיעדרו.

עדנה סולודר (המערך):

השר נמצא בבניין. זה רבע שעה אני מבקשת שיאתרו אותו.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: אומרים "כן" לבקעת-הירדן. תפתח חברת הכנסת עדנה סולודר. בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

איפה השר המשיכי?

* "דברי הכנסת", חוב' כ"ח, עמ' 2614.

שאנחנו מקדישים על-מנת לטפח את בקעת-הירדן, כדי שהיא לא תהיה רק יעד שאנחנו מדברים עליו ולא יהיו בה רק נקודות בודדות, אלא היא תהיה רצף ירוק מהחלק הצפוני שלה, המשמש דוגמה טובה, לכך שניתן להפוך את בקעת-הירדן לבקעה מוריקה, ועד לחלק הדרומי שלה, צפון ים-המלח, שגם הוא יכול לשמש לנו דוגמה לכך שאפשר להוריק אפילו את המדבר המלוח הזה. אבל לשם כך נחזין, כאמור, לא רק חזון אלא גם כסף, כשם שכל חזון מתורגם אצלנו לכסף.

בהעלותי את ההצעה לסדר-היום הזכרתי בדברי, ואני חוזרת על כך גם היום, שהיה זה יגאל אלון המנוח שהכיר בחשיבותה של בקעת-הירדן. בכל הסדר שהוא, גם בהסדר של אלה הגורסים "שטחים תמורת שלום", בקעת-הירדן איננה יכולה להימסר כתמורה. בקעת-הירדן היא אזור שאנחנו צריכים להחזיק בו בכל עת, בוודאי בעת שלום, כחלק מהרצף של הגבול המזרחי, שהוא הגבול הארוך ביותר שלנו, מהגולן ועד אילת.

יגאל אלון המנוח ביסס את עמדתו מייד אחרי מלחמת ששת-הימים, והדגיש את המלה "לאלתר" בהצעת הפתרון שלו. אמרתי אז, ואני אומרת גם היום, שיותר ויותר אנחנו נוכחים לדעת עד כמה צדק בעצם יגאל אלון בקביעתו ובחביבתו לגשת לפתרון שיש בו גם שטחים תמורת שלום, אבל גם שטחים שאנחנו עומדים עליהם, תרתי משמע, וישיבים עליהם ומעמקים בהם שורשים. בקעת-הירדן היא אחד השטחים האלה, היא קובעת את שלמותה של הארץ מבחינה אסטרטגית ואת אופיה היהודי מבחינה דמוגרפית.

אינני רוצה להאריך בדברי הפתיחה, אבל אמרתי כבר, שאילו חשבנו לפני 22 שנה על הדברים האלה בצורה רציונלית יותר — אז היינו כולנו שיכורי שטחים, שיכורים מכך שיכולנו שוב להלך בהם — היינו עומדים היום במצב שונה גם בבקעת-הירדן וגם באזורים אחרים.

אם אומנם אנחנו אומרים היום "כן" לבקעת-הירדן, אין זה מפני שזו ססמה מצלחת מאוד, אלא מפני שזו ססמה שיש בה תוכן אמיתי מכל היבט שהוא. אנחנו אומרים "כן" לבקעת-הירדן, וה"כן" הזה מחייב אותנו, אני חושבת שה"כן" הזה צריך לחייב היום גם את הכנסת. אינני יודעת כיצד יתבטאו החברים בריון היום, אבל אני חושבת שה"כן" הזה צריך לחייב את הכנסת לחזור ולהדגיש את החיוניות ואת החשיבות הביטחונית של בקעת-הירדן בגבולנו המזרחי, את חיוניות היותה בריבונות ישראל לעת שלום.

הכנסת צריכה לתבוע מכל משרדי הממשלה, וכוודאי ממשרד החקלאות, ממשרד התעשייה ומשרד התעשייה והמסחר וכן הלאה, את פיתוחה של בקעת-הירדן ואת אכלוסה. יש להעמיד זאת כמקום ראשון בסדר העדיפויות הלאומי. כמרכן, יש להקצות בחדיפות לבקעת-הירדן את התנאים והמשאבים המתחייבים מראיה זו, למען פיתוחה וביטוסה, על-מנת שלא רק נראה אותה כרצף על המפה, עם נקודות יישוב מצוירות, אלא גם נראה אותה בשטח כרצף ירוק, מהצפון ועד הדרום.

כל מי שנוסע מהצפון, מבקעת-בית-שאן, לירושלים פעמים מספר בשבוע, ויש כאלו חבוי כנסת רבים העושים זאת, יכול לראות שהדברים האלה אינם כגדר חלום בלבד; הם בהחלט חלום היכול להפוך מציאות. כל מי שהכיר את העמקים האלה לפני עשרות שנים יודע מה יכולה לעשות יד האדם, יחד עם המים, והמים הם אחד המשאבים שבקעת-הירדן נצרכת להם היום בחדיפות. בעזרת המים ועם תושייתו של האדם,

היור"ר נ' מסאלחה:

חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה. חבר הכנסת הרבעם זאבי, אני מבקש ממך.

עדנה סולודר (המערף):

בגלל ההתייחסות שלו לבקעת-הירדן, הוא מפריע לי לפתוח.

היור"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת פרוש, בבקשה ממך. בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערף):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לכרך את החברים מבקעת-הירדן היושבים כאן. אני חושבת שלרוב חברי הכנסת זה הדיון הראשון בכנסת בנושא בקעת-הירדן. אני גם מקווה, כי העובדה שהשר המשיב עדיין לא נמצא כאן היא לא סימפטומטית להתייחסות להתייחסות בבקעת-הירדן, שכולנו מאמינים בצורך בקיומה. אבל — אחת כאמונה ושתיים בעשייה.

הדיון הזה מתקיים בעקבות הצעה לסדר-היום שהעליתי בסוף חודש יוני, תחת הכותרת: אומרים "כן" לבקעת-הירדן. היושב-ראש של אותה ישיבה, חבר הכנסת וירשובסקי, לגלג קצת על השם הזה, אבל אני אמרתי שזה היה השם שניתן למבצע האכלוס הגדול, הראשון מסוגו, שנוערך על-ידי אנשי בקעת-הירדן והסתיים בימים אלה. מטרת המבצע היתה להכפיל את האוכלוסייה בבקעת-הירדן, שהיא קטנה עד היום.

הזכרתי אז את מספר הנפשות בבקעת-הירדן, ואזכיר זאת שוב. היישובים שם מונים 3,200 נפש, 600 משפחות, מתוכן 1,300 נפשות במעלה-אפרים. מטרתו של מבצע האכלוס היתה להביא לשם במשך ארבע שנים כ-500 משפחות נוספות. בבקעת-הירדן מצויים כיום כ-300 בתים ריקים, המוכנים לקלוט מיידית אוכלוסייה נוספת.

אתמול התנהל כאן דיון נוקב בשאלה, איך לקלוט את העלייה שתגיע. חברים אמרו, שאנחנו מצויים במצב טרגי: העלייה שכולנו נכספים אליה כל כך עומדת בשערנו, ואנחנו לא ערוכים לקליטתה; במקומות אחדים יש בתים ריקים אבל אין שם תעשייה, במקומות חלקים יש תעשייה אבל אין בתים ריקים, ובינתיים נחמין את האפשרות לקלוט את העולים שאולי יגיעו.

במסגרת המבצע שהסתיים זה עתה נרשמו כ-150 משפחות, המעוניינות לבוא לבקעת-הירדן. אבל גם כאשר תגענה המשפחות האלה לבקעת-הירדן, ברור שמהבתים עצמם לא תהיה להן פרנסה. גם אם למדנו בשנים האחרונות, בדרך קשה מאוד, להוציא תוצרת חקלאית טובה מהבקעה, הרי, כפי שהסביר שר החקלאות, שהשיב אז על הצעה לסדר-היום שלי, החקלאות לבדה לא יכולה לתת פרנסה מספקת, היא לא יכולה להבטיח אפילו רמת חיים דומה במקצת לזו שרגילים לה במרכז הארץ. אין ספק בכך שהחקלאות לבדה איננה מספיקה, אבל גם אם יעסקו בחקלאות, כשביל קליטה נוספת יש צורך במשאבים נוספים.

בדברי התשובה של שר החקלאות, שהשיב על ההצעה שלי והציע לקיים את הדיון בנושא במליאת הכנסת, הוא הציע גם, שהדיון יהיה דיון מדיני. אני רוצה להאמין, שקיים באמת קונסנסוס מלא במדינת ישראל על חיוניותה של בקעת-הירדן ועל הצורך בה כחלק ריבוני ממדינת ישראל לעת שלום. אבל, יש מרחק רב בין ההסכמה הזאת לבין המאמצים וההאמצעים

השר מ' גור:
נכון.

— — — הכוח הזה היה כוח ארטילריה עירקי. ובכן, אם כרגע באה לידי ביטוי שותפות מחודשת, מצומצמת או רחבה, של עירק עם ירדן — ודאי שלא יכול להיות ויכוח בימים אלה לגבי החשיבות העצומה של בקעת-הירדן.

אני רוצה להוסיף נקודה, שלפי הערכתי היא בעלת חשיבות. הקלות היחסית שבה עוברת בקעת-הירדן — זאת אומרת, התושבים שלנו בבקעת-הירדן — את מאורעות האינתיפאדה מוכיחה עד כמה נכון היה ביסודו, הלכה למעשה, הרעיון האסטרטגי של ההתיישבות בבקעת-הירדן; אזור שאין בו כמעט ואוכלוסייה ערבית, לכן הוא מעורר מינימום של ויכוחים, או מינימום של קשיים כעצם הקיום השוטף של היישובים שלנו בבקעה.

זאת אומרת, כמעט מכל נקודת ראות ביטחונית — בקעת-הירדן חשובה להגנתה ולביטחונה של מדינת ישראל. זה כלכד דיו כדי שהכנסת והממשלה יבינו את הצורך להשקיע בבקעת-הירדן את מירב המאמצים ואת מיטב המשאבים על-מנת שהאוכלוסייה שם תלך ותגדל ולא תחך ותקטן.

בביקור חברי הכנסת בבקעת-הירדן לפני כשנה עמדנו מקרוב על היכולת הכלכלית של ההתיישבות בבקעת-הירדן. מי שרצה ומי שהאזין והקשיב יכול היה ללמוד, שיש עתיד לחקלאות בבקעת-הירדן, יש יכולת קיום, ולתושבי בקעת-הירדן יש יכולת להתפרנס בכבוד. אין המדינה צריכה לשאת את תושבי בקעת-הירדן על כפיים. המקסימום שאפשר לומר הוא, שמדינת ישראל תתרום לבקעת-הירדן אולי פחות מאשר תתמוך ויתן בקעת-הירדן למדינת ישראל.

בבדיקה שערכנו אז למדנו, שמתוך עשר שנות עבודה חקלאית — שש שנות עבודה חקלאית בבקעת-הירדן יכולות לפרנס בכבוד את תושביה. במהלך ארבע שנים עלולות להיות כל מיני מכות, בעיקרן מכות טבע, חלקן מכות הקשורות לשווקים בין-לאומיים — מכיוון שיש לזכור שהחקלאות בבקעת-הירדן תלויה, במידה גדולה יותר מאשר במרבית אזורים החקלאות בארץ, בתנאי האקלים, בתנאי מזג האוויר, ויש חשיבות רבה להצלחה בעונה עצמה.

שאלנו אז את עצמנו אותה שאלה שאנחנו צריכים לשאול היום במליאה: האם תמונה סטטיסטית כזאת מצדיקה או אינה מצדיקה את התמיכה של הממשלה בכלכלה של בקעת-הירדן וביכולתם של תושביה להתמודד עם תנודות כאלה ואחרות? יש להוסיף על זה את קשיי מזג האוויר, השהות והחיים באזור ביטחון וכדומה.

אני חושב שהתשובה על שאלה זאת כרוה וחד-משמעית. חקלאות מהסוג הזה, בהיקפה ובאיכותה, מצדיקה את מלוא התמיכה של ממשלת ישראל. מה עוד, שהתוצרת החקלאית של בקעת-הירדן מגיעה לשווקים רבים, אשר חשיבותם רבה מאוד גם למשק הישראלי וגם ליחסי החוץ של ישראל. זאת אומרת, גם מעצם הבחינה המשקית-הכלכלית של החקלאות בבקעת-הירדן יש הצדקה מלאה לתמיכה לא רק בקיום הנוכחי אלא בגידול ההולך ומתמשך של האוכלוסייה הוותיקה.

חברי הכנסת, בחודשים האחרונים ערכתי סבב ביקורים נוסף ביישובים ובהתנחלויות בחבל-עזה, ביהודה ובשומרון ובבקעת-הירדן, ואני יכול לומר לכם, שבמהלך כל ימי הביקורים ביישובים כמעט שלא שמעתי פנייה, תביעה או בקשה הנובעת מהאינתיפאדה. כסיכום השיחות, כאשר תמהתי

וכמובן, גם בעזרת כסף ותקציבים, נוכל להפוך את החלום הזה למציאות.

בדיוק בסוף דברי נכנס גם השר המשיב. אני מקווה שעמדותינו בנושא הזה דומות. תודה רבה.

היו"ר ג' מסאלחה:

אדוני השר מרדכי גור, בבקשה.

השר מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתנצל על האיחור.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

כדאי שתתייחס לשאלה השלישית שהופנתה לממשלה.

השר מ' גור:

והיא — מה? אני שואל ברצינות. לצערי, לא הודיעו לי שהישיבה מתחילה בשעה 15:00. אבל אם יש שאלה ספציפית, חבר הכנסת צבן, אני מוכן להשיב עליה.

אברהם בורג (המערך):

צריך לברך את השר שהקדים את בואו בחצי שעה.

השר מ' גור:

פלא-פון.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביסודו של דבר, הנושא שאנחנו דנים בו קל באופן יחסי, מכיוון שאין ויכוח בקרב רוב חברי הבית ובממשלה לגבי החשיבות הביטחונית של בקעת-הירדן.

כמצעי רוב המפלגות המיוצגות כאן בכנסת מקובל, שבקעת-הירדן תהיה, בכל הסדר שלום, חלק ממדינת ישראל בצורה כזאת או בצורה אחרת.

רפאל איתן (צומת):

מה זה "בצורה אחרת"?

השר מ' גור:

מכיוון שיש מפלגות שונות המייצגות את כל הקשת הפוליטית, ומשום שאינני רוצה לדבר אף לא בשם אחת מהן — אני נוקט לשון עגלגלה. מייד אייצג את עמדת הממשלה ואת עמדת המפלגה שאני מייצג.

כמצע המערך מצוין במפורש, שלעת שלום תהיה בקעת-הירדן בריבונות ישראל. ואומנם, במשך כל השנים נקטו הממשלות את צעדים הנדרשים, אולי לא במידה מספקת. על-מנת לוודא שבקעת-הירדן תמלא את הייעוד הזה, גם בראייה הביטחונית וגם בראייה הלאומית הכוללת.

התנתקות ירדן מהגדה המערבית, מנקודת ראותה, הניתוק הזה שעליו הוצהר בחודשים האחרונים, אם בכלל, רק מחזק את החשיבות הביטחונית של רצועת הביטחון הזאת ולא מחליש אותה.

אם היינו צריכים הוכחות נוספות לחשיבותה של בקעת-הירדן, הרי באה הפעילות העירקית והירדנית המשותפת כשכובעות האחרונים — ביתניים היא פעילות אווירית כלכד, אבל איש מאתנו איננו יכול לדעת כיצד היא תתפתח. אני רוצה להזכיר, שהכוח הצבאי היחיד אשר ירה על טבריה במלחמת ההתשה, מלחמת הגבולות, היה כוח ארטילריה עירקי, אשר היה מוצב — נדמה לי שאתה אישית זוכר זאת היטב — —

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

כמוצב — — —

הקמת יישובים. בתקופות שבהן היה השלטון המרכזי יציב, הוא השליט סדר גם בחבלים שבשולי המדינה, מצב הביטחון בהם היה תקין ובקעת-הירדן הייתה נושבת ופורייה. בתקופות שבהן נחלש השלטון המרכזי ולא היה בכוחו לאכוף את החוק על ספר המדינה, היו שוסי המדבר למיניהם פושטים בה ומכלים כל חלקה טובה. הדכרים האלה יפים גם לחבלי ארץ אחרים.

לפיכך, כדי לחזק את שליטתנו בבקעת-הירדן, עד בוא השלום המיוחל, יש לעודד הקמת יישובים ולפתח את הקיימים, הן כדי לבססם והן כדי ששלטונה של ישראל יהיה יציב ולא ניתן לערערו כחבל זה. מאז מעולם הייתה עדיפות ראשונה, גם כהלכה היהודית וגם במדיניות, ליישובי הספר. גם חלקה הדרומי של הבקעה זקוק לעידוד היישובים הנמצאים בו. אומנם חברת הכנסת סולודר גרה בצפון הבקעה, אבל אני מניח שהיא מעוניינת מאוד לדאוג גם לחלקה הדרומי של הבקעה. כי העיקרון חר הוא.

אדוני היושב-ראש, מסכים אני עם דבריה של חברת הכנסת סולודר, אולם באותו עניין, מרוע לא נאמר "כן" גם לגליל? הרי הגליל מאבד את סאת הרוב היהודי. אומנם אכלוס הגליל ביהודים היה בעיה מאז ומתמיד, אך מעולם לא נזחו היהודים את הגליל. הקשיים שבהם נתונה לאחרונה המדינה, ובעיקר האבטלה, גורמים לכך שהאוכלוסייה היהודית נודדת מהגליל למרכז הארץ כדי לחפש עבודה, ומספר האוכלוסין ביישובי הגליל הולך ופוחת. לצערנו, דווקא כשעה קשה זו למדינה חייב להינתן חיזוק לגליל, שהוא ראשון במעלה, בעיקר מהבחינה המורלית. יפה עשתה הממשלה שהקימה מצפים בגליל, אולם בצורה שהוקמו ובדרך תפקודם מוטב היה שלא הוקמו, ואם הם עדיין מחזיקים מעמד, כי אז חייבים לחזקם ולעודדם.

בימי בין המצרים האלה, כשאנו מתאבלים על חורבן ארץ-ישראל לפני 1919 שנה, ומצפים שנוכה לראות את יישוב כל הארץ וגאולתה ואת ירושלים כבניינה, ומתפללים שיתקיימו דברי חכמינו, שאמרו "גליל נחרב תחילה, גליל ייבנה תחילה", יש לעשות הכול כדי לבנות את יישובי הגליל. הרי לפי אמונתנו, סימיני הגאולה וניצניה תחילתם דווקא בגליל, ואיך נוכל להרשות לעצמנו שהגליל לא יהיה מיושב ביהודים, שיהיו הראשונים לראות את פעמי המשיח ולבשר עליהם?

לסיום, חברי הכנסת: קל לומר "כן" לכל דבר חיובי, אולם ה"כן" הזה צריך להיות מלווה בעשייה. דברינו כאן, אם לא ימצאו אוזן קשבת אצל המופקדים על העשייה, יישארו בבחינת קול קורא במדבר, והרי לא לכך התכוונה חברת הכנסת סולודר. לפיכך, יש להעביר את הנושא לאחת מוועדות הכנסת שוועדת הכנסת תחליט עליה, כדי שדברינו כאן יזכו להתייחסות ממשית, כי יהיה זה חבל מאוד אם אחד המקומות הפוריים והונוחיים ביותר בחלקאות המתפוררת במדינת ישראל לא יזכה לטיפול ולעידוד המתבקשים.

התוצרת החקלאית המשובחת של הבקעה, בעלת מזג האוויר המיוחד, והעיתוי הייחודי של שיוקה, מקנים לבקעה זכות קיום עצמאית, בלתי-תלויה ואולי בלתי-מסוכסדת — חזון נדיר מאוד כענף החקלאות, פאר היצירה הישראלית, העובר משבר חמור.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת יוסף עזון. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל ביבי, ואחריו — לחבר הכנסת שלמה הלל.

על הסוגיה הזאת, הסתכר לי, לטובה, שאצל חלק גדול מתושבי היישובים — האינתיפאדה אינה עוד גורם המכריע וקובע את דפוסי חייהם.

אולם, אם הייתה סוגיה אשר-עלתה בכל יישוב, ללא יוצא הכלל, זו הסוגיה של הציפייה להגדלת התמיכה בתחום החברתי והמשקי, ולא כל כך בתחום הביטחוני, ובתחום החברתי והמשקי — הבעיה העיקרית היא היכולת לגדול, הרצון שלא לקפוא על השמרים, מכיוון שכל קפיאה כזאת משמעותה נסיגה. לא מדברים על תמיכה שהיא מעבר ליכולת המדינה לעמוד בה.

ואם אומנם מדברת חברת הכנסת סולודר על גידול של כ-100 משפחות בשנה, הרי, ללא ספק, מדינת ישראל —

ענדה סולודר (המערך):
אפילו 150.

השר מ' גור:

— על כל עוצמתה הכלכלית והחברתית ועל כל אילוציה הביטחוניים-האסטרטגיים, יכולה לאפשר גידול של הרבה יותר מ-100 המשפחות שמדובר עליהן כאן. זה תלוי אך ורק בקדימה הלאומית, שקביעתה נתונה בידינו.

לכן, לסיכום, כשאנחנו מדברים על בקעת-הירדן, אזור הנמצא על הגבול, אזור שסבל קשות כעבר ועמד ככל הקשיים — התנכלויות אויבים, מזג האוויר, קשיים כלכליים — כשמדובר באוכלוסייה שהצליחה לעמוד בכל זה ורוצה להמשיך ולהתמיד ולהתפתח, גם מחובתנו וגם במסגרת יכולתנו לעזור לה להשיג את היעד הזה. כפי שאמרתי, התרומה של גידול האוכלוסייה בבקעת-הירדן למדינת ישראל תהיה גדולה יותר מהתרומה המתבקשת מאתנו, גם בכנסת וגם בממשלה, ואני מקווה שההחלטות הנכונות יתקבלו בקרוב.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לשר מרדכי גור. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף עזון, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל ביבי.

יוסף עזון (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד השר, תוכנית המדינית של יגאל אלון ז"ל גרסה התיישבות ביטחונית בשני קווי האורך: בכיכר-הירדן ובמורדותיו המזרחיים של הר-השומרון. לפי תוכנית זו, הוקמו בבקעת-הירדן שתי שדרות של יישובים בקו רצוף, בכיכר-הירדן ובמורדותיו המזרחיים של הר-השומרון. לא זה הזמן לדבר על תוכנית-אלון ז"ל, על חשיבותה ועל הכייה לדורות — — —

חגי מירום (המערך):

התוכנית ז"ל.

יוסף עזון (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אמרת: אלון ז"ל. אדוני יקשיב. תודה רבה לך.

לא זה הזמן לדבר על תוכנית-אלון ז"ל, על חשיבותה ועל הכייה לדורות שבאי-אמוצה בעיתוי הנכון ובתנאים הנוחים דאו. הנושא הנדון מחייב אותנו להתייחס להתיישבות בכללה, ולא רק לחבל ארץ אחד, גם אם הוא מיוחד. אולם — תחילה לבקעת-הירדן.

בבקעת-הירדן, השוכנת בין הכינרת לבין ים-המלח, שעברה לשלטון ישראל לאחר מלחמת ששת-הימים, הוקמו יישובים חדשים ומרכזים עירוניים. הקמת היישובים הייתה דבר בעתו, כי, כידוע, השליטה בשטח כלשהו מתאפשרת על-ידי

גם במערך ההסברה אנחנו צריכים לומר בכנות: כן לבקעה. בסך הכול, הבקעה נמצאת במרחק שעה נסיעה מירושלים וממרכזי הארץ, ואני חושב שהכנסת הזאת — אומנם לא המליאה — צריכה להתאחד בנושא זה, ליצור עובדות בשטח. לא די בכך שאומרים גם שיש לספחה, וזאת לכל הדעות, בין עכשיו ובין בעתיד, אבל לספח שממה — זה לא ילך. צריך לספח את הערבה, שתהיה לגן-עדן.

היו"ר ג' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת יגאל ביבי, רשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה הלל, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

שלמה הלל (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתוך עולמנו המפוצל כאשר לפתרונות האפשריים ואולי גם הרצויים לסכסוך הישראלי-הערבי — פיצול החוצה את הממשלה, את הכנסת, וככל הנראה את העם כולו — בתוך הציפייה להסדר, או אולי אפילו להסכם של שלום בגבולנו המזרחי — קיימים תחומים שבהם אין למעשה ויכוח והם כבחינת מוסכמה לאומית, כגון שלמותה ואחדותה של ירושלים בירת ישראל תחת ריבונות ישראל וחשיבות אזורי ההתיישבות, והכיתוץ בבקעת-הירדן והגולן.

הדעת היתה נותנת, כשתחומים שאין בהם ויכוח תהיה פעילות ויהיה שיתוף פעולה בין כל חלקי המערכת הפוליטית, שהיה על כך אלה מוסכמים. חבר הכנסת ביבי אמר קודם לכן: אלה ואלה סומכים זה על זה. לצערי, היפוכו של דבר הוא הנכון. כידוע, אין הדברים מתנהלים אצלנו כפי שהדעת נותנת. לפיכך קורה שדווקא לגבי בקעת-הירדן — ואני חושב שגם לגבי הגולן — קיימת אומנם הסכמה רחבה, הסכמה לאומית כאשר לצורך כי תהיה חלק ממדינת ישראל כבוא השלום, אך במקום פעילות משותפת קיימת, לצערי, מעין התעלמות משותפת, כדי שלא לומר הזנחה משותפת.

בליכוד נמנעים מלהדגיש את בקעת-הירדן, מחשש כי תהיה בכך מעין הודאה, שלא הכול באותה דרגת עדיפות ולא הכול אפשרי, ואולי אף לא הכול רצוי. במערך, כאשר מסיים לנגח את עמדת הליכוד הכלולנית והפשטנית, כאנטיזה לתפיסת ההתיישבות בכל מקום בלב יהודה, שומרון ועזה, באזורים צפופי האוכלוסין במקומות הללו, שחשקה נפשם של אנשי הליכוד להיאחז בהם — מציבים את הנגב והגליל, שחבר ההכרעה הפוליטית אינה מתהפכת מעל לראשם, שכן מי יהיה לומר משהו נגד הגליל והנגב.

קורה כאן מה שמסופר על אותה משפחה מודרנית, שהן האיש והן האשה באים אליה כל אחד עם ילדיו מנישואים קודמים, ומספרים על כך שיום אחד אומר האיש בתרעומת לאשתו: תראי איך הילדים שלי והילדים שלך מכים את הילדים שלנו. אולי במציאות שלנו "הילדים שלי והילדים שלך" אינם בדיוק מכים. במקרה שלנו הם לא מכים, אבל הם בצוותא מתעלמים, בצוותא דוחקים ובצוותא מקפחים את "הילד המשותף שלנו".

אינני יודע אם תקרום התוכנית המדינית של הממשלה עור וגידים, ומתי יקרה הדבר, אבל הרי כלנו מקווים כי כך יהיה בקרוב וכי תיבחר הנהגה מוסמכת לתושבי השטחים ויתחיל משא-ומתן בינינו לבין הערבים.

לו היינו רציניים, היה עלינו להיערך לקראת אפשרות כזו, להבהיר ולחדד הן לעצמנו, הן לילדינו והן ליריבינו מה הם הדברים שישראל תעמוד עליהם עד כלות ההנפש, באשר בנפשה הדבר, ועל מה היא תהיה מוכנה לשאת-ולתת.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכובדי השר, מתיישבי הבקעה, 1,300 קילומטרים רבועים, 10% משטחה של מדינת ישראל — ואפילו פרומיל אחד מהתושבים לא מתיישב שם. חיות שם 3,200 נפשות בלבד. לדעתי, שורש הבעיה הוא — ויכול להיות שזו מחלה שלנו — שבדברים שיש לגביהם הסכמה לאומית סומך איש על רעהו. הליכוד סומך על המערך, המערך סומך על הליכוד, אולי אין כאן מתח, אין כאן לחץ, כי כולם מסכימים, וזהו האבסורד, כי אם יש הסכמה לאומית כעניין הזה, צריכים היו כל הגופים לראות את הבעיה.

אנחנו, אנשי הגליל, העוברים מדי שבוע בבקעה, כואב לנו הלב. אני זוכר את הימים שישבנו כמוצבים וראינו באמצעות המשקפת את הבקעה הירדנית המזוהמת, השוממה. היום ההיפך הוא הנכון. אתה רואה שם את הגידולים בחממות, את האור שלא היה יש שם כעת, את הירק, את גן הירק הפרורח של ירדן — ואצלנו, לצערי, יש דריכה במקום, אתה נוסע במשך שנים במסלול הזה, ואתה מצפה לתנופה נוספת, לירק נוסף, להתיישבות נוספת, לתנועה נוספת.

יש כאלה הנוסעים היום בכבישי הבקעה, כי הם אומרים: איך אפשר לנסוע בכבישי חל-אביב העמוסים? הלאו כאן, כל 15—20 דקות נוסעת רק מכונית אחת. זה מעצב, כאשר בכל כבישי הארץ קיימת צפיפות נוראה של כלי רכב, ואילו שם צפיפות כלי הרכב היא כה מעטה.

מי שמסתכל על התמונות של עמק-הירדן בראשיתו — וחברתי עדנה דריבה על כך — רואה ממש את הבקעה במודל קטן, שממה, אין ירק. מי שרואה היום את התמונות יודע, שאפשר להפריח את השממה, אפשר להעתיק דרומה את המודל של עמק-הירדן, של עמק בית-שאן, ולכבוש את השממה המעיקה והמציקה, שהיא כחם צהוב, כחם בעשייה החלוצית-הציונית שלנו.

במה מדובר? ב-100 משפחות, ב-2 מיליוני שקלים, כסף קטן. מי שזכה ב"פרס קפלן" על מחקר ופיתוח אינו יכול להמשיך היום ולפתח בגררשים האלה, והוא משתמש בכסף הזה לכיסוי חובות מעיקים, לצורך חיי יום-יום.

אני רואה את אנשי הבקעה ונפגש אתם, אני רואה את מצוקתם, והאמת היא, שהם צדיקים. מי אמר שאין צדיקים בקרבת סדום? בימינו יש שם צדיקים גמורים, ולא רק 50 צדיקים, אלא 3,200 צדיקים, שבתנאים האלה הם חלוצים אמיתיים: הם מחזיקים את המקום, האם נייאש אותם? האם לא נסייע להם?

והם חיים בחזית, אנחנו זוכרים ימים עברו, ויש כאן קציני צבא שאומנם לא שומעים את הנואמים, אבל זוכרים את הימים שבהם פחדנו לנסוע שם בגלל הקטיטושות והירי. מי יודע אם לא יהיה הגבול הארוך הזה, חס וחלילה, פעם נוספת גבול מוסכן? מבחינה אסטטגית — יש לחזק את המקום, בראש ובראשונה דרושה פרנסה, ועם מעוף והשקעות, שאינם היום — אפשר ליצור פרנסה.

אני יודע שביישוב כמו שדמות-מחולה, למשל, יש אנשים חרוצים העובדים קשה. הם זקוקים לאשראי, ההסדרים שנעשו אתם אינם הסדרים, ואני חושב שחלקם רעבים היום ללחם. אינני מדבר על לוקסוס, על מתותרות, אני חושב שחלקם רעבים ממש ללחם, ואין לנו זכות מוסרית שלא לסייע לחלוצים אמתיים אלה.

נשאת שאלה היפותטית, והוא לא יוכרע אלא בבוא העת, ברגע שיימצא כן־שיח, ונוכל להיכנס למשא־ומתן ממש ואמיתי, למשא־ולמתן שבו לא להיחנה אִי־הכנות. מי שמצפה שיהיה משא־ומתן ללא מתן, אינו יודע מה הוא סח, או שהוא מטעה את הציבור.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):
יהיה מתן בסתר.

שלמה הלל (המערך):

איני יודע אם בסתר, בסנינו עשינו זאת בסתר? שם היה מתן בסתר ובגלוי ובכל דרך, בגלל חוסר יכולת לנהל משא־ומתן על מה שהיה נחוץ וחינוי מבחינתנו. אני זוכר את הוויכוח שהיה אז, את הטענה שנשמעה: למה לכם לוותר? ובמקום לנהל ויכוח על הדברים העיקריים, מאחר שלא היו ערכים לעמוד על הדברים החיוניים, ויתרנו על הכול, גם בסתר וגם בגלוי.

הרי אין בר־דעת שיכול להניח כי יצליחו לקבל משהו בלא תמורה, או כי יצליחו לקבל את הכול תמורת לא־כולם.

יש לי הערכה, מה תהיה, בבוא המשא־ומתן, ההכרעה ומה תהיה התוצאה. אבל דיה לשמחה בשעתה. ביתניים, עלינו לעשות מה שניתן כדי להגביר את סיכוינו ואת אחיזתנו ואת כוח עמידתנו. ויש תחום שלגבוי יכולה להיות הסכמה כללית, הסכמה לאומית. אנחנו יכולים, כמובן, ולצדדי אנחנו עושים זאת כל הזמן, לנהל מערכת התשה עצמית: אלה ידרשו הקמת התנחלויות חדשות תחת כל עץ רענן כלב האזורים צפוני האוכלוסין, ואלה יקעקעו את הררישות הללו בהצגת עניין הנגב, הגליל וערי הפיתוח, והתחומים שבהם נוכל לפעול יחד, במלוכד, במאמץ משותף, תחומים אלה ימשיכו להיות מונוחיים.

אני מציע, אדוני היושב־ראש וחברי הכנסת, שלא ננהג כאותה משפחה מודרנית שהזכרתי קודם לכן, שבה "הילדים שלי והילדים שלך מכים את הילדים שלנו", אלא ננהג בצורה נכונה יותר ונאמר: הילדים שלי והילדים שלך עוזרים לילדים המשותפים שלנו, מגוננים עליהם ומאפשרים להם להתפתח.

הי"ר ג' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת שלמה הלל. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחרי — לחבר הכנסת מאיר וילנר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי את רשות הדיבור כדי לעודד את חברת הכנסת מרת עדנה סולודר שהעלתה את הנושא של חיזוק בקעת־הירדן. איך היא קוראת לנושא? — אומרים "כן" לבקעת־הירדן. אוסיף אני ואומר: אומרים "כן" לחברת הכנסת עדנה סולודר, שקיבלה על עצמה את המשימה לעודד ולעודד את כל הגורמים הקובעים, שייתנו יד לעידוד בקעת־הירדן.

כיום, לאור הנסיבות, יש כאלה — ויבורכו — המתמסרים להתנחלויות. בלי להיכנס כעת לממדי ההתנחלויות, על כך הדעות חלוקות, הרי אשר לבקעת־הירדן אין הדעות חלוקות. וקשה להבין למה ומדוע איננו נותנים את חשומת הלב הדרושה, את העידוד הדרוש, את הכוונות הנדרשות שיש לתת למתיישבים בעמק־הירדן, לקידומו ולהתפתחותו.

רבים מאתנו זוכרים אותן שנים שבהן הלכו גיבורי כוח ורוח להתיישב בבקעת־הירדן. כיום, בקעת־הירדן נמצאת כאילו בגבולות המפוקפקים של ארץ־ישראל. בקעת־הירדן

יש לומר, שאם יעמדו הערבים על אותם דברי איולות ששמענו רק לאחרונה מפי דובריהם, כי על ישראל להסכים, ומראש, לנסיגה ישראלית מלאה ולחזרה לגבולות 1967 ולהסכים ל"זכות השיבה" ולהקמתה של מדינה פלשתינית עצמאית, הרי כל אחד יבין, שאם זאת תהיה העמדה שלהם, כי אז אין טעם במשא־ומתן. הרי אנחנו מציעים את מהלך הבחירות לא על־מנת לספק את צורכי הדמוקרטיה הצרופה בעולם הערבי, אלא כדי שתקום נציגות מוסמכת, אחראית ונבונה, שתבין כי העיקרון של "הכול או לא כלום" מוליד לא כלום, ומי כמנהיגי מדינות ערב, כמנהיגי הערבים, צריכים להיות מודעים לכך מניסיונותיהם העקרים כעבר.

אולם גם מהצד הישראלי — אם לאחר הבחירות נזמן ככבוד גדול את נציגותם המוסמכת של התושבים בשטחים, נברך אותם מכל הלב על היבחרם באורח דמוקרטי. בדמוקרטיה שאין דוגמתה ככל העולם הערבי, ונבחר להם מייד, כנציגי התושבים, כי אחת דתנו לספק את הכול, וכי לא נסכים שגם שעל אחד מנחלת אבותינו יופקף לשלטון זר — הרי ברור כי בכך נחסל את טעמו של המשא־ומתן בעודנו כאבו, בכחינת ביצה שלא נולדה.

ואי שאל השואל, ובצדק: מה העבודה הזאת לכם? על מה צריך היה לקיים בחירות כדי להודיע לנציגים כי אין כל נכונות או כוונה לפשרה? אם זאת הכוונה, להודיע שאין מקום לפשרה — ניתן היה לעשות זאת גם ללא בחירות, מעל גלי האתר, בכתב או בעל־פה, ובטלוויזיה.

דומני כי גם לנו מותר לזכור, כי העיקרון של "הכול או לא כלום" אינו משרת את העניין ואינו מוליד דבר חיובי. ממה נפשך? אם יביא העיקרון הזה, בסופו של עניין, לחיסול סיכוי ההידברות, הרי זה רע: ואם תהיה התוצאה ויתור על הכול — זה גרוע יותר. וחברי הכנסת, היו דברים מעולם. חוסר היכולת, אולי חוסר האינטליגנציה לקבוע סדרי קדימות בסנינו, לדעת להבחין בין מה שחשוב לבין מה שאינו חיוני, ותפיסה של הכול או לא כלום, גרמו לכך כי, בסופו של עניין, אומנם לא הייתה פשרה כלשהי בסנינו, אלא היה ויתור על הכול, עד לטאבה האחרונה.

אני מאמין כי אין זה למעלה מיכולתה של המדינה, אפילו בתנאים הכלכליים הקשים שאנו נתונים בהם, להבטיח צמיחה ותנופה ליישובי בקעת־הירדן. ואין זה קורבן כלל וכלל, אלא אפילו היגיון כלכלי, נוסף על היותו צעד מדיני וציוני. בקעת־הירדן יכולה להיות מקור לא אכזב לגיוון הייצור והייצוא החקלאי שלנו. היא יכולה להיות פאר היצירה שלנו, דווקא בתקופה הזאת, הן מבחינה כלכלית, הן מבחינה אנושית, הן מבחינה מדינית, ולפי דעתי גם מבחינה מוסרית.

כאשר אנו עוברים כיום בבקעת־הירדן ומסתכלים אל העבר השני של הירדן, אנחנו רואים שדווקא הם, מעבר לנהל, השכילו ליישם את העיקרון הציוני־ההתיישבותי שלנו והשכילו להפריח את השממה וליישב ולייפות את בקעת־הירדן שלהם, כאשר תנופת ההתיישבות בבקעה שלנו נבלמה והיא מצטמקת לנגד עינינו. כאשר עוברים בבקעת־הירדן ורואים את שמי גדות הירדן, אפשר באמת לקבל מרה שחורה ולשקוע בהרהורים נוגים — למי חזון רב יותר, למי נחישות מוצקה יותר, ולמי שיקול דעת מדיני אחראי יותר, האם לנו או לשכנינו?

איני מציע, חברי הכנסת, שננסה עכשיו להכריע בוויכוח העקרוני שקיים בתוכנו אשר לדמותו ואשר לגבולותיו של השלום. הוויכוח הזה ימשיך ללוות אותנו כל עוד השאלה

שאמרה שבכל זאת יש ללכת בדרך של דונם אחר דונם — אני אומרת את זה באופן מושאל — ולא לנסות להשיג הכול, אי-אפשר להשיג הכול; זאת לעומת אלה שאמרו: הכול או לא כלום, והחזירו את כל סיני בכמה אחת, כפי שעשה בגין. אני מודה שהיה אז טעם רב בדברים האלה, לולא עשו כל מיני שגיאות במלחמת העצמאות בנושא הגבולות של הארץ, ואינני רוצה להיכנס לזה. אבל אחרי כן בהחלט היה בכך טעם. היום זה לא אותו דבר, ולא ביחס ליהודה, לשומרון ולעזה.

אילו היה לכם כוח, הייתם צריכים להודות בכמה שגיאות שעשיתם בתקופה של מלחמת ששת-הימים. עשיתם שלוש שגיאות: 1. עד מלחמת ששת-הימים, בכך שלא חיינתם לזה שארץ-ישראל שאינה בידינו היא שלנו, כשנגיע לשם. לא חיינתם בבית ובחוץ לכך שזה שלנו; 2. במהלך מלחמת ששת-הימים, בכך שלא עשיתם, שלא העברתם את כל מאות האלפים של הערבים אל מעבר לגבול, לירדן, במהלך המלחמה — ולא מרצונם אלא מתוך רצוננו, שלא בהסכמתם; 3. אחרי מלחמת ששת-הימים, בכך שלא יישבתם את שטחי ארץ-ישראל שכבשנו, ששחררנו, איך שאתם רוצים, כפי שעשיתם אחרי 1947-1948, כשלא הייתם מפא"י ההיסטורית שהייתם כל השנים. מה עשתה מפא"י? — יישבה את הארץ. מה עשה בן-גוריון? — כבש ויישב. אתם לא יישבתם. אני כבר לא מדברת על סיפוח, על החלת החוק. אפשר היה אז לעשות זאת בקלות יחסית, וכל העולם חיכה לזה, כל העולם הערבי חיכה לזה, ולא עשיתם זאת. אלה הן שלוש שגיאות היסטוריות, שמשלמים בשבילן היום. או לא עשיתם את זה, ועל זה אתם צריכים להודות באשמה ולהכות על חטא, ואני לא יודעת אם יסולח לכם.

השר מ' גור:
לא מודים.

גאולה כהן (התחיה):

כשם שלא יסולח לבגין מה שהוא עשה, אני, כמוכן, כעד יישוב כל הארץ, כי בשבילי לבקעת-הירדן היא חלק מיהודה ומשומרון, ואני אומרת "כן" לבקעת-הירדן כשם שאני אומרת "כן" לאלון-מורה ו"כן" לעופרה.

יישובים צפופי אוכלוסין — איפה לא התיישבו בתוך יישוב ערבי צפוף אוכלוסין? העמק היה מיושב בצפיפות באוכלוסייה ערבית; היום, בגלל היישובים שלנו, הערבים יושבים באזורים צפופי יהודים. גם את יהודה ושומרון אפשר להפוך לאזורים, שהערבים ישבו בהם כשטח צפוף יישובים יהודיים. תשבו שם, נשבו שם, איזה סיפורים. הרי כל מדינת ישראל נמצאת במוצהר המיכון, בחלקת ארץ שיש סביבה אוכלוסייה ערבית. אנו יושבים במקום צפוף מדינות ערביות, אז מה? משום כך לקחנו את המוודות והלכנו? התיישבנו פה במקום צפוף מאוד, ואנחנו לא מוקפים במיליון ערבים, אלא במאה מיליון. אז מה?

אני כעד לבקעת-הירדן. אני מכירה את היופי של המתיישבים שם ושל היישובים שם. אבל מי שאומר היום "רק בקעת-הירדן", אומר גם "לא בקעת-הירדן". זאת האמת. תראו לי ערבי אחד שיהיה מוכן לקבל את השטח שבין בקעת-הירדן לבין מדינת ישראל, לפי מה שנקרא תוכנית-אלון.

אוטונומיה? בבקשה. מציעים אוטונומיה תחת ריבונות ישראל, שנחיל את החוק על כל השטח וניתן אוטונומיה. אולי פעם, בזמן העלאת תוכנית-אלון, כשהוא אמר: אתם עוד תתגעגעו לתוכנית-אלון — אז עדיין לא היתה העוצמה הפלשתינית כפי שהיא. אבל אילו בא הנה שלמה הלל ואמר:

מהווה 10% משטחה של ארץ-ישראל, ולתוצרתה יש פוטנציאל אדיר. יש בה תנאים קשים, אבל גם מועילים.

בצעם, היה חשוב שיימצאו חברי כנסת שיאמרו "כן" גם לגליל, אשר, לצערנו, משום מה מתרוקן, וגם זה משום שההתנחלויות תפסו, בצדק או שלא בצדק, את מעמד החלוצות. אני אומר כהתבטאות חז"ל: אחוז כזה, וגם מזה אל תנח ידך. אני אומר לאלה הנלהבים להתנחלויות: עשו כן לא על חשבון הלהט הדרוש לנו כדי להחזיק את בקעת-הירדן ולעודד גם את הגליל. עם כל הלהט להתנחלויות, אל נשכח ואל נתעלם מהצרכים של בקעת-הירדן, כי זה מתנקס בנו.

צריך שיהיה ברור: לא בונה בדיון זה — ואני אומר זאת בהכירי את חברת הכנסת עדנה סולודר, את גישתה המעשית והנבונה לכל הנושאים שהיא מגלה בהם עניין — לצאת ידי חובה. אין לחברת הכנסת עדנה סולודר עניין לצאת ידי חובה עליידי נאומים מעורדים, אלא להעלות הצעות מעשיות. לזה עלייך ועלינו ועל כל אחד מאתנו לתת יד.

כעת, עם התקווה הגדולה לפתיחת שערי רוסיה — ונקווה שאלה אשר יצאו מרוסיה יעלו לארץ-ישראל — נשקיע את ההשקעות שיש צורך להשקיען בבקעת-הירדן ובגליל ונכוון אותם לשם. יוקם צוות חשיבה שידון איך מתרגמים את האהדה, האהבה וההוקרה, שכולנו מביעים כאן לבקעת-הירדן, לשפת מעשים. אין כל ספק שלחיוק בבקעת-הירדן יש משמעות גדולה מאוד לעתידה של ארץ-ישראל, לעתידה של מדינת ישראל.

היור' נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת פרוש. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר — איננו באולם. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן. חבר הכנסת וילנר, קראתי לך ולא היית. תרבר אחרי חברת הכנסת גאולה כהן. בבקשה, חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מוכרחה לומר, שאיני יודעת איך התייחס לריון הזה. מצד אחד, אני יודעת באיזו רצינות מתייחסים לכך אלה שהציעו את ההצעה הזאת, וקודם כול חברת הכנסת עדנה סולודר, ואני נורא רוצה להגיד "כן" לחברת הכנסת עדנה סולודר, לא רק "כן" לבקעת-הירדן.

כמשך שנים רבות שרתי: "שתי גדות לירדן, זו שלנו, זו גם כן". לפחות היה היגיון, היגיון היסטורי, היגיון גיאופוליטי, היגיון מוסרי וציוני, באמירה: "שתי גדות לירדן, זו שלנו, זו גם כן". קרה מה שקרה, והיום יש לנו מדינת ירדן כעבר הירדן.

לבי לבי לריון כזה, שאין לו כשלעצמו שום אחיזה כמציאות הפוליטית שלנו. מה זה להגיד "כן" לבקעת-הירדן? מה זה ליצור "קו ירוק" נוסף, אחרי שיש, לצערנו, "קו ירוק" — והוא גם קצת "קו אדום" — בין מדינת ישראל לבין מה שנקרא יהודה, שומרון ועזה? לשם מה ליצור "קו ירוק" נוסף בתוך השטח הזה, הנקרא יהודה, שומרון ועזה, להפריד את בקעת-הירדן מגב ההר ולהגיד "כן" לשם, כלומר "לא" או כלום ביחס לכל השאר? מי שאומר "לא" ביחס לכל השאר, אומר "לא" גם לבקעת-הירדן. זה ברור.

אני מודה היום ומתוודה, שהתפיסה הזאת, שהתנגדתי לה מאוד בעבר, בקשר ל"הכול או לא כלום", ומוטה גור מדבר עליה תמיד, והיום שמענו שגם שלמה הלל מדבר עליה — לא "הכול או לא כלום" — — — המציאות באמת הוכיחה, שהיתה חוכמה רבה בתפיסה הציונית של מפא"י ההיסטורית,

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ד
— אומרים "כן" לבקעת־הירדן —

על כן, אדוני היושב־ראש, אני בעד אמירת "כן"
לבקעת־הירדן, אבל אני גם בעד אמירת כן לאמת, לצדק,
להיגיון, אני אומרת גם לתושבי בקעת־הירדן: כשאני אומרת
לכם "כן", זה מבחינתי חלק מה"כן" הגדול שלי לארץ־ישראל.

היור"ר נ' מסאלחה:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן, רשות הדיבור לחבר
הכנסת מאיר וילנר, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל איתן.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני יושב ומקשיב
לוויכוח המשעשע — —

עדנה סולודר (המערך):

אתוך הכול משעשע, רק מה שנעשה בבכרית־המועצות לא
משעשע.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — בין הימין במערך לבין הליכוד, מה פירוש הדבר:
"כן לבקעת־הירדן" — חוץ מהעובדה שזה אולי חרוז? פירוש
הדבר: סיפוח.

מיכה גולדמן (המערך):

זה אומר שלא תקום מדינה פלשתינית בין הירדן לבין הים.
זאת החלטת החוק, לא סיפוח.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה סיפוח של חלק מהשטח הכבוש שנקרא הגדה
המערבית.

רחבעם זאבי (מולדת):

— — —

יאיר שפרינצק (מולדת):

— — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

במלים אחרות: כן לסיפוח, זאת ההצעה העומדת כאן: כן
לסיפוח של חלק מהגדה המערבית הכבושה — בקעת־הירדן.

זה "כן" לדבר נוסף — להתנחלויות, אם כן, גם כזה אין
ויכוח עקרוני בין הליכוד לבין האגף הימני במערך: כן לסיפוח
וכן להתנחלויות.

אין גם הבדל בהתנגדות לעצם ההכרה בצד השני של
הסכסוך הישראלי־פלשתיני, זאת השאלה הגורלית והקובעת.
ממשלת ישראל כולה איננה מכירה בעצם קיומו של הצד השני.
מדברים על תושבי השטחים, הבעיה הלאומית הפלשתינית
איננה של תושבי השטחים בלבד, זוהי שאלה לאומית של עם
הנאבק לשחרור לאומי, לעצמאות לאומית, כמו כל עם אחר
במצבו, והמאבק איננו נגד מדינת ישראל, המאבק הוא על
הקמת מדינה פלשתינית עצמאית לצד מדינת ישראל עצמאית.

מיכה גולדמן (המערך):

בעבר־הירדן.

יואש צידון (צומת):

— — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אש"ף מוכר על־ידי האומות המאוחדות, מדינות המערב,
בכללן ארצות־הברית, מנהלות אתו משא־ומתן, ממשלת
ישראל, בכלל זה המערך, מתעלמת מהמצאות, ושר של
המערך אחראי ישירות לפעולות הדיכוי האכזריות בשטחים
הכבושים, יום־יום הורגים אנשים, ילדים, נשים, תינוקות, ובכל
יום פוצעים עשרות, כל זה, חברי הכנסת, אם תסכימו או לא
תסכימו — מרשם מלחמה נוספת, לא לשלום.

אתם עשיתם משגה, אז הייתם צריכים, אז היה אפשר, היום
איי־אפשר — הייתי אומרת שזה היגיון פוליטי, והוא היה יכול
להגיד זאת, לבוא היום לדבר על כך שאפשר עדיין לקבל
שטחים תמורת שלום בלי מדינה פלשתינית, על כך שמישהו
יסכים לזה וישאירו לנו את בקעת־הירדן? אני תמיד רואה כמה
טרגית היא המלחמה של ידידי שלמה הלל במרכז כדיונים על
מצע המערך, כשהוא נלחם על חלקת אלוהים של מפא"י
היסטורית מבחינה אידיאולוגית ואומר: הלאו כתוב, הלאו כך
כתוב; ואז אומרים לו: כתוב, זה מזכיר לי את הבדיחה על
האשה שהייתה מרביצה לבעלה יומם ולילה, כפי שהיא יודעת
לעשות. הוא היה רץ ובורח אל מתחת למיטה ומתחבא שם,
והיא תמיד עם המקל אחריה, אפילו מתחת למיטה, אבל כשהוא
היה מתחת למיטה, הוא היה אומר לה: ובכל זאת כתוב "והוא
ימשל בך", ובכל זאת כתוב: בקעת־הירדן — מתחת למיטה.
זה המצב, כי מעל המיטה ובקול כבר יודעים רוב מנהיגי
המערך היום, שזה בלתי־אפשרי.

גדליהו גל (המערך):

בכל זאת תברכי את הנציגים שלהם למעלה.

גאולה כהן (התחיה):

יש פה נציגים? לא ידעתי, כל מה שאני אומרת, אני
מאמינה בו, לא ידעתי שיש פה אורחים, בכל לבי אני מברכת
אותם, יותר מזה: כל אחד מאתנו שיאמר דברים ברוח זו, ייתן
כוודאי לא רק את ידו אלא את שתי ידיו כדי לעזור באופן
מעשי, בכסף, בלובי, בכל מה שצריך, אם יש לכם פה נציגה
אחת, שהיא ממש אש־להכה לנושא הזה, ולא רק אש־להכה
מבחינת המוטיבציה והמסירות, אלא, בטוהני, גם כעזרה
מעשית, זו עדנה — ואולי יש עוד אחרים.

אני אומרת בפירוש, אנשי הבקעה יודעים זאת, ביקרתי
ביישובי הבקעה לא פעם אחת: אני אומרת שאל לנו לרמות את
עצמנו מבחינה פוליטית וגם לא להוסיף גבולות מיותרים,
חתיכים מיותרים בין הבקעה לבין ההר, מי שלא ישב על ההר,
לא ישב בבקעה, אין ספק בעניין הזה, אין כאן אותה פילוסופיה
של "דונם ועוד דונם", ו"הכול או לא כלום".

שלמה הלל (המערך):

מי שלא ישב בבקעה, לא ישב בבקעה, זה נכון.

גאולה כהן (התחיה):

מי שלא ישב על ההר, לא ישב בבקעה, לך יש תפיסה
אחרת, הייתי אומרת יותר מזה: מי שלא ישב בירושלים, לא
ישב לא בבקעה ולא בהר.

עדנה סולודר (המערך):

אם לא תהיה הבקעה, תהיה סכנה לירושלים.

גאולה כהן (התחיה):

מי שישב בירושלים, ישב גם בבקעה וגם בהר.

מאחר שהתחלתי לדבר בנושא של "שתי גדות לירדן, זו
שלנו, זו גם כן" — וצריך לבכות את מי ששרו את השיר — לא
על השיר, על השיר אין מה לבכות; אבל אלה ששרו כך רוצים
היום להחזיר אותנו לשתי גדות הירקון, לא רק לגדת ירדן אחת.
כבר אמרתי זאת יותר מפעם אחת: אילו היה המערך כשלטון
— המערך של אז, לא המערך של היום, בשום פנים ואופן לא
המערך של היום, חבר הכנסת שלמה הלל אינו המערך של
היום, גם לא חברת הכנסת עדנה סולודר — אילו היה המערך
של אז כשלטון היום, מפא"י ההיסטורית שלפני 1967, אזי כפי
שהוא הביא אותנו לירדן אולי היה מעביר אותנו אל מעבר
לירדן, והיום, מי ששרו "שתי גדות לירדן" מחזירים אותנו
לשתי גדות הירקון, כלומר הם עלולים לעשות כן במדיניותם.

המוכנים לתת יד כדי להוביל את מדינת ישראל, את עם ישראל, לחוף מבטחים ולמנוח את המלחמה הבאה, שתהיה איומה ביותר, ללא השוואה למלחמות הקודמות.

חבר הכנסת הלל, אתה אמרת שהצד השני, אש"ף, מציע תנאים מוקדמים — שנסכים למדינה פלשתינית, שנסכים לסגת לקווי 1967, זאת עמדתו, אבל אין תנאים מוקדמים. זה ההבדל בין אש"ף לבין ממשלת ישראל. אש"ף אומר לכם ולנו: בואו נדבר, בואו נשכ, ללא תנאים מוקדמים. אתם לא חייבים להסכים כתחילת השיחות למה שאש"ף מציע, ואש"ף לא מוכרח להסכים למה שאתם מציעים. אתם מסרבים לדבר עם הצד השני. זו הנקודה המכרעת בשלב זה.

משה גפני (דגל התורה):

הם מוכנים להפסיק את הטרור?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הם לא מנהלים טרור מאז הכרזתו שהם נגד הטרור. כאשר הם עשו טרור, התנגדנו לזה.

רחבעם זאבי (מולדת):

באמת...

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גם שר החוץ האמריקני הכריז לפני ארבעה ימים, שמאז התחייב אש"ף שלא לעשות פעולות טרור בכל צורה שהיא, הוא לא עשה כל פעולת טרור; לא אש"ף. שר החוץ האמריקני בייקר אמר זאת. אז מה אתם רוצים — לרמות את כל העולם?

השר מ' גור:

שר החוץ האמריקני כשר לעדות?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

על הנקודה הזאת אין לכם חשובה. הם מושיטים יד, הם רוצים לדבר ללא תנאים מוקדמים. אתם לא מוכנים לדבר. אתם תובילו, יחד עם הליכוד, למלחמה.

לסיום: כבר ידענו ויכוחים. תמיד קרו הדברים כפי שאנחנו אמרנו, לא כפי שאמרתם אתם. גם במלחמת לבנון, כאשר הגשנו אי-אמון לממשלה, מי צדק? אין לכם, לא למערך ולא לליכוד וגם לא לאחרים מהימין, ראייה היסטורית, אין לכם תחושת המציאות. אין לכם כושר ראיית הנולד.

רפאל איתן (צומת):

גם לך אין.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתם תיכשלו כישלון חרוץ. האסון יכול להיות בכך שזה לא רק אתם אלא העם. העם שלנו, עם ישראל והעם הפלשתיני והאזור כולו עלולים לסבול הרס וקורבנות כאלה, שאסור אפילו לחלום שנגיע לכך.

אני אומר לכם: אתם טועים, אתם מתכשלים במיץ שלכם, אתם לא רואים מה נעשה מסביב, מה נעשה בעולם. אתם אלופי הכישלונות, ואתם תיכשלו גם עכשיו.

היור"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות הייבחר לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היישובי-ראש, חברי הכנסת, יישובי בקעת-הירדן מסמלים את גבול המדינה, כשם שיישובים חלוציים באזורים אחרים ובתקופה שלפני העצמאות קבעו את גבולות

אש"ף מציע לנו בכל פעם הצעות חיוביות נוספות. אש"ף הכיר, באופן חריצדי, בזכות קיומה של מדינת ישראל בגבולות 4 ביוני 1967. לאחרונה נקט יאסר ערפאת יוזמה נוספת — הוא מוכן להקשיב לאפשרות של בחירות כשטחים הכבושים. בכמה תנאים.

יואש צידון (צומת):

מתי יבטלו את האמנה הפלשתינית?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ראשית, אין דרישה שהבחירות יתקיימו אחרי שצה"ל יעזוב את כל השטחים הכבושים אלא — וזו זיסטה נוספת — שצה"ל יעזוב רק את המקומות שבהם מתקיימות הבחירות או מקומות קרובים לאלה. שנית, הבחירות לא יהיו דבר נפרד, אלא קשור לפתרון קבע, מתוכנית קבע, ובמסגרת של ועידה בין-לאומית.

אני רוצה לחזור ולהדגיש, שב-19 באפריל שנה זו קיימתי כפראג, יחד עם חבר הכנסת תופיק זיאד, שיחות בעלות משמעות רבה ביותר עם הנהגת אש"ף בראשותו של יאסר ערפאת, ושם חתמנו יחד — —

מיכאל איתן (הליכוד):

בשם מי?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— על תוכנית שלום האומרת, שמדינת ישראל תתקיים כמדינה עצמאית ולצדה חקום מדינה עצמאית פלשתינית. שם מנוסחים הדברים כפי שאנחנו מנסחים אותם כל השנים האלה: שתי מדינות לשני העמים — ישראל ופלשתיין. גם זה כמעט חרוץ.

כתוב בהודעה המשותפת שלנו, שאש"ף מציע משא ומתן עם ממשלת ישראל, והוא לא מתערב בשאלת מרכיבי הממשלה — אנחנו לא יכולים להתערב בשאלת זהות הגורמים המייצגים את העם הפלשתיני.

אני מדבר היום על המערך, מפני שזאת הצעה של המערך. אבל אני יודע שהמערך איננו מאוחד. אני יודע שיש קבוצה גדולה של חברי כנסת שלא מסכימים — — —

עננה סולודר (המערך):

בעניין זה מחייב אותנו מצע המערך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא בדקתי את כל ה-18, אבל נדמה לי שהרוב המכריע של מי שלא מסכימים להגיד "כן" לבקעת-הירדן — הם מסכימים ל"כן" לשלום, אבל לא ל"כן" לבקעת-הירדן. הם לא כעד סיפוח.

מיכה גולדמן (המערך):

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הם לא כעד סיפוח, הם לא כעד התנחלויות. גם לא בבקעת-הירדן.

עננה סולודר (המערך):

ההתיישבות בבקעת-הירדן היא לפי מצע המערך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הם כעד זכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתיני. כשאני מדבר על המערך, אני מתכוון להנהגת המערך כפי שהיא היום. אני רואה שיש היום כמעט, יותר מבעבר, כוחות

ועדת השרים להתיישבות, המחלקה להתיישבות של ההסתדרות הציונית וצה"ל. בעת שמש"י כאלוף פיקוד המרכז ראיתי כמשימה ביטחונית עליונה את הטיפול בהקמת היישובים, כפיתוחם וכביסוסם. בצה"ל הבינו אז, שלהתיישבות יש ערך ביטחוני גדול, שכל כלי רכב של מתיישבים כמוהו כפטרול, שכל יוגב כמוהו כזקוף של עם ישראל. ראינו ביישובים יחידות חזקות שלנו ודאגנו לכל מחסורם. הנחו אותנו דברי הרמטכ"ל רבין, שאמר: ייעודה של כל נקודה נוספת הוא גם ביטחוני וגם התיישבותי. לכל נקודה ונקודה בהתיישבות יש חשיבות אסטרטגית.

כך חשבו בימים ההם בממשלה ובעה"ל ובסוכנות היהודית ובהסתדרות הציונית, והקמנו יישובים יפים עם סיכויים ורודים. אומנם היו קשיים של אקלים ושל ביטחון, אבל החזון והתקוות גברו עליהם. אלא שהכרסום באמונה ובצדקת-הדרך, הסדקים בהשקפה על זכותנו על ארץ-ישראל, הרפיון במעשה הציוני מבית-היצר של ממשלות האיחוד הלאומי, הביאו גם את ההתיישבות הזו, של בקעת-הירדן, למשבר חמור: מתיישבים נוטשים את כפריהם, בתים עומדים ריקים, משקים עזובים, חממות נהרסות ועמל כפיים של שני עשורים יורד לטמיון.

אחת לארבע שנים באים עסקני המפלגות למתיישבים בבקעה ומבטיחים להם, שהנה, מייד אחרי הבחירות, יעשו המפלגות ושליחיהן כממשלה למען הבקעה, שהרי לגביה אין ריכוז בין שתי המפלגות הגדולות. מבטיחים ונוסעים ושוכחים...

יש לברך את חברת הכנסת עדנה סולודר, שהעלתה לדיון את הנושא הזה תחת הכותרת "כן לבקעת-הירדן".

אני מקווה, שלפחות חברי הליכוד והמערך בבית הזה יסכימו להחלטה, המחייבת את ממשלת ישראל לנקוט אלתר צעדי שיקום של ההתיישבות בבקעת-הירדן. לא ססמאות יביאו מזור לחבל-ארץ זה, אלא מעשים: מבצע אכלוס מהיר ואגרסיבי של יחידות המשק הריקות והנטושות, הזרמת אמצעי ייצור ליישובים, טיפול קהילתי ומתן שירותים למתיישבים.

אם בכל בקעת-הירדן אין אפילו סניף אחד של בנק כלשהו — הרי אפשר להבין מכך את הסכל והטרדות של המתיישבים. הייתי נוכח במחזה מביש, שבו ביקשו המתיישבים במעלה-אפרים מעל חנות מקומית כי יאיות לתת להם מזומנים תמורת המחאות, והוא לא היה יכול למלא את מבוקשם, האם לממשלה אין השפעה על הבנקים בישראל, שמזרזים להתחרות בינם לבין עצמם על כל רחוב ולקוח בתל-אביב?

וכמו עם השירות הבנקאי, שאיננו, כך גם עם שירותים אחרים שלא הובאו לשם במשך 22 שנים של התיישבות יהודית בבקעה.

שלמה הלל (המערך):

משום שלממשלה יש השפעה על הבנקים — נמנעה פתיחתו של בנק.

רחבעם זאבי (מולדת):

חבל מאוד.

עם ישראל שילם מחיר כבד מאוד על הגנת בקעת-הירדן: 290 חללים. האם הם נפלו בכדי? האם הרם הזה של הבנים נספג בארמת הבקעה ונשכח, ואנחנו לא נפריח אותה? האם

ההתיישבות היהודית המתחדשת בארץ-ישראל לפני קום המדינה ולאחריה.

את הסמל הזה שכחו.

קביעת גבול אינה מתבצעת רק בקו החיצוני, הריקפי, של המדינה, אלא גם בכל מקום, אזור ושטח, שבו נתונה הריבונות שלנו בוויכוח, ואין מקום בארץ-ישראל כולה שאינו נתון בוויכוח.

יישובי בקעת-הירדן משמשים חומה להתיישבות שקמה בעורפם, התיישבות שעם הזמן הפכה שנויה במחלוקת פוליטית פנימית. כשמדברים על יישובי עימות, אומנם בקו גבול שקט, אל נפריד אותם מהיישובים המבטיחים קווי התבורה, עורף מינהלי ועומק ביטחוני.

מנקודת מבט כלכלית, יש ליישובי הבקעה יתרונות יחסיים כולטים ככל הנוגע לגידולים חקלאיים, שקיימים כשבילים שווים באירופה. המדינה איננה נוקטת את כל הצעדים הדרושים כדי שהרצועה החקלאית הזאת תשגשג, לפחות כמו זו שמזרח לירדן, כי לממשלה אין שיטה, בפעולותיה אין סדר ובתפקודה אין תיאום, ולכל זה גם יחד חסרים שכל ישר והגדרת מטרות ברורות.

כאשר מדובר בגלי עלייה, וכאשר בני הארץ מחפשים את עתידם בארצות אחרות, אלה הם המקומות שבהם ניתן ליישב, להפיח רוח חלוצית ולחרום למתיישבים עצמם ולכלכלת המדינה תרומה גדולה.

מי יעשה את זה? מתי? איזה משבר צריך להתחולל כדי לנער את מנהלי המדינה ולהערים מתרדמתם העמוקה?

לתזכורת, הרי זה לא בלתי-אפשרי שבגבולנו המזרחי, מעבר לירדן, תקום כמוקדם או במאוחר מדינה פלשתינית. אז יהיה יישוב צפוף וחזק בבקעת-הירדן הכרחי. חיוני — כתשובה על מה שצפוי לאורך הגבול הזה. תודה.

הי"ר ג' מסאלחה:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו — לחבר הכנסת מיכה גולדמן.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת הנוכחים, נציגי המתיישבים בבקעה, מלחמת ששת-הימים החזירה אותנו אל מחוזות המולדת שנעקרונו מהם במלחמת השחרור, ובהם בקעת-הירדן.

כבר מהימים הראשונים שלאחר המלחמה היתה הסכמה לאומית על כך שיש להחזיק בבקעת-הירדן. גם במערך וגם בליכוד הסכימו, שגבול הביטחון שלנו חייב להישען על נהר הירדן, וממשלות המערך של אז עסקו בהקמת התיישבות חקלאית וקהילתית בבקעת-הירדן.

להתיישבות החקלאית בבקעה יש יתרונות רבי משקל בשל האקלים החם של האזור. הודות לכך, מקדימים הגידולים החקלאיים להבשיל, והם מופיעים בשוק שבועות וחודשים לפני האספקה שבאה ממקומות גידול אחרים. מומחים לחקלאות קבעו, שבקעת-הירדן יכולה להיות גן הירק, מטע הפרי וחממת הפרחים של אירופה בחודשי החורף. חשבנו אז אפילו על הקמת נמל-תעופה בתחום הבקעה, שממנו ניצא במישרין את התוצרת החקלאית לאירופה.

עם נתון מרנין זה הקימונו שני תריסרים של יישובים — ממחולה בצפון הבקעה עד קלי"ה בדרומה. עשו במלאכה

בעתידה של מדינת ישראל, בהבטחת ביטחונה ובהתיישבותה באותם אזורים שלגביהם יש קונסנזוס. אני מאמין שאם נדע לחזק את האזור הזה, אם ניתן לו את התמריצים הנכונים — נוכל להכפיל בעשור הקרוב את האוכלוסייה בבקעת-הירדן. גם בהתיישבות הכפרית וגם בהתיישבות העירונית. אנחנו יכולים לפעול לכך שאותם אזורים יוכלו לפתח תיירות, גם תיירות נוצרית ליד הירדן. יש מקום גם לתירות נוצרית. כדי לחזק את האזורים האלה וכדי להפריך את החשש שמשום שקיימים שם יישובים יהודיים תוגבל התיירות הנוצרית.

אני רוצה לומר דבר שמשמח כל מי שבא לבקר בבקעת-הירדן, כאשר אתה בא לבקר בבקעת-הירדן, אומרים כולם שהבעיה איננה ביטחונית, אלא הבעיה היא של אמצעי ייצור, של מקומות תעסוקה. אין חשש לביטחון, אלא להעדר תעסוקה. זה מזכיר לי את הביקורים ביישובי אצבע-הגליל. אותם לא מדאג הביטחון, וכך גם בבקעת-הירדן. אנחנו צריכים להבטיח שתעשיות תגונה למעלה-אפרים, כדי שנוכל לאפשר פיתוח החקלאות המצוינת בבקעת-הירדן, כפי שאמרת קודם לכן, כדי שנוכל להכפיל את היצוא. יש אפשרות לרכז שם מאות משפחות נוספות שיעסקו בחקלאות לייצוא. אין לבסס את מעלה-אפרים על מפעלים קטנטנים של ארבעה-חמישה עובדים. יש לחזק את מעלה-אפרים בתעשיות יותר גדולות, כדי שתושבים ירצו להגיע לשם.

נכון שנעשתה עבודה גדולה, גם בשיפור הכבישים לירושלים, אך לא די הצורך. כבישים טובים יבטיחו מעבר של משפחות ותושבים למעלה-אפרים ולבקעת-הירדן. לכן צריך לעשות גם בכיוונים האלה.

במבצע "כן" לבקעת הירדן נרשמו, לצערי הרב, רבים, אבל אותם רבים שרוצים להגיע — — —

עדנה סולודר (המעריך):
לשמחתך, לא לצורךך.

מיכה גולדמן (המעריך):

לשמחתי נרשמו רבים, אבל לצערי הרבים שנרשמו אינם יכולים להגיע לשם מאחר שאין מקומות תעסוקה ביישוב העירוני מעלה-אפרים.

אם נדע להתמודד עם הבעיה בצורה הנכונה, ניתן תמריצים ליישובים הנמצאים במרחק נסיעה מגוש-דן, במרחק של 60 ק"מ מגוש-דן. אלה צריכים להיות תמריצים טובים הרבה יותר מאלה הניתנים ליישובים הנמצאים במרחק 10 ק"מ מגוש-דן או במרחק 20 ק"מ מגוש-דן. אני בעד מתן תמריצים גם לאלה וגם לאלה, אבל לא ייתכן שהתמריץ שניתן ליישוב הנמצא במרחק 20 ק"מ מגוש-דן יהיה זהה לזה הניתן ליישובים הנמצאים במרחק 60 ק"מ מגוש-דן. אם רוצים לתת עדיפות לבקעת-הירדן, צריך לעשות זאת בצורה שאנשים ידעו, כי מי שבא לבקעת-הירדן, אם ליישוב כפרי ואם ליישוב עירוני, בא ליישוב שיש לו עדיפות גבוהה יותר.

לכסוף, אני רוצה לפנות אל הבית הזה ואל הממשלה בבקשה, שלא להפוך את הדיון הזה, כמו דיונים רבים אחרים, לדיון שנרשם בפרוטוקול, ומחר בבוקר נקום ונדון בנושא אחר.

רחבעם זאבי (מולדת):

נקום מחר בבוקר ונתחיל מהתחלה.

מיכה גולדמן (המעריך):

אני רוצה לקום מחר בבוקר ולחזק את בקעת-הירדן, להבטיח שנוכל להכפיל את האוכלוסייה בבקעת-הירדן. על כולנו יחד לעזור לכך שייגיעו לשם תושבים רבים. תודה רבה.

נהיה אדישים לעמלם של חלוצים ובונים יהודים, שנצרכו באש הבקעה הלוהטת וכנו יישובים, נווה וכו', שתלו עצים וכרמים — והיום אנו עוזבים אותם במצוקתם?

נצא מכאן בצעקה גדולה הצללת ההתיישבות בבקעה. נגיד "כן לבקעת הירדן", מפני ששם נמצא קו ההגנה האסטרטגי שלנו, מפני ששם מונה פוטנציאל חקלאי-כלכלי אדיר, מפני שהתיישבות חזקה שם תקבע את גבולה של ישראל במזרח. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכה גולדמן, ואחריו — לאחרון הנואמים, חבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכה גולדמן (המעריך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יגאל אלון, זיכרונו לברכה, אשר הגה את תוכנית ההתיישבות מייד לאחר מלחמת ששת-הימים, ראה ברצונת ההתיישבות לאורך הירדן, בבקעת-הירדן, את קו הביטחון של מדינת ישראל. הוא ראה בתבל-ארץ זה אזור שיכול להבטיח ביטחון ולאפשר התיישבות במדינת ישראל.

ההתיישבות לאחר מלחמת ששת-הימים בבקעת-הירדן, ברמת-הגולן ובגוש-עציון היתה חלק מן התוכנית שהבטיחה לנו רצועת ביטחון. יישובים אשר יכולים היו לפרוץ מכוח העבודה העצמית.

היום, 21 שנה לאחר שהחלה ההתיישבות בבקעת-הירדן, אנחנו רואים את המתיישבים, שהאמינו בעבודת האדמה ובתעשייה בבקעת-הירדן, וראו בה מקום שיכול להבטיח פריחה לאותם עצירים מחפשי דרך בהתיישבות; אותה התיישבות שבה החלו הוריהם בגליל, כנגב וכאזורים אחרים — מבטיחה לבנים ולנכדים המשכיית.

לצערי הרב, מדיניות הממשלה, אשר פוגעת באזורים הרחוקים — פוגעת גם בהתיישבות בבקעת-הירדן. אנחנו, אשר רואים את התפשטות גוש-דן כגורם מפריע לאותם אזורים רחוקים, בגלל קביעת סדר עדיפויות לא נכון — מבקשים להחזיר ליישובים אלה את העדיפות שניתנה להם באותם ימים של התיישבות שלאחר מלחמת ששת-הימים.

היום, בססמה "כן לבקעת-הירדן" — חברי הכנסת, חייבים אנו, כולנו יחד, מכל הסיעות, לפנות אל הממשלה בבקשה להחזיר את רוח ההתיישבות, את תנועת ההתיישבות, לבקעת-הירדן.

נמצאים אתנו כאן נציגים של יישובי בקעת-הירדן, אשר רוצים להאמין שהשליחים שלהם, החברים בבית הזה, עושים די למען אותם אזורים חשופים לביטחונה של מדינת ישראל.

בקעת-הירדן, כפי שנאמר עליידי חברי, יכולה להבטיח את החקלאות של שנות ה-90. לקראת 1992, עם השינויים שיהיו בשוק האירופי המשותף, בקעת-הירדן יכולה להיות התשובה האמיתית — אותה חקלאות מוצלחת שניתן לפתח שם. יש לנו אפשרות לעשות עוד למען אותם יישובים — להכפיל את האוכלוסייה ביישובים אלה, להבטיח את ההתיישבות העירונית במעלה-אפרים — כדי שנוכל לחזק חבל-ארץ חשוב זה, שלגביו יש קונסנזוס של רוב המפלגות בבית הזה.

אינני רוצה להיכנס לוויכוח עם אלה אשר אינם מאמינים גם בארץ-ישראל של 1967. אני פונה לאלה אשר רוצים

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ד
— אומרים "כן" לבקעת-הירדן —

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת מיכה גולדמן. רשות הדיבור לאחרון הדוברים, חבר הכנסת מיכאל איתן. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "כן" לבקעת הירדן — הצעה שהועלתה עליידי חברת הכנסת עדנה סולודר בימים שבהם כולנו שואלים את עצמנו, מה היא בעצם המדיניות האמיתית של ממשלת ישראל ביחס לבקעת-הירדן, ביחס ליהודה, ביחס לשומרון.

מיכאל איתן (הליכוד):

איני רוצה לחסוך שבטי גם מספלי הליכוד. כולנו כאים הנה, וכולנו נצביע שוב כשם המליס הגדולות האלה, כפי שהצבענו בעת שהוקמה הממשלה. נאמר "כן" לבקעת-הירדן, ההצעה תזכה בוודאי לתמיכה כמעט מכל חלקי הבית, ואנחנו נלך ונישאר עם שותפינו מישראל. כי, בסופו של דבר, הכוח של המעשה הציוני הוא לא רק בהכרזה מדינית, לא רק במלים, אלא גם כמה שעומד מאחוריהן.

לצערי הרב, כשאנחנו אומרים היום "כן" לבקעת-הירדן, אנחנו צריכים לשאול את עצמנו, מה עומד מאחורי ה"כן" הזה. אמרתי, כי בראש ובראשונה אין די כוחות שיעמדו כאן, על-מנת ש"כן" לבקעת-הירדן יהיה גם "לא" לכל ניסיון להחזרת שטח משטחי ארץ-ישראל המערבית לריבונות זרה, "לא" למדינה פלשתינית. זאת המשמעות של "כן" לבקעת-הירדן.

המשמעות של "כן" לבקעת-הירדן היא עשייה, היא מילוי בתוכן, היא תוספת יישובים, היא היחלצות להגשמת החזון של נוכחות יהודית בטוחה. איש לא יתרגם את מה שאנחנו עושים אלא לדבר ברור אחד. על-מנת — — —

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

פנתס גולדשטיין (הליכוד):
זה לא שייך כלל לראש הממשלה.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

— — — שיעשה ראש הממשלה את מה שאתה אומר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש ממך, חבר הכנסת ביבי, שלא להפוך את הבעיה הזאת לבעיה מפלגתית כזאת או אחרת. אני רוצה לראות את הבעיה הזאת דווקא כבעיה של ממשלה שבאה אל הכנסת והתחייבה בפניה, של ממשלה המצהירה שאחת המטרות שלה, בלא חילוקי דעות, היא: "כן" לבקעת-הירדן. אבל השאלה היא, מה עושים מול המלים האלה, כי העשייה של הממשלה היא היוצרת את הפער, גם בהתייחסות המדינית שלה לפירוש שאפשר לתת ל"כן" לבקעת-הירדן. אילו הייתה הממשלה מוכנה להיאבק מבחינה מדינית עד הסוף, ללא פשרות, על "כן" לבקעת-הירדן, היא הייתה מחילה את הריבונות היהודית על בקעת-הירדן. כי אחת מן השתיים: אם מקובל על כולנו שבקעת-הירדן היא חבל ארץ שאינו נתון לווייתורים, ואנחנו רוצים לעודד אנשים ללכת לבקעת-הירדן, ואנחנו רוצים להגיד "כן" לבקעת-הירדן — אדרבה, נחיל על בקעת-הירדן את הריבונות, ואז יהיה המסר ברור. אנשים יבינו שהם יכולים להתיישב בבקעת-הירדן, כי הם ידעו שבקעת-הירדן היא חלק בלתי-נפרד מארץ-ישראל, ממדינת ישראל.

עבדי-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל כאשר אנחנו מוסרים מסר — — —

מה נשאר במציאות הנוכחית מהתחייבותה של הממשלה, כשבאה לכאן לקבל את אמון הכנסת ואמרה "לא" למשא-ומתן עם אש"ף, "לא" להחזרת שטח משטחי ארץ-ישראל המערבית לריבונות זרה, "לא" למדינה פלשתינית? כולנו תמהים. אולי אירוני לראות היום את חברת הכנסת עדנה סולודר באה עם המלים הגדולות האלה, "כן" לבקעת-הירדן — ואת יוסי ביילין מנהל משא-ומתן עם פייצל אל-ח'וסייני. איך להחזיר בדרך המהירה ביותר את בקעת-הירדן לריבונות ערבית; לראות כאן את חבר הכנסת מיכה גולדמן מטיף בלהט לעשות כל מה שנחוץ לעשותו בעניין שיש לגביו קונסנסוס לאומי — ואת חיים רמון, יושב-ראש סיעת המערך, מתחבא אי שם על-מנת שלא יצטרך להצביע פה בעד הצעת החלטה המחייבת את המשך ההתיישבות בבקעת-הירדן, כי נגד זה הוא פועל, זה עיקר פעילותו הפוליטית.

מאחר שאיני חושב שזו בעיה מפלגתית, אני לא חוסך שבטי גם מספלי הליכוד. אני לא חוסך שבטי מהם, משום שכבר נמאסו עלי המלים הגדולות: ארצנו היא, נשמור עליה, ארצנו היא וניישב אותה, ארצנו היא וניאחז בה, וכינתיים — — —

גאולה כהן (התחיה):

מיכאל איתן (הליכוד):

גאולה, את לא צריכה לעזור לי. אני, ברוך השם — — —

גאולה כהן (התחיה):

מיכאל איתן (הליכוד):

כדרך כלל את עוזרת לי, אבל אני חושב שהפעם אני כבר נמצא בטונים גבוהים למדי, ואת עוד — — —

מיכאל בריזר (המערך):

חבר הכנסת איתן, מה תעשה אתנו? כבר נמאסנו עליך. מה תעשה אתנו? אולי אתה מציע טרנספר? מה תעשה אתנו? אתה לא יכול לסבול אותנו — — —

השקעה חייבת להיות, בעת שלום, כפי שאמרו כאן כל המצדדים בקיומה, חלק מריבונות ישראל בגבול המזרחי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
את אומרת דברים והיפוכם — שלום וכיבוש — איך זה הולך יחד?

הי"ר ג' מסאלחה:
תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר.

חברי הכנסת, הצעת סיכום לדיון בנושא "אומרים 'כן' לבקעת-הירדן" בשם הסיעות: הליכוד, המערך, ש"ס, אגודת ישראל, חזית דתית לאומית, צומת, מולדת ודגל התורה, בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):
זוהי הצעת הסיכום בשם הסיעות שיושב-ראש הישיבה קרא את שמן.

חיים רמון (המערך):

הי"ר ג' מסאלחה:
חבר הכנסת רמון, רק נכנסת וכבר אתה קורא קריאת כיניים?

חיים רמון (המערך):
שמעתי שאני עומד להצביע עם סיעת מולדת.

הי"ר ג' מסאלחה:
כן. הם מצטרפים להצעת המערך. האם אתה מתנגד?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
יבושם לכם.

חיים רמון (המערך):
לא הבנתי. כיושב-ראש סיעת המערך, לא ברור לי, האם אנחנו מצביעים על הצעה שגם סיעת מולדת שותפה לה?

הי"ר ג' מסאלחה:
כן.

חיים רמון (המערך):
אם כן, אני מבקש שתהיה הפרדה בהצבעה, על-מנת שאוכל להצביע בעד.

עדנה סולודר (המערך):
אני מבקשת להסביר, אני מצטערת מאוד על שאני צריכה להגיד את הדברים מעל הכמה, אבל אני אומר אותם —

גאולה כהן (התחיה):
חבר הכנסת רמון, אתה מחרים סיעה?

חיים רמון (המערך):

גאולה כהן (התחיה):
אבקש הצעה לסדר.

מיכאל איתן (הליכוד):

הי"ר ג' מסאלחה:
חבר הכנסת מיכאל איתן, לא כך. חבר הכנסת חיים רמון אני מבקש ומציע לכם קודם כול להתיעץ, ואחר כך להביא הצעת סיכום. לא כך עושים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
— — יגאל אלון ו"ל, והתוכנית מתה, ואתם עדיין מדברים — — כפי שפינו את סיני, יפנו גם את בקעת-הירדן.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה, אנחנו צריכים להילחם נגד אלה שטוענים שפינו את יפו ואת תל-אביב ואת חיפה ואת חדרה ואת בקעת-הירדן. אנחנו נצליח. יש כאלה שמקווים שפינו את בקעת-הירדן, הם רוצים בכך. יש כאלה שרוצים לפנות את יפו ואת רמלה, את לוד ואת תל-אביב. האמן לי, אנחנו נעשה כל מה שביכולתנו למנוע זאת.

כרגע אני מתייחס לנושא המעשי. אם רוצים להצליח ביישוב בקעת-הירדן, אי-אפשר לתת מסר כפול לציבור שרוצים לגייס אותו לטובת בקעת-הירדן. אי-אפשר לבוא לציבור הזה ולומר לו: לך התיישב בבקעת-הירדן — כאשר אין תשתית מדינית, אין מסר מדיני ברור. גם ההיפך אינו נכון. לא יצליחו לעולם ליישב, לא נצליח לקבוע את העובדות המדיניות, אם נקפא את המצב ונשאיר אותו כפי שהוא היום. צריכה להיות כאן פעולה משולבת. אם אנחנו לא נעודד — והתחלנו בכך, מה שעשו בבקעת-הירדן היה מפעל של התנחלות. עלימנט ליצור עובדות מדיניות. נעצרנו תקועים באמצע הדרך, לא לכאן ולא לכאן. לא קבענו את העובדות המדיניות, ועובדה זו מפריעה לנו בהמשך מעשה ההתיישבות.

לכן, המוצא חייב להיות בשלב הראשון בתוכנית חומש של ממשלת ישראל, שתכלול את עידוד ההתיישבות הקהילתית וההתיישבות החקלאית בבקעת-הירדן — יצירת התוכנית המפורסמת של השדרה המזרחית בבקעת-הירדן של ארץ-ישראל המערבית היהודית. הצלחת התוכנית הזאת מהבחינה המעשית תוביל ותימן, בתוך פרק זמן קצר ובמשולב, אפשרות להכריז בבקעת-הירדן היא חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, ושעליה חלים חוקי מדינת ישראל. כל מי שטוענים שאי-אפשר להחיל את החוק הישראלי על יהודה, שומרון וחבל-עזה בגלל הבעיה הדמוגרפית, לפחות בטיעון הזה, במקרה הזה, לא יוכלו לעשות שימוש. תודה רבה.

הי"ר ג' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן, אני מזמין את חברת הכנסת עדנה סולודר, בעלת ההצעה, להשיב.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לומר כמה מלים לסיכום הדיון, לפני שאקרא את הצעת הסיכום בשם מרבית סיעות הבית.

דומני, שהדיון שהיה פה, גם אם לא היה רכי-משתתפים, היה דיון חשוב. אני לא זוכרת, בשלוש הכנסות שאני משתתפת בהן, מאז הכנסת העשירית, שקיימנו דיון מיוחד שהוקדש כולו לבקעת-הירדן. מוכן שבאו לידי ביטוי גם חילוקי הדעות הידועים והקיימים.

אני רוצה להשתמש בדבריו של חבר הכנסת שלמה הלל, שצייר את המציאות בצורה פלסטית, כשהמשיל את הבקעה ל"ילדים שלנו" במשפחה המזדונית. בקעת-הירדן היא אכן ילד של מרבית היושבים בבית הזה, ילד מבחינה פוליטית ומעשית. הלוואי שהדברים שנאמרו פה — יש פה קבוצת חברים המנסה להפוך את המלים למעשים, מתוך אמונה והכרה

— אומרים "כן" לבקעת-הירדן: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —
 חוברת ל"ד, ישיבה צ"ד

היו"ר נ' מסאלחה:
 חבר הכנסת חיים רמון, אני קורא אותך לסדר כפעם הראשונה. חברת הכנסת גאולה כהן, אני קורא אותך לסדר כפעם הראשונה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
 אדוני היושב-ראש, בשם סיעת המפד"ל אני רוצה להודיע, שלא מקובלת עלינו החרמה. כאשר יש הצעה המוגשת בשם סיעות הקואליציה, ויש סיעות אופוזיציה שמצטרפות —
 —
 עמיר פרוץ (המערך):

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
 תן לי לסיים. למה אתה מתפרץ? שמעת מחצית הדברים.

כאשר יש הצעה המוגשת בשם סיעות הקואליציה, וסיעות אופוזיציה מסיימות מצטרפות אליה, אינני חושב שצריך לנהוג במידה של החרמה. לכן, אם לא יצטרף המערך להצעה הזאת — אני מודיע שאנחנו נוריד את שמנו מההצעה.

חיים רמון (המערך):

היו"ר נ' מסאלחה:
 חברי הכנסת, היושב-ראש מחליט לדחות נושא זה בכמה דקות, ואני מציע לסייעות לקיים התייעצות ולהגיש לנו הצעות סיכום בנושא. זו ההחלטה, ואנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
 האם יש אפשרות, מבחינת תקנון הכנסת, ששתי סיעות תגשנה אותן הצעות סיכום וההצבעה עליהן תהיה בנפרד?

היו"ר נ' מסאלחה:
 זה אפשרי.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, אני מבקש לשבת במקומות. חבר הכנסת חיים רמון, אני מבקש לקיים את ההתייעצות מחוץ לאולם המליאה. בבקשה.

ד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

ג. הצעת חוק היטל על שירותים מיובאים ונכסי חוק (הוראת שעה) (תיקון מס' 6), התשמ"ט — 1989: הצעת חוק הריבית (תיקון מס' 2), התשמ"ט — 1989: והצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 7), התשמ"ט — 1989 — שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ד. לקריאה ראשונה — הצעת חוק הסדרים לשעת-חירום במשק המדינה (תיקון מס' 11), התשמ"ט — 1989, של חברי הכנסת חיים אורון, שולמית אלוני, רן כהן ויאיר צבן.

כן הונחו מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא "סכנת טביעה בחופי הים", ובנושא "חיזוק ירושלים — העברת בסיס משמר הגבול לעטרות".

היו"ר ר' פנחסי:

תודה למזכיר הכנסת. חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאילתות ותשובות. אני מבקש משר החינוך להשיב על שאילתות.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
 אדוני היושב-ראש, אני מבקש לומר משהו.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — ריבונות — — —

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת מיכאל איתן, למה אתה מתווכח?

חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

— — — אם חבר הכנסת רמון לא יצביע על הצעת הסיכום בגלל צירוף סיעת מולדת להצעת הסיכום, אני מבטלת את הצעת הסיכום שלי, ומצטרפת להצעת הסיכום שמגישה חברת הכנסת עדנה סולודר.

חיים רמון (המערך):

אבקש דקה להתייעצות. קרחה תקלה.

עדנה סולודר (המערך):

לא קרחה תקלה. אני מוכנה להסביר אם תינתן לי האפשרות.

גאולה כהן (התחיה):

אין הפרדות בבית הזה.

חיים רמון (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

חבר הכנסת רמון, הייתי יכולה להבין אם לא היתה הסיעה הזאת ציונית.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
 בשם סיעת המפד"ל — — —

חיים רמון (המערך):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

אילו היתה הרשימה המתקדמת חתומה על הצעת הסיכום — — —

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

א. החלטה בדבר תיקון טעות — בחוק הרשות למלחמה בסמים, התשמ"ט — 1989: בחוק בתי-המשפט (תיקון מס' 7), התשמ"ט — 1989.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, ביקשתי לקיים את ההתייעצות מחוץ לאולם המליאה.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ב. הצעת חוק הגמלאות (השלמה לתוספת היוקר), התשמ"ט — 1989: והצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (הוראת שעה) (תיקון), התשמ"ט — 1989 — שהחזירה ועדת העבודה והרווחה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ר' פנחס:

בבקשה, חבר הכנסת שלמה דיין. מה שאלתך?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

היו"ר ר' פנחס:
 חבר הכנסת דיין, זו זכותכם. כפי שסיעות אחרות מקיימות עכשיו התייעצות לגבי הצעות הסיכום — אם יוגשו יחד או שכל סיעה תגיש הצעת סיכום בנפרד, אנא מכם, כבדכיים עם הסיעות האחרות. ההצעות שיוגשו לנו — אותן נביא להצבעה. אם תהיה הסכמה על הצעה אחת — תהיה הצעה אחת. אם תהיינה יותר מהצעה אחת — הן תובאנה להצבעה. על כך מתקיימת עכשיו התייעצות. אני מציע לכם להשתתף בהתייעצות של כל הסיעות ולהגיע לסיכום משותף.

אדוני היושב-ראש, לא ייתכן שהצעה אשר רוב חברי הבית מסכימים לה, ואשר גם תנועת מולדת הצטרפה אליה, באופן יוצא מגדר הרגיל — לא ייתכן שיחרימו אותה סיעה. לא ייתכן שיחרימו את היהודים הללו. בית שני חרב בגלל שנאת חנם. לא ייתכן שהשנאה הזאת תשרור גם בבית הזה ויחרימו עדה בישראל. אנחנו לא נצטרף לזה.

ה. שאילתות ותשובות

היו"ר ר' פנחס:

אני מזמין את סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות להשיב על שאילתות, ותחילה על שאילתא מס' 876 של חבר הכנסת שאול עמור.

876. בחינות הבגרות בכיתת-הספר הריאלי

חבר הכנסת ש' עמור שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ט בסיוון התשמ"ט (22 ביוני 1989):

משרד החינוך קבע, כי בכתת-הספר הריאלי נהג בניגוד לנוהלי הקבע של המשרד בהפעילו מרכז מידע בזמן בחינות הבגרות בכלכלה ובמדעי המדינה.

שאלותי:

1. מה הם נוהלי הקבע של משרד החינוך בנוגע לבחינות הבגרות?

2. מדוע לא מקובל על כבוד השר הנוהל שהפעילה הנהלת בכתת-הספר הריאלי?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
 (לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. נוהלי המשרד פורסמו בחוזר המנהל הכללי, אייר התשמ"ח — חוזר מיוחד ו'. בחוזר מודגש, כי "חובה על הנהלת לעבור עבודה עצמית בלבד ואסור לו לעזור או להיעזר באחר או באחרים בכל צורה שהיא" (1.2.3). נוסף על כך פרסם המשרד חוברת הוראות למשיג ולמרכז ההשגחה, שבה מצוין כי עליהם לקרוא לפני התלמידים את ההנחיות בדבר "טוהר הבחינות".

2. הנהלים הללו נועדו למנוע, בין היתר, סיוע של מורים לתלמידים כעת הבחינה. העיקרון הוא, שכל התלמידים, בכל הארץ, נשאלים אותן שאלות, וכל סיוע — גם אם הוא כביכול פסיכולוגי בלבד — פוגם בשוויוניות הבחינה.

השיטה שהנהיג בכתת-הספר הריאלי עלולה להביא לאפליה בעורף התלמידים שונים בתוך בכתת-הספר, וודאי בין בכתת-הספר.

איש אינו יכול להעלות על דעתו שהשיטה הנ"ל תהיה נחלת הכלל, שהרי היא פסולה מיסודה. לא תהיה אחידות בתשובות המורים בבכתת-ספר שונים. תשובות המורים עלולות להטעות תלמידים — והיו מקרים שבהם מורים שסייעו הטעו בשוגג. תלמידים שלא יזכו לתשובות יראו עצמם נפגעים, וכדומה.

עקרונית, גם אם היו מי שסברו שזו שיטה טובה — ולא כך היא — הרי לא ניתן להעלות על הדעת, של-550,000

המחברות יצורפו פתקים — פתק לכל מחברת ואולי אף יותר — והמעריכים בודקי המחברות יחליטו אם הפתק טכני או לאו. ואם ימצא הפתק לא-טכני — נתחיל בסדרה של בירורים כמו במקרה של בכתת-הספר הריאלי? ואם אומנם ימצא הפתק כמסייע — יאמרו לנו "מה אשם התלמיד". הרי המורה כתב.

עוד נימוקים רבים לנו נגד "השיטה" שיום בכתת-הספר הריאלי. אנו רואים בחומרה את העובדה, שתחת התייעץ עמנו, הפעיל בכתת-הספר שיטה פסולה זו. מצער עד מאוד, שבמקום להביע חרטה מנסה מנהל בכתת-הספר להציע לנו — באמצעות כלי התקשורת — למסד את השיטה. משרדנו מפעיל מערכת להתייעצות במקרה של צורך בהבהרה לגבי השאלונים. ההבהרה תהיה נחלת כל הנבחנים.

אנו נמשיך ונשכלל את מנגנון ההתייעצות עם המרכז המפקח ונפעל לשמירה על טוהר הבחינות.

967. צמצומים במערכת החינוך בצפון

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בתמוז התשמ"ט (12 ביולי 1989):

ברצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר, שכוח האדם בהוראה באזור הצפון הצטמצם ב-399 מורים קבועים וב-9,400 שעות, צמצום הפוגע בשכבות המצוקה, שאינן יכולות לעמוד בנטל כספי של "החינוך האפור"?

2. האם מתכנן משרד החינוך שעות לימוד מיוחדות להסברת מצב האכטלה הגוברת?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. כמחוז הצפון פוטרו 336 עובדי הוראה קבועים עקב צמצום בתקנים, וכן לאחר שהתברר שבשנים קודמות הועסקו מורים מעבר לתקן.

במהלך ההיערכות לשנת הלימודים התש"ן הוחזרו 144 מהמפוטרים לעבודה, ובסך הכול, נכון להבוקר — פוטרו 192 מורים. עם זאת, אנחנו מקיימים דיונים מתמשכים, והתמונה תחברת בתוך שבועיים-שלושה שבועות.

2. לפני שנים אחדות הוכן חומר "כלכלה למה?", הוא פורסם בחוברת הנקראת "יד על הדופק", שהוציא אגף הנוער לחינוך הבלתי-פורמלי. ניתנה הנחיה לאגף הנוער לעדכן את החוברת תוך שימת דגש באכטלה הגוברת ובהשלכותיה על החברה בישראל.

היו"ר ר' פנחס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גולדמן.

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני השר, איך מתיישב הדבר עם מדיניות הממשלה לחיזוק הגליל ומוסדות החינוך בגליל, ועם פתיחת בתי-ספר למחוננים — בתקופת כהונתך — שהם הנפגעים העיקריים מצמצום שעות ההוראה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

זה מתיישב עם כך שממשלת ישראל החליטה והכנסת הואת אישרה — שיהיו קיצוצים בתקציב, זו אחת התוצאות. איך זה מתיישב? זה מתיישב עם החלטות הממשלה והכנסת שאתה חבר בה. זה לא מתיישב עם האינטרס הלאומי.

1003. קורס שדרים וכתבים ברשות השידור

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ז בתמוז התשמ"ט (19 ביולי 1989):

קורס שדרים וכתבים, שהיה אמור להיפתח לפני חודשים מספר, עדיין לא נפתח, אף שתהליכי המיון הסתיימו זה לא כבר.

ברצוני לשאול:

1. מדוע לא נפתח הקורס כמוכח?

2. מה הם הקריטריונים לקבלה לקורס מעין זה ברשות השידור?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. א. כידוע, נדחתה פתיחת הקורס בזמנה, מכיוון שלא נכלל בתנאי הקבלה התנאי של השכלה אקדמית לגבי המועמדים שאינם עובדים ותיקים ברשות השידור; משום כך גם עיכב הוועד המנהל את ביצוע ההחלטה על הקורס; ב. ביום 6 ביוני 1989 אישר הוועד המנהל את פתיחת הקורס והטיל על המנכ"ל לכוא במגע עם האיגוד המקצועי הנוגע בדבר, כדי למצוא דרך לשתף בקורס מועמדים מבטיחים, אף אם עדיין אין להם השכלה כנדרש. ג. האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל הודיע בשעתו, שהוא מתנגד לפתיחת קורס מעיקרו, מכיוון שהוכרו עליו, שלא כמקובל עליו מכוח הסכם העבודה; ד. בשעה זו רשות השידור מנהלת משא-ומתן עם האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל על הסכם שכר חדש. אין היא מוכנה לפתוח בהתדיינות על הקורס של זמן שלא נגמר עניין זה. לפיכך אין בשעה זו לרשות השידור הערכה על מועד פתיחת הקורס.

2. א. השכלה אקדמית (למילוי משרות ממש — גם בתוספת שנות ניסיון לפי רמת המשרה); ידיעת עברית על בוריה ושפות זרות לפי העניין; התמצאות באקטואליה ובחדשות, בעניינים מדיניים, כלכליים וחברתיים; כושר לקיים מגע נאות עם גורמים שונים (למילוי משרה ממש — ידיעת תהליך החדשות והאקטואליה הנהוג ברשות השידור); ב. רשאים להגיש מועמדותם גם עובדים אשר התקבלו לעבודה לפני 1 באפריל 1972, בעלי השכלה תיכונית מושלמת אשר עבדו ברציפות שמונה שנים בדירוג עיתונאים ברשות השידור; ג. יש, כמוכן, דרישות מיוחדות לגבי משרות וקורסים מסוג מוגדר, כגון איכות של קול וחינתך דיבור. השכלה מוסיקלית וידיעת שפות או תחומים מסוימים.

1005. תזמורת ירושלים — רשות השידור

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ז בתמוז התשמ"ט (19 ביולי 1989):

הגיע אלי מידע, כי הנהלת העמותה "תזמורת ירושלים — רשות השידור" אינה מקיימת ישיבות ואינה מתפקדת.

ברצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר, שהנהלת העמותה מסרבת להיפגש עם ועד הנגנים ולדווח לו?

2. האם נכון הדבר, שאין לנגנים ייצוג בהנהלת העמותה?

3. מה בדעתך לעשות בנושא זה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. המידע שבידי השואל התיישן בינתיים. הדבר היה נכון בשעה שהיה מצב של אי-בהירות בעניין העברתם של נגני התזמורת לעבודה בעמותה. עכשיו הושג הסכם בעניין זה. יש מגע רצוף בין הצדדים.

2. לפי ההסכם המוצע, יהיה להם ייצוג מרצע שייחתם הסכם סופי.

1008. השתתפות מנהלת בתי-ספר במפגש עם פלשתיניות

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ז בתמוז התשמ"ט (19 ביולי 1989):

בעיתון "הארץ" מיום 26 ביוני 1989 נכתב כי הגברת שלוי, מנהלת בתי-הספר "פלך" בירושלים, השתתפה במפגש עם נשים פלשתיניות מהשטחים. כמו-כן נכתב שם, שהמנהלת הביעה באוזני תלמידותיה קורת רוח מהכרזת אש"ף על הקמת מדינה פלשתינית.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

2. אם כן — האם לא היתה בהתנהגותה של המנהלת חריגה מהוראות משרד החינוך והתרבות?

3. האם ברעת השר לנקוט צעדים כלשהם בעקבות מעשים אלו?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. התשובה חיובית.

2. הוראות משרד החינוך חלות על פעילויות הנעשות במסגרת בתי-הספר. אסורה בבתי-הספר תעמולה מפלגתית.

3. מנהל האגף לחינוך דחי גינה את המעשה. כמו-כן, הוא זימן אליו את ההנהלה הציבורית של בתי-הספר "פלך", יחד עם המנהלת, כדי לשמוע את גרסתם. לאחר הפגישה יוסקו המסקנות בהתאם למתבקש.

הי"ר ר' פנחס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני השר, אני מודה על תשובתך. אני חושב שלגבי עובדי הוראה, בעיקר לגבי מנהלים, צריכות להיות הוראות ככל הנוגע לפעילות מחוץ לתחומי בתי-הספר. בעיקר כשהאישיות החינוכית שלהם מקרינה על התלמידים גם בצורות התנהגות אחרות שלהם.

הייתי רוצה לשאול את כבוד השר: האם הוא יהיה מוכן להנחות את העובדים, את מורי בתי-הספר ומנהלי בתי-הספר, לגבי סוגי המפגשים עם אנשים פוליטיים, שבהם מותר להם להשתתף? אני מתכוון בעיקר להשתתפות במפגשים שבהם משתתפים אנשים הקרובים לארגוני טרור.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

לגבי מפגשים עם אנשים העוסקים בטרור, אין מה להבהיר. הדברים ברורים והכנסת חוקקה מה שחוקקה. את כל

תשובת שר החינוך והתכרות י" נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-4. משרד החינוך איננו בונה מתקני ספורט. הקמת מתקני ספורט נעשית בדרך-כלל על-ידי הרשויות המקומיות (במקרים מסוימים על-ידי חברות ציבוריות או פרטיות). הרשויות המקומיות מקבלות סיוע כספי ממפעל הפיס, מקרן המתקנים של הטוטו, מרשות הספורט, ובמקרים מסוימים מפרויקט שיקום השכונות.

עקרונות. כל רשות מקומית אשר פונה לקרן המתקנים של הטוטו ולרשות הספורט מקבלת תמיכה לבניית מתקני ספורט על-פי קריטריונים קבועים. הקמת מתקן ספורט מותנית, בראש ובראשונה, ביכולת התקציבית של מקים המתקן, שכן סך כל התמיכות של קרן ההימורים ורשות הספורט מגיע לכ-30% מעלות הפרויקט, למגרש כדורגל לקבוצה בליגה תחרותית — כ-50%.

אף שתקציב התמיכות למתקני ספורט מוגבל, אין מקרה שגוף הפונה ועונה על כל הדרישות, כגון אישור תוכניות, אינו מקבל תמיכה, אם לא בשנה תקציבית אחת — בשנה שלאחריה.

להערכתנו, אותו פער הקיים בין יישובים יהודיים כטיב המתקנים ובכמותם, קיים גם בין יישובים ערביים, ומי שבונה, משרדנו — באמצעות קרן המתקנים של הטוטו ורשות הספורט — תמך בכך ועודו לו להקים מתקני ספורט.

משרד החינוך והתכרות, באמצעות רשות הספורט והפיקוח על החינוך הגופני, מעורב בפיתוח הספורט על ענפיו השונים, כמגוון רחב: סל שירותי ספורט ברשויות המקומיות, תוכנית הלימודים במערכת החינוך, פיתוח ספורטאים מצטיינים ועוד. אין פעולה מיוחדת לפיתוח ענף הכדורגל לא במגזר היהודי ולא במגזר הערבי. במבני הספורט בארץ מרכזי הספורט "הפועל", "מכבי", בית"ר, "אליצור", באמצעות אגודות הספורט, הם הממונים על הספורט התחרותי, ואם יש או אין קבוצת כדורגל תחרותית, הדבר מותנה בקיום אגודת ספורט כיישוב.

1039. מקצועות בחירה בכחיות הבגרות

חבר הכנסת רענן כהן שאל את חינוך והתכרות כיום כ' בתמוז התשמ"ט (23 ביולי 1989):

לאחרונה אנו עדים לתופעה, שתלמידים המצטיינים בלימודיהם נמנעים מלגשת לכחיות הבגרות במקצועות בחירה של שתיים ושלוש יחידות כטענה, שאם ייבחנו במקצועות אלה, עלול להיפגע הממוצע המשוקלל של תעודת הבגרות שלהם והדבר ישפיע על קבלתם ללימודים באוניברסיטה. שיטת שקלול הציונים כרוך באוניברסיטאות עלולה לפגוע במוטיבציה של התלמידים להרחיב את השכלתם.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע השר לכך, שהשיטה מצמצמת את המוטיבציה של התלמידים להרחיב את השכלתם?
2. אם כן — מה ברעת שר החינוך לעשות?

תשובת שר החינוך והתכרות י" נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. בין התלמידים הנבחרים יש הנוטים ללמוד מספר מקצועות מצומצם בהעמקה יחידה, ויש הנוטים ללמוד מקצועות רבים יותר בהעמקה פחותה. השואל מניח שהדגם

הסוגיה הזאת, כמו שאמרתי כאן, אנו מבררים, ונוציא את ההנחיות המתבקשות.

1037. אפליית ערבים במוסדות להכשרת מורים

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר החינוך והתכרות כיום כ' בתמוז התשמ"ט (23 ביולי 1989):

כ-26 במאי 1989 פורסמה ב"על המשמר" כתבה, שלפיה קיימת אפליה גלויה כלפי ערבים במוסדות להכשרת מורים. לדוגמה: כסמינר הקיבוצים יכולים ערבים ללמוד רק ספורט ודרמה, וכל המסלולים לחינוך ולחינוך מיוחד חסומים בפניהם. כך גם כסמינר "אורנים".

ברצוני לשאול:

1. כתשובה על שאלות הכתבה, הודו מנהלי הסמינרים הנ"ל, שהם מסתמכים על ההלטת משרד החינוך, שנוסחה בכתב באוקטובר 1988 — מה הן ההנחיות, והאם הן על דעת השר?

2. האם אין ערבי יכול להתקבל לכל מוסד שהוא חפץ להתקבל אליו?

3. האם ברעת השר לשנות את ההנחיות?

תשובת שר החינוך והתכרות י" נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-3. מורים וגננות למוסדות החינוך במגזר הלא-יהודי הוכשרו כל השנים במסגרות עצמאיות או מיוחדות במוסדות יהודיים. מסגרות אלה התבססו על השפה והתרבות הערבית, או על המסורת הדרוויית, ובהתאם לכך גם התבצעה ההתנסות המעשית בהוראה. ההנחה היא, שיש לראות בתפקיד הגננת והמורה תפקיד מחנך, ולכן הכשרתם צריכה להתייחס לתרבות שבה הם אמורים לחנך. כל מחנך יחנך להזדהות עם תרבותו, מתוך שהוא מכירה ומתנסה בהווייתה, ועם זאת ילמד לכבד את תרבות הזולת במפגשו עמה.

הפניית התלמידים למוסדות היתה מבוססת על עיקרון זה ולא היה בה כל יסוד של אפליה.

מנהל האגף להכשרת מורים והשתלמותם במשרדנו הגיש בחודש מאי הצעה, שלפיה יוכל כל תלמיד ערבי, שהוא בעל ידע מספיק בעברית, להיכנס כתלמיד מן המניין לכל מסלול ככל מכללה. הצעה זו מובאת לדיון במשרד, וכך ימנע ניסוח ההנחיות בנושא הקליטה של תלמידים ערבים במכללות להכשרת עובדי הוראה אי-הבנות לגבי מדיניותו החינוכית.

1038. פיתוח הספורט במגזר הערבי

חבר הכנסת רענן כהן שאל את שר החינוך והתכרות כיום כ' בתמוז התשמ"ט (23 ביולי 1989):

מסיווי בכפרים הערביים עולה, כי יש טענות על כך שאין די מתקנים לספורט במגזר הערבי בהשוואה למגזר היהודי.

ברצוני לשאול:

1. האם הטענות נכונות?
2. מה עושה השר כדי לפתח את ענף הספורט, ובמיוחד את ענף הכדורגל?
3. האם נשקל להגדיל את תמיכת משרד החינוך בהקמת מתקני ספורט?
4. האם די בסיוע הניתן לתמנ"סים, או שכונות השר להגדילן?

1041. סידור תפילה במתכונת חדשה

חבר הכנסת ש' הלפרט שאל את שר החינוך והתורות ביום כ' בתמוז התשמ"ט (23 ביולי 1989):

בעיתונים "ידיעות אחרונות" ו"הארץ" (רצ"ב) פורסם, כי סידור ושמו "שערי תפילה", שנערך על-ידי אשה חילונית, יצא לאור בימים אלה. בסידור חסרות תפילות רבות: הוא בנוי בצורה חדשנית, תוך שימוש בצירורים ובמשחקים גרפיים המשקפים כמה היבטים בתפילות, ומגמתו אינה דתית, כהצהרת העורכת.

ברצוני לשאול:

1. האם ידועים לשר הפרטים האלה?
2. האם נלמד הסידור בבתי-הספר החילוניים?
3. אם כן — כיצד נותן משרד החינוך את אישורו לסידור שאינו סידור תפילה מסורתי?
4. אם אכן יש לציבור עניין בהעמקת הזיקה והשייכות למדינה באמצעות השורשים היהודיים, מדוע לא נלמד סידור התפילה המסורתי בבתי-הספר החילוניים?
5. מה מתכוון משרדך לעשות?

תשובת שר החינוך והתורות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—5. למרות מה שנאמר בקטעי העיתונים שצורפו לשאלתך, הריני לציין: הסידור "שערי תפילה" נבדק לפני הוצאתו לאור על-ידי הרב מנחם הכהן, ד"ר יעקב רוטשילד, ד"ר אביגדור שאנן ומר יהודה פינסקי — מנהל המחלקה להעמקת החינוך היהודי.

הסידור הוא סידור מסורתי בנוסח ספרד. לא הושמט מהסידור קטעי תפילה הפוגעים בנוסח ובמטבע של התפילה, ולא הושמטו קטעים המשנים את מהות התפילה. מהסידור הושמטו "פרקי אבות" ומעט מן הזמירות לערב שבת. כל זאת — לא מתוך כוונה לשנות משהו ממהות הסידור, אלא מתוך רצון להביא בפני המתפלל "החילוני", שאינו מצוי בתפילה, את רצף התפילות.

בסידור הסברים על מהות התפילה, מקורותיה ורעיונות מיוחדים בה (כל זאת על סמך מקורות יהודיים מסורתיים). בסידור תמונות טבע, היוצרות קשר בין האדם המתפלל לבין היקום ובוראו. בסידור מלים מעטרת (כנוסח הגדות ימ"הביניים), המדגישות משמעויות כמו: הללויה, אשרי ויתגדל. יש בו סמלים המורים למתפלל כיצד להתפלל (למשל, עמידה, ישיבה, יחיד, קהל וחזן). הכתב בהיר והאותיות גדולות. אין ספק שסידור זה יכול לתרום רבות למתפלל החילוני.

בסידור שבעה שערים: שחרית, מנחה, ערבית, ברכות, שבת, ראש חודש ומועדי ישראל. בשער מועדי ישראל הובאו גם תפילת עמידה לשלוש רגלים ומוסף לשלוש רגלים. במועדי ישראל הובאו לכל חג: הדלקת נרות בחג, והדלקת נרות בחג שחל בשבת: קידוש לחג וקידוש לחג החל בשבת.

תוכנית סידור התפילה נלמדה בכ-600 כיתות בבתי-הספר הממלכתיים. בשוק מצויים סידורים שונים: כל בית-ספר יכול לבחור ולקנות סידור על-פי שיקול דעתו.

אנו מאמינים, כי הסידור יוכל לתרום לקירוב לבבות, ליצירת קשר בין דתיים לחילוניים, להבנת פשר התפילות ולבניית גשר המאחד את כל בני העם היהודי.

השני מרחיב את השכלת התלמיד יותר מן הדגם הראשון, אולם בצד הנחה זו קיימות גם תפיסות אחרות.

משרד החינוך הבטיח קיומו של גרעין השכלתי מחייב בכמה מקצועות ככך שקבע אותם כמקצועות חובה לקבלת תעודת הבגרות, ובהם מקצועות שיש להיבחן בהם ברמה רגילה לפחות — דהיינו, שתיים-שלוש יחידות — כגון אזרחות, תולדות עם ישראל, מתמטיקה, ספרות ותנ"ך. מדובר בכמחצית המקצועות שבהם נבחנים תלמידים בדרך-כלל, גם אם בוחר התלמיד להגדיל את מספר היחידות באחד או בשניים מהם.

על יסוד גרעין מחייב זה הושאר לתלמיד מרחב בחירה מסוים, וכמו בכל מעשה של בחירה, עושה כל תלמיד שיקולים שונים ביסוד בחירתו, והדבר טוב בעינינו מכל בחינה.

נראה שהאוניברסיטאות מעוניינות לעודד תלמידים לבחור בכיוון של צמצום והעמקה. מכיוון שהבטחנו, כאמור, גרעין מחייב, איננו רואים צורך להתערב בשיקולן של האוניברסיטאות בעניין זה.

1040. הרפורמה במערכת החינוך

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר החינוך והתורות ביום כ' בתמוז התשמ"ט (23 ביולי 1989):

פרישתו של מנכ"ל משרד החינוך, ד"ר שושני, היתה קשורה לאי-הסכמות להצעת הרפורמה שלו.

ברצוני לשאול:

1. האם נדחתה תוכניתו של המנכ"ל הפורש במלואה?
2. אם לא — אילו חלקים מתוכה מקובלים על שר החינוך, ובאיזה קצב יוגשמו?

שר החינוך והתורות י' נבון:

- 1—2. התשובה על שתי השאלות ששאל חבר הכנסת וייס תיובית.

אני דחיתי את התוכנית מנימוקים שפירטתי אותם בוועדת החינוך. במקצת בכנסת ובפומבי, ולא אעסיק עכשיו את הכנסת בכך.

יש שתי נקודות המופיעות בתוכנית, שאני תומך בהן, אבל בלי קשר לתוכנית. תמכתי בהן גם לפני כן, ואני תומך בהן גם עכשיו. מה הן הנקודות?

א. עשיית מאמץ שכל תלמיד יקודם על-פי יכולתו. הווי אומר, אם יש כתיחה גם תלמידים מצטיינים או מחוננים, יש לדאוג לכך שהם לא יתעכבו בהתקדמותם, ולנסות, עד כמה אפשר, טיפול פרטני. זה קשה מאוד כתיחה הטרוגנית, שאם בה 40—41 ילד, אבל זה המאמץ שיעמוד כמעט במרכז פעולתנו בשנה הקרובה.

ב. הקדמת הקריאה בגני-הילדים: הדברים האלה נעשו זמן. עוד ב-1979 היה דוח של פרופסור פייטלסון בנושא זה. הבעיה איננה הקדמת הקריאה — אני בעד הרחבת הניסוי בגני-הילדים. בהצעה של מר שושני, המסתמכת על גודל, הפרופסור האמריקני, לא דובר רק בהקדמת הקריאה, אלא בחיסולה של מערכת הגנים כיחידה נפרדת ובהכנסתם של כל הגנים אל בתי-הספר. ראיתי בכך חסרונות אדירים, ולכן דחיתי את ההצעה הזאת.

שכח וייס (המערך):
תודה רבה.

1070. אפליית ערבים במתנ"ס בירושלים

חבר הכנסת ב' בן־אליעזר שאל את שר החינוך והתרכות ביום כ"ז בתמוז התשמ"ט (30 ביולי 1989):

בעיתון "ירושלים" מיום 16 ביוני 1989 פורסם, שהנהלת המרכז השכונתי "בית נחמיה" החליטה להשעות את פעולות הנוער הערבי במתנ"ס. קבוצת נערים ערבים גורשה מהמקום ולא הורשתה להשתמש במתקני המתנ"ס משום ש"המקום סגור לערבים".

ברצוני לשאול:

1. האם ידועים לשר הפרטים הנ"ל, ואיך בדעתו לנהוג במקרה זה כלפי הרשויות המוסמכות?
2. מה הוא היקפה של תופעת נידוי הערבים בשכונות מעורבות, וכיצד בדעת המשרד לצמצם את התופעה?
3. מה הם השיקולים שעמדו מאחורי החלטה זאת, ומי הם האחראים לה?

תשובת שר החינוך והתרכות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הנושא הוא בתחום טיפולה של העירייה. להלן התשובה שקיבלתי מעיריית ירושלים:

1. המרכז השכונתי "בית נחמיה" מספק שירותים לאוכלוסיית האזור, לרבות שירותים בתחום הספורט לאוכלוסייה הערבית, הזוכה גם לשירותים בלעדיים בתחום המגורים הערבי, וזאת במסגרת מועדון עירוני נוסף. לאחר כמה אירועים אלימים ומתחים התקבלה החלטה של הנהלת המרכז, להשעות זמנית את הפעילות של קבוצת הספורט הערבית במגרש עד להרגעת הרוחות, אם כי התושבים הערבים עדיין משתמשים במגרש.

במסגרת תוכנית שנת הפעילות התש"ן פועלת העירייה בשיתוף ההנהלה המקומית ומדריכי המועדון הערבי לעיצוב תוכנית עבודה, הכוללת את פעילות הספורט של האוכלוסייה הערבית, כמקביל להעמקת הפעילות במועדון הערבי שבאזור המגורים הערבי. בתיאום מלא בין הגורמים המקצועיים. כמורכן נבדקת אפשרות לכניית מתקן נוסף באזור.

2. אין מדובר בנידוי ערבים בשכונות המעורבות. ממילא השירותים שבהם נפגשים יהודים וערבים נמשכים.

3. ריבוי מקרי אלימות, לרבות זריקת בקבוקי תבערה ושרפת מכוניות, עוררו חרדה בקרב האוכלוסייה היהודית, דבר המקשה את הפעילות הספורטיבית המשותפת ומחייב פעילות קהילתית מעמיקה.

1071. התנהגות ילדים ישראלים באנגליה

חבר הכנסת א' רביץ שאל את שר החינוך והתרכות ביום כ"ז בתמוז התשמ"ט (30 ביולי 1989):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום ט"ו בתמוז התשמ"ט, 18 ביולי 1989, נמסר כי ילדים ישראלים התפרעו בקייטנה בלונדון. בגלל התנהגות הפרועה, הועברו 88 ילדים ישראלים מבתי משפחות מארחות לבתי־מלון בעיר.

כמורכן נמסר בכתבה, כי הילדים החלו להתפרע כבר כהגיעם ללונדון. הם סירכו לעלות לאוטובוסים שהועמדו לרשותם בשרדה־התעופה, ורק על המורים "ביסלי" והדביקו מטסיקים על מושבי האוטובוס.

ברצוני לשאול:

1. האם משרדך שותף לעניין הנסיעה הזאת?
2. איך בדעת השר למנוע מקרים כאלה בעתיד?

שר החינוך והתרכות י' נבון:
1—2. התשובה שלילית. אין למשרדנו כל קשר עם הנסיעה הנ"ל. היא היתה, כנראה, פרי יוזמה של אדם פרטי, ומי שהתקשר אתו עשה זאת על דעת עצמו ועל אחריותו.

היו"ר ר' פנחסי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם רביץ.

אברהם רביץ (דגל התורה):

תודה, אדוני השר.

האם משרדך יוכל לדאוג לכך, שיוזמות פרטיות כאלה לא יהיו בעתיד, או לפחות יהיו מפקחות, או שלפחות נערים הנוסעים לקייטנות לחוץ־לארץ יעשו זאת לאחר שיבקרו בבניאס, בגליל, ביוטבתה, במאה־שערים, בכני־ברק ובירושלים?

שר החינוך והתרכות י' נבון:

לגבי הקטע האחרון של שאלתך, בעצם תשובתך, הייתי מוסיף עוד רשימה של מקומות במדינת ישראל שראוי לבקר בהם לשמחת לב כל המבקרים ולתפארת מדינת ישראל. אבל מה שאתה מבקש בעצם הוא, שנפקח על כל ילד היוצא לחוץ־לארץ. זה לא בא בחשבון, לא נעשה זאת, לא עקרונית ולא טכנית. אני חושב שהורים רבים שקראו על הנושא הזה בעיתונות כוודאי יתפכחו ויבדקו היטב בידי מי מוסרים הם את הנכס היקר ביותר שלהם, את ילדיהם.

1107. סיוע מטעם מפעל הפיס

חבר הכנסת י' עוזן שאל את שר החינוך והתרכות ביום כ"ז בתמוז התשמ"ט (30 ביולי 1989):

ברצוני לשאול:

1. אילו מוסדות, מעונות יום וגופים אחרים הומלצו על־ידי הרשויות המקומיות ומשרדך לקבלת סיוע ממפעל הפיס?

2. אילו מוסדות הומלצו על־ידי אנשי משרדך לקבלת סיוע ממפעל הפיס מתוך כלל המוסדות, המומלצים על־ידי הרשויות המקומיות?

3. על־פי אילו קריטריונים המליצו אנשי משרדך את המלצותיהם?

שר החינוך והתרכות י' נבון:

1. משרדנו ממליץ בפני מפעל הפיס להקצות משאבים על־פי המסגרות התקציביות הנקבעות על־ידי מפעל הפיס, תוך דיונים ותיאום. המשרד ממליץ בפני מפעל הפיס רק לגבי מוסדות חינוך של הרשויות המקומיות, המופיעים בקובץ המוסדות והתלמידים של משרד החינוך; כלומר, אם הרשות איננה ממליצה, אין פעולה. אין משרדנו מטפל כלל במעונות־יום, ואין הוא גם ממליץ לגבי מוסדות אחרים.

2. הומלצו בתי־ספר העונים על קריטריונים שנקבעו ככל נושא על־ידי מפעל הפיס ומשרדי החינוך והאוצר.

3. הקריטריונים העיקריים הם: בתי־ספר וגני־ילדים הרשומים בקובץ המוסדות של משרד החינוך והתרכות, אשר לגביהם קיימות פרוגרמות חינוכיות ופרוגרמות פיסיות, לאחר

חוברת ל"ד, ישיבה צ"ד

— שאלתות ותשובות: אומרים "כן" לבקעת-הירדן —

1-2. בית-הספר "מבאותיים": כ"ב 1987 — 3,204
 כ"ב 1988 — 4,447, כ"ב 1989 — 5,594, מספר התלמידים
 בהתשמ"ט — 521; בית-הספר הממשלתי "עין-כרם":
 כ"ב 1987 — 1,985, כ"ב 1988 — 2,244, כ"ב 1989 — 2,747,
 מספר התלמידים — 167; בית-הספר הממשלתי "יד-נתן":
 כ"ב 1987 — 1,583, כ"ב 1988 — 1,763, כ"ב 1989 — נסגר,
 מספר התלמידים בהתשמ"ט — נסגר; בית-הספר הממשלתי
 "אשל-הנשיא": כ"ב 1987 — 2,145, כ"ב 1988 — 2,479,
 כ"ב 1989 — 3,056, מספר התלמידים בהתשמ"ט — 692;
 בית-הספר הממשלתי "כדורי": כ"ב 1987 — 2,633, כ"ב 1988 —
 2,123, כ"ב 1989 — 3,225, מספר התלמידים בהתשמ"ט
 — 235; מדרשת שדה-בוקר: כ"ב 1987 — 3,062, כ"ב 1988 —
 3,799, כ"ב 1989 — 4,756, מספר התלמידים בהתשמ"ט —
 165; "הכפר-הירוק" — כ"ב 1987 — 1,109, כ"ב 1988 —
 1,223, כ"ב 1989 — 1,453, מספר התלמידים בהתשמ"ט —
 487.

3-4. המוסדות א-ה הם מוסדות המוחזקים בבעלות
 הממשלה. הממשלה אחראית לפעילות השוטפת של המוסדות
 ולאיון תקציבם. המוסדות ו-ח הם חברות ממשלה,
 המוחזקות ומתוקצבות על-ידי המדינה. כל מוסדות החינוך
 מקבלים שכר לימוד על-פי דרגת הכיתה, המגמה, המסלול
 ופרופיל ההוראה.

היור"ר ר' פנחסי:

אני מודה לשר החינוך והתכנון.

שנעשתה בהן עבודת מיפוי ותכנון, דברים שיש בהם צורך
 להבטיח קורת גג ויש לגביהם תוכניות בניין ערים מאושרות או
 תוכניות עבודה שאושרו. כמו-כן מקציב מפעל הפיס הקצבות
 המבוססות על מספר תלמידים, מספר כיתות וגידול טבעי בכל
 יישוב המקבל את ההקצבות הללו.

1124. סיוע למוסדות חינוך

חבר הכנסת ש' דיין שאל את שר החינוך והתכנון ביום כ"ז
 בתמוז החשמ"ט (30 ביולי 1989):

ברצוני לשאול:

1. מה הם הסכומים שהעניק משרדך ככל אחת משלוש
 השנים האחרונות למוסדות הבאים: א. בית-הספר הימי
 "מבאותיים"; ב. מדרשת שדה-בוקר; ג. בית-הספר
 "עין-כרם"; ד. בית-הספר "יד-נתן"; ה. בית-הספר
 "אשל-הנשיא"; ו. בית-הספר "כדורי"; ז. "מאיר שפיה"; ח.
 "הכפר הירוק"?

2. מה הוא מספר התלמידים בכל מוסד?

3. על-פי אילו קריטריונים חולקו הכספים לאותם
 מוסדות?

4. האם ניתנו לכספים מוסדות מקבילים על-פי אמות
 מידה דומות?

חשובת שר החינוך והתכנון "בן-
 (לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ו. אומרים "כן" לבקעת-הירדן

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

ברצוני להביא הצעת סיכום בשם סיעות המפלג"ל, ש"ס,
 צומת, מולדת והתחיה:

הכנסת חוזרת, קובעת ומדגישה את חינויותה של
 בקעת-הירדן כגבולה המזרחי של מדינת ישראל, רואה בה חלק
 בלתי נפרד של ישראל, וקוראת לממשלה לחזק את יישובי
 הבקעה כחלק מההסכמה הלאומית על הבקעה.

הכנסת רואה בבקעת-הירדן חלק בלתי נפרד, המוסכם על
 מרבית הבית — — —

גאולה כהן (התחיה):

היור"ר ר' פנחסי:

חברת הכנסת גאולה כהן, נא לשבת במקומך. הוא קורא
 את מה שאת כתבת.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

הסיעות שבשמן אני מדבר רואות בפיתוחה ובאכלוסה של
 בקעת-הירדן עדיפות לאומית וחשיבות ממדרגה עליונה.

גאולה כהן (התחיה):

ממה אתה קורא?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
 היא התכוונה למדרגה אחרת.

גאולה כהן (התחיה):

מה אתה קורא שם?

היור"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, אנו חוזרים לנושא: אומרים "כן"
 לבקעת-הירדן. אני מזמין את חברת הכנסת עדנה סולודר
 להביא הצעת סיכום בנושא זה. בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, ברצוני להביא את הצעת
 הסיכום לדיון בנושא "אומרים 'כן' לבקעת-הירדן" — בשם
 סיעות הליכוד, המערך ואגודת ישראל:

הכנסת חוזרת, קובעת ומדגישה את חינויותה וחשיבותה
 הביטחונית של בקעת-הירדן כגבולה המזרחי של מדינת
 ישראל ובריבונות ישראל לעת שלום.

הכנסת תובעת מהממשלה לראות את פיתוחה ואכלוסה
 של בקעת-הירדן כעדיפות לאומית ראשונה כמעלה ותובעת
 מהממשלה להקצות לה בדחיפות את התנאים והמשאבים
 המתחייבים מראייה זו — לפיתוחה ולביסוסה.

היור"ר ר' פנחסי:

תודה לחברת הכנסת סולודר. אני מזמין את חבר הכנסת
 יגאל ביבי להביא הצעת סיכום אחרת בשם סיעות אחדות.
 בבקשה.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, צר לי על מה שהיה היום, לאחר דיון
 נפלא שיזמה אותו חברת הכנסת — — —

היור"ר ר' פנחסי:

סליחה, נא לקרוא את הנוסח שמסרת לי בדיוק.

היו"ר ר' פנחסי:

אתה קורא בדיוק מה שנתת לי?

היית צריך לקרוא בדיוק לפי הנוסח שנמסר לי ואני נתתי לך.
נכון שהיה קשה לקרוא את כתב היד. חברת הכנסת גאולה כהן
תדע לקרוא את כתב ידה טוב ממך.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

בשם הסיעות האלה, אנחנו קוראים לחיזוק ההתיישבות
ולהגברת המתיישבים בחלק ארץ זה, חלק ארץ חיוני. כפי
שנעשה ברמת-הגולן.

חברי הכנסת. אני מבקש לאפשר לחברת הכנסת גאולה
כהן לקרוא את הצעת הסיכום.

גאולה כהן (התחיה):

הצעת סיכום מטעם סיעות ש"ס, המפד"ל, התחיה, צומת
ומולדת:

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בשם אילו סיעות?

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אנא ממך.

1. הכנסת חוזרת, קובעת ומדגישה את חיוניותה של
בקעת-הירדן כגבולה המזרחי של מדינת ישראל, רואה בה חלק
בלתי נפרד של ישראל, וקוראת לממשלה להחיל על הבקעה
את החוק הישראלי כחלק מהחלת הריבונות על כל חלקי
יש"ע.

תודה לחבר הכנסת יגאל ביבי.

גאולה כהן (התחיה):

הוא לא קרא מה שכתוב. אדוני היושב-ראש, אתה חייב
להקפיד על כך שהוא יקרא בדיוק מה שכתוב במסמך שהוגש
לך.

2. הכנסת רואה את בקעת-הירדן — — —

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
לא, לא.

היו"ר ר' פנחסי:

חברת הכנסת גאולה כהן, זה כתב ירך. מאחר שכתב ירך
לא קריא, הוא לא ידע לקרוא אותו.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
לא, לא.

גאולה כהן (התחיה):

אתה חייב להקפיד על כך, שחבר הכנסת יקרא בדיוק מה
שכתוב בהצעת הסיכום שהוגשה לך ולא ינסה לסטות — —

חיים רמון (המערך):
— — —

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
חבר הכנסת רמון, אתם אשמים, אתם גרמתם לזה.

היו"ר ר' פנחסי:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת דיין, עוזן ורמון, חבר הכנסת רמון, אתה
עשית את כל המהומה הזאת, תאפשר עכשיו להמשיך.

גאולה כהן (התחיה):

סליחה, אני עוד לא גמרתי. אני מצטערת מאוד על שלכו
של חבר הכנסת יגאל ביבי לא היה שלם עם מה שנכתב בשם
סיעתו, אבל זה עניינו. מה שכתוב שם בשם הסיעות, זה בדיוק
מה שמחייב את הקורא, ואם מה שהוא קרא מחייב, אנחנו לא
נצביע בעד.

חיים רמון (המערך):
— — —

היו"ר ר' פנחסי:

חברת הכנסת גאולה כהן, אם שמת לב, כשהוא רצה
להוסיף משפט בפתיחת דבריו, אמרתי לו שהוא חייב לקרוא
את מה שכתוב בדיוק, אבל כתב היד לא קריא, וקשה מאוד
לפענח אותו. לא הוא כתב, ולכן היו לו טעויות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
— — —

עמיר פרץ (המערך):
— — —

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, הבעיה אינה בכתב היד, הבעיה היא
במה שכתוב.

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת רמון, חבר הכנסת יצחק לוי, חבר הכנסת
עמיר פרץ, חבר הכנסת צירלי ביטון, אנא תאפשרו
להמשיך.

מיכאל בריזהר (המערך):

הבעיה היא לא הכתב, אלא היד.

היו"ר ר' פנחסי:

אם יש חילוקי-דעות, חברת הכנסת גאולה כהן, אתם
יכולים לעשות התייעצות סיעתית ולהגיש הצעה אחרת.

גאולה כהן (התחיה):

אני רוצה לקרוא, בלי המפד"ל.

גאולה כהן (התחיה):
הכנסת תובעת מהממשלה לראות את פיתוחה ואכלוסה
של בקעת-הירדן בעדיפות לאומית עליונה, יחד עם פיתוחה
ואכלוסה של ההתיישבות היהודית ביש"ע, תוך העמדת כל
המשאבים הדרושים לכך.

היו"ר ר' פנחסי:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מזמין אותך לקרוא את כתב
ידך.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש — — —

חבר הכנסת ביבי, אני מצטער על שאני צריך לקרוא
לחברת הכנסת גאולה כהן, כי זה למעשה הנוסח שאושר, ואתה

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הצעת סיכום של סיעות החזית הדמוקרטית לשלום
ולשוויון והמפלגה הדמוקרטית הערבית לסיכום הדין על
בקעת-הירדן:

1. הכנסת קובעת, כי ההתנחלות בבקעת-הירדן, כביתר
השטחים הערביים הכבושים מאז 1967, והתוכנית הפוליטית
לספח את בקעת-הירדן למדינת ישראל, משמעותן היא חסימת
הדרך לשלום וסלילת הדרך למלחמה חדשה.

2. הכנסת קוראת לממשלה לפעול בהתאם לאינטרס
האמיתי של מדינת ישראל — כינון שלום ישראלי-ערבי כולל,
צודק ויציב, שבמרכזו שלום ישראלי-פלשתיני, על בסיס של
שתי מדינות לשני העמים, ישראל ופלשתיין.

3. הכנסת קוראת לממשלה להיכנס למשא-ומתן עם
אש"ף, נציגותו הבלעדית של העם הערבי הפלשתיני, על כינון
שלום במסגרת ועידה בין-לאומית בחסות האו"ם.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה לחבר הכנסת מאיר וילנר, חברי הכנסת, חבר הכנסת
גפני יביא הצעת סיכום בשם סיעות דגל התורה וש"ס. סיעת
ש"ס מודיעה, שהיא מסירה את שמה מהצעת הסיכום שהביאה
חברת הכנסת גאולה כהן ומצטרפת להצעת הסיכום של סיעת
דגל התורה. אגודת ישראל מסירה את שמה מהצעת הסיכום
שהוכאה בשם הליכוד והמערך ובשמה ומצטרפת להצעת
הסיכום של התחיה והסיעות הנוספות, שחברת הכנסת גאולה
כהן הכריזה עליהן. בבקשה, חבר הכנסת גפני.

משה גפני (דגל התורה):

הצעת סיכום מטעם סיעות ש"ס ודגל התורה: אומרים
"כן" לבקעת-הירדן ו"כן" לאחדות ישראל. תודה רבה.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה. חברי הכנסת, אבקש לשבת במקומות ולשמור על
השקט. אנחנו עוברים להצבעות. תחילה נצביע על הצעת
הסיכום שהביא חבר הכנסת מאיר וילנר.

ה צ כ ע

בעד הצעת הסיכום שהביא	
חבר הכנסת מ' וילנר	— 4
נגד	— 36
נמנעים	— אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' וילנר
לא נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת
וילנר הצביעו 4, נגדה — 36, ולא היו נמנעים. אני קובע,
שהצעת סיכום זו לא נתקבלה. אנחנו עוברים להצבעה על
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת גפני בשם סיעות ש"ס ודגל
התורה.

ה צ כ ע

בעד הצעת הסיכום שהביא	
חבר הכנסת מ' גפני	— 13
נגד	— 23
נמנעים	— 5

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' גפני
לא נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת דיין, אתן לך רשות הדיבור, אבל קודם כול,
שיהיה שקט. אנא שב. אתה הצטרפת לזה. לפני שהצטרפת,
היית צריך לקרוא את ההצעה. חברת הכנסת גאולה כהן קראה
עכשיו בדיוק את ההצעה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה לא נכון, הוא יכול לחזור בו. אחרי שהוא שמע את
ההצעה, הוא יכול לחזור בו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הוא יכול לחזור בו.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, חבר הכנסת צירלי ביטון, אני מדבר עכשיו
ומבקש ממך שלא להפריע לי. חברי הכנסת, אני מבקש מכם
שלא לאלץ אותי להוציא חברים. חבר הכנסת צירלי ביטון, אני
קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אני מבקש ממך שלא
להפריע לי.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ר' פנחסי:

אם יהיה צורך, אני אוציא גם אחרים. חברת הכנסת גאולה
כהן, יכול להיות פה שקט? חבר הכנסת שלמה דיין, אם סיעתך
רוצה לחזור בה מההצעה שנמסרה כרגע בשמה, היא יכולה
להצטרף לסיעה אחרת, או היא יכולה להודיע שהיא מבטלת
את ההודעה שנקראה בשמה והיא מגישה הודעה בשמה בלבד.
היא יכולה גם שלא להגיש הודעת סיכום כלל. אבל אני מבקש
שלא להפריע לקריאת הצעות הסיכום.

אני מזמין את חבר הכנסת מאיר וילנר לקרוא הצעת סיכום
אחרת, בשם סיעת חדי"ש. בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ובשם המפלגה הדמוקרטית הערבית.

היו"ר ר' פנחסי:

ובשם המפלגה הדמוקרטית הערבית. חבר הכנסת וילנר
כבר גייד בשם מי הוא קורא את הצעת הסיכום.

לידיעת חברי הכנסת, סיעת אגודת ישראל מסירה את
תמיכתה בהצעת הסיכום של הליכוד ושל המערך. אם כן, אותה
הצעת סיכום היא בשם סיעות הליכוד והמערך בלבד.

גאולה כהן (התחיה):
למי מצטרפת האגודה?

חגי מירום (המערך):

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, אפשר לבקש פה שקט? אם אתם רוצים
להתייעץ, אנא עשו זאת בחוץ.

גאולה כהן (התחיה):

סיעת אגודת ישראל מצטרפת להודעה שלנו.

היו"ר ר' פנחסי:

היא יכולה להודיע בשמה. בינתיים היא הודיעה על ביטול.
את לא דוברת של אגודת ישראל.

חבר הכנסת חגי מירום, חבר הכנסת שלמה דיין, אנא
הקשיבו לי. בבקשה, חבר הכנסת וילנר.

9 —

נמנעים

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ע' סולודר נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, בעד הצעת סיכום זו הצביעו 20, נגדה — 11, נמנעים — 9. אני קובע, שהצעת הסיכום שהוגשה בשם סיעות הליכוד והמערך נתקבלה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אבקש להסביר את ההימנעות.

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת זאבי, היתה הצעת סיכום בשמך, לכן אינך יכול להימנע. לפני שהגשתי הצעת סיכום, היית יכול להימנע ולמסור הודעה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, לפי תקנון הכנסת, כאשר סיעה שלמה נמנעת, יש לה זכות לנמק את הימנעותה.

היו"ר ר' פנחסי:

בהצעות לסדר-היום, אבל לא בהצעות סיכום. כאשר שמך נכלל בהצעת סיכום, והצעת הסיכום נפלה בהצבעה, אין לך זכות להסביר. שמך הופיע כסיעת מולדת, לא הודעת שאתה מבטל, ולכן אין הודעה.

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר ר' פנחסי:

לא נתתי לך את רשות הדיבור. אבקש לשבת, חבר הכנסת זאבי. אם תקבל את רשות הדיבור, תיגש למיקרופון.

יואש צידון (צומת):

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני, יש לי שאלה.

היו"ר ר' פנחסי:

יש לך שאלה, חבר הכנסת זאבי? בבקשה, גש למיקרופון.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים. סיעת מולדת נמנעה בהצבעה — — —

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, ביקשת לשאול שאלה, לא בקשר להצבעה. היו הודעות בשם סיעות, היתה הצבעה והיו תוצאות. אני מבקש, אם יש לך שאלה, לא בקשר להצבעה — — —

רחבעם זאבי (מולדת):

יש לי שאלה. תשמע אותה, ואחר כך אתה רשאי למחוק אותה מהפרוטוקול. תשמע את השאלה.

היו"ר ר' פנחסי:

איי-אפשר למחוק דברים מן הפרוטוקול, על כן אני מבקש, כדי לשמור על התקנון ועל הנהוג התקין — לסייעתך היתה הצעה, התקיימה הצבעה, עכשיו איי-אפשר לשאול.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אני שואל: את הדין בנושא "כן לבקעת-הירדן" יזמה והנחתה חברת הכנסת

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, בעד הצעת הסיכום של סיעות ש"ס ודגל התורה — 13, נגד — 23, נמנעים — 5. אני קובע, שגם הצעת סיכום זו לא נתקבלה. אנחנו מצביעים עכשיו על הצעת הסיכום של חברת הכנסת גאולה כהן וחבר הכנסת יגאל ביבי.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

לא, זו הצעה שלי.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חבר הכנסת ביבי מדבר בשם המפד"ל.

היו"ר ר' פנחסי:

אין הצעת סיכום של המפד"ל בלבד. חבר הכנסת צירלי ביטון, אתה רוצה לאפשר לי לומר משפט אחד? אבקש ממך שלא להפריע. חבר הכנסת ביבי רצה לקרוא את הצעת הסיכום בשם כמה סיעות, וזו היתה בתחילה הצעת הסיכום של התחיה. מאחר שהוא לא הצליח לקרוא את כתב היד, הצעתי לחברת הכנסת גאולה כהן לקרוא אותה, והיא אכן קראה אותה. הצעת סיכום בכתב של המפד"ל לבדה — אין לנו. לא הגשתי. לכן אתם יכולים או להסתייג מהצעה זו ולהודיע שאינכם מצביעים בעדה, או להצביע בעד הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת גאולה כהן. אין הצעה אחרת של המפד"ל.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש את רשות הדיבור.

היו"ר ר' פנחסי:

אנחנו באמצע ההצבעה. אתן לך את רשות הדיבור לאחר ההצבעה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

היו"ר ר' פנחסי:

אם כן, תצביע בעדה. אתה יכול להצטרף ולהצביע בעדה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן, הכוללת את הצעת סיעת המפד"ל. כהצעת חבר הכנסת יצחק לוי, נא להצביע.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהביאה

חברת הכנסת ג' כהן — 10

נגד — 26

נמנעים — 3

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ג' כהן לא נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, בעד הצעת הסיכום של הצינור 10, נגדה — 26, נמנעו — 3. אני קובע, שגם הצעת סיכום זו לא נתקבלה. אנו עוברים להצעת הסיכום האחרונה, זו שהוגשה בשם סיעות הליכוד והמערך, נא להצביע.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהביאה

חברת הכנסת ע' סולודר — 20

נגד — 11

אינני יודע מה הן זכויותיו של חבר הכנסת רמון בהגנת הארץ וביישובה. אבל בל ייחשב לי הדבר ליוהרה אם אני, שהייתי שותף פעיל ויוזם להקמתם של 12 היישובים הראשונים בבקעה. הייתי אלוף פיקוד המרכז בתקופת ההתשה, פיקדתי אישית על 140 מדרפים — — —

היו"ר ר' פנחס:

זו לא שאלה, זו היסטוריה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אותי פוסל חבר הכנסת רמון? בשם מי ובשם מה? לדעתך, חבר הכנסת רמון השתמש בנשק ההחרמה בלא שהבין את מהותו של נשק זה, וחבל שסיעת המערך נכנעה לו.

אלי דיין (המערך):

אדוני היושב-ראש, זה נאום. כאיוו מסגרת?

רחבעם זאבי (מולדת):

תנועת החרות טעמה את טעם ההחרמה מידיה של מפא"י ההיסטורית: היום, כדי לשמור על הממשלה הרופפת והמבולבלת — האם אינכם מתביישים ומתחרטים?

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת זאבי, אני מבטיח לך, שלהבא, כשתבקש לשאול שאלה, לא תקבל רשות הדיבור. כי אתה חוזרת על נושא שביקשתי ממך שלא להתייחס אליו.

חבר הכנסת צידון, האם יש לך משהו לשאול? לפני שאחה מקבל את רשות הדיבור — זו שאלה או הודעה אישית?

יואש צידון (צומת):

אני מבקש לשאול את חבר הכנסת רמון — — —

היו"ר ר' פנחס:

הוא לא נוכח ולכן אין טעם לשאול אותו.

יואש צידון (צומת):

אני מבקש לשאול את סיעתו של חבר הכנסת רמון, האם אין כאן עניין של גנים, כפי שאמר ירון לונדון, גנים של שנהא עצמית תהומית ומכוערת?

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת יואש צידון. אני חושב ששאלתו לא היתה לעניין. אבל זו זכותו.

עדנה סולודר, ראש סיעת המערך, חבר הכנסת חיים רמון, לא היה נוכח פה. כדרכו, הוא הגיע בסוף הדיון, הטיל סערה באולם והטיל החרמה.

היו"ר ר' פנחס:

מה שאלתך?

רחבעם זאבי (מולדת):

אני אשאל. אינני יודע מה הן זכויותיו של חבר הכנסת חיים רמון בהגנת הארץ וביישובה.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת זאבי, אל תאלץ אותי להפסיק אותך.

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה מפסיק אותי.

היו"ר ר' פנחס:

אני מפסיק אותך כי אתה עובר לנושא שלא נתתי לך בו רשות דיבור.

רחבעם זאבי (מולדת):

הרשית לי לשאול שאלה.

היו"ר ר' פנחס:

אבל אתה בנושא זה של ההצבעה. עם כל הכבוד, אני מבקש: הודעה אישית בסוף הישיבה. אני אאפשר לך להודיע הודעה אישית. לא עכשיו.

רחבעם זאבי (מולדת):

זו לא הודעה אישית, זו שאלה. התירו בבית הזה שאלות על דברים חשובים פחות.

היו"ר ר' פנחס:

אבל אתה חוזר על אותו נושא, וכבר נאמר לך שלפי התקנון, ברגע שהיתה הודעת סיכום בשם סיעתך והיתה הצבעה, וההצעה נפלה — אין מקום להוסיף דברים.

רחבעם זאבי (מולדת):

התרת לי לשאול שאלה, ואני שואל שאלה. אם תקשיב בסבלנות עד סוף דברי — תשמע את השאלה.

היו"ר ר' פנחס:

אבל אתה חוזר ומתייחס לאותו נושא.

רחבעם זאבי (מולדת):

אילו שמעת אותי, היה נחסך זמן וכבר הייתי בסוף השאלה.

ז. הצעה לסדר-היום

עצמאותה של רשות השידור

חוק רשות השידור, שנחקק ב־1965, קבע כי רשות השידור תהיה ממלכתית ועצמאית, ושר החינוך והתרבות הוסמך על-ידי הממשלה להיות השר האחראי לכיצוד חוק רשות השידור. חוק רשות השידור קובע: "המנהל הכללי יפעל לפי החלטות הוועד המנהל והנהיגותיו, וישתתף בישיבותיו בזכות דעה מייעצת". הווי אומר, המנהל הכללי הוא העובד הבכיר של רשות השידור, כפוף להחלטות ולהנהיגות הוועד המנהל.

רבתי חברי הכנסת, תפקידי הוועד המנהל על-פי אותו חוק הם, ואצטט רק אחדים מהם: "לדרן ולהחליט בענייני הרשות, לקבל מהמנהל הכללי דוחות על הפעולה השוטפת של

היו"ר ר' פנחס:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — הצעה לסדר-היום מס' 1570 של חברת הכנסת אורה נמיר בנושא: עצמאותה של רשות השידור. בבקשה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מאז נבחרתי לכנסת לא חסכתי ביקורתי מהנעשה ברשות השידור וממי שכיהנו כמנכ"לים ברשות השידור: לא מיצחק לבני, לא מיוסף לפיד ולא מאורי פורת. אין בכוונתי להחריש לנוכח המתרחש ברשות השידור, בכלל זה בימים אלו, תחילת ימי כהונתו של המנכ"ל הנוכחי.

מינוי לתפקידים בכירים אלו תלוי גם בכישוריו של המועמד, היום הכישורים היחידים הנדרשים הם כישוריו הפוליטיים. התערבות המנכ"ל דהיום מגיעה עד לכדי התערבות באמירה כזאת או אחרת של כתב במסגרת כתבה והתערבות בלתי-פוסקת בעריכת החדשות.

המנכ"ל, רבותי חברי הכנסת, הוא מינוי פוליטי. אומנם כל הוועד המנהל הוא פוליטי, אבל הוועד המנהל נתון לפיקוח הציבורי. המנכ"ל חייב להיות מקצועי ומנותק מהשפעת לשכת ראש הממשלה — לשכת כל ראש ממשלה, חבר הכנסת הורביץ, אין זה משנה מי בשלטון. החוק איננו קובע שהמנכ"ל הוא עורך ראשי. לא במקרה לא נקבע הדבר בחוק, כך נקבע כדי לאפשר חופש מקצועי מקסימלי לרדיו ולטלוויזיה.

לאחרונה יש התערבות מדאגיה של המנכ"ל בשידורי החדשות, בעיקר בטלוויזיה. קיים מסמך, לא אתעלם מכך, קוראים לו "מסמך נקדי". המסמך הזה לא יכול להיות האורים ותומים ולקבוע מה מותר ומה אסור למנכ"ל הרשות כל עוד המנכ"ל הוא מינוי פוליטי, ומינוי פוליטי בלבד.

הרשות עומדת היום בפני שורת מינויים רציניים ביותר, כגון מנהל הטלוויזיה, מנהל החדשות ברדיו ובטלוויזיה, עורך או עורכי "מבט", מנהל מחלקת הנידון בטלוויזיה, מנהל המחלקה הדוקומנטרית בטלוויזיה ומנהל מחלקת הדרמה בטלוויזיה. אדוני השר, מה יהיו הקריטריונים למינויים האלה, ומי יחליט עליהם?

מדברים על תוכנית בוקר משותפת לטלוויזיה הלימודית ולטלוויזיה הכללית. מי יהיה אחראי לתוכנית הזאת? על-פי אילו קריטריונים ייקבע העורך האחראי?

לפני כמה שבועות הביא המנכ"ל הנוכחי את מנהל הטלוויזיה לפנישה עם ראש הממשלה, כדי שייציג לפניו את תוכניות הטלוויזיה לשנה הבאה. אנחנו לא תמימים לחשוב, כי לשם כך הוא הלך לראש הממשלה. גם אותו מנכ"ל אינו נקי מהרצון להמשיך ככהונה נוספת, והוא יודע בדיוק אל מי צריך לפנות כדי להמשיך ככהונה. אדוני השר, האם היה לכך תקדים? האם ראש הממשלה הוא השר הממונה על ביצוע חוק רשות השידור?

רבותי חברי הכנסת, דבר לא השתנה מכחינת שכרם הנמוך של עובדי הרשות, עובדי הרדיו והטלוויזיה, ומכחינת התנאים הפיסיים לעבודתם. שחלק מהם, אם לא רובם, מתפירים. מה קרה להכנסת ציוד חדש? שנים מדברים על הציוד החדש, שבניתיים הפך ישן ומיושן.

חברי הכנסת, יש לי ביקורת קשה על דברים רבים ברשות השידור — על אבטלה סמויה, על היותה מערכת המסוכסכת בינה לבין עצמה. אבל באווירה השוררת היום ברשות השידור לא ניתן לתקן את הטעון תיקון ולא ניתן להמשיך לעבוד.

מסיבות אלו, אדוני היושב-ראש, ומסיבות רבות אחרות, מצאתי לנכון להעלות את הנושא ולבקש לקיים דיון במליאה.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר, ישיב שר החינוך והתרבות, השר נבון, בבקשה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אדוני השר, תסכים לדין.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נראה הדבר, כי כל עוד תהיה רשות השידור אחת, רמת הרגישות — המוצדקת,

וזיינות, להכין את התקציב הרגיל ותקציב הפיתוח, לפקח על ביצוע התקציב המאושר, להגיש למליאה דין-וחשבון שנתי על פעולותיו, להגיש לשר כל דין-וחשבון שידרש, ולהודיע על כך למליאה. הוועד המנהל יקבע את סדרי עבודתו ככל שלא נקבעו בחוק זה או בתקנות לפיו.

מאז חקיקת החוק, רבותי חברי הכנסת, הובעו משאלות רבות להכנסת חוקנים ושינויים בו, אך היה ברור לכולנו, כי פתיחת החוק פירושה העמקת המעורבות הפוליטית כנעשה ברשות השידור וסחימת הגלגל על עצמאותה, השינויים היחידים שהוכנסו בחוק, ב-1973 וב-1976, עוסקים בגביית האגרה, ובנושא הזה בלבד.

מה שמתחולל ברשות השידור זה שנים מספר מביאני לתמיהה, רבותי חברי הכנסת, מדוע טובי הכתבים והעובדים עדיין שם וכיצד לא נקעה נפשם מההתערבות הברוטלית של חלק מהפוליטיקאים ומעושי דברם ברשות ובמוסדותיה.

חברי הכנסת, ב-26 באוגוסט 1982, לפני שבע שנים, העליתי במליאת הכנסת הצעה לסדר-היום בנושא: "השינויים בתחנת השידור 'גליצה-ל'". ההצעה הועלתה בעקבות מסע חתרנות שהתבסס על הלשנות והכפשות שנעשו על-ידי עובדי "גליצה-ל" כנגד טובי התחנה ובכרייה, כסגנון עולב ומכוער שלא היה כדוגמתו בעבר, אשר הותיר כתם שלא הוסר משמה הטוב של תחנת "גליצה-ל", שהלך לפניו כל הימים. נראה שלא במקרה היה אותו צעיר בנו של חבר דהיום של הוועד המנהל של רשות השידור, הממשיך אותה דרך, אותו סגנון — מכפיש, משפיל ופוגע בעובדי מחלקת החדשות של הרדיו, ובמיוחד של הטלוויזיה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

— — —

אורה נמיר (המערך):

חסלח לי, חבר הכנסת הורביץ, תעמוד לך הסבלנות לשמוע את דברי עד הסוף, ככלל זה דברי ביקורת על הנעשה ברשות השידור.

יגאל הורביץ (הליכוד):

הביקורת מצדך.

אורה נמיר (המערך):

יש עוד חופש הריבור במדינת ישראל, לשמחתי הרבה, ואתה ושכמותך רוצים למנוע אותו.

יגאל הורביץ (הליכוד):

כרסום במורל.

אורה נמיר (המערך):

רשות השידור מכרסמת במורל? מישוה אחר מכרסם במורל, לא הם. אני עוד מדברת. אני צריכה פתק ממך אם מותר לי לדבר?

יגאל הורביץ (הליכוד):

מחמרמרת, לא מדברת.

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת הורביץ, אני מבקש שלא להפריע.

אורה נמיר (המערך):

לסגנון עולב ומכפיש זה יש לשים קץ.

חברי הכנסת, תמיד היה שיקול פוליטי במינויים הבכירים ברשות השידור: תמיד, מאז הוקמה הרשות, אך אם בעבר היה

לפני ימים אחדים ישבנו בצוותים משותפים, עם יושב-ראש הרשות, המנכ"ל, מנכ"ל הטלוויזיה הלימודית ואחרים, לבדוק את כל האספקטים של הנושא הזה. יש הסכמה עקרונית, אבל יש שאלות — בדיוק העניין שהעלתה חברת הכנסת אורה נמיר לגבי האחריות ואופן חלוקת הזמן, האם יהיו שני עורכים או יהיה עורך אחד והם יתחלפו לפי ימים. יש סדרה של שאלות, שאינני רוצה להגויג בהן את הכית. הוקם צוות משותף כדי לבדוק את האספקטים השונים. בתוך כמה שבועות נראה הצעות שונות ונבחר מתוכם את הטובה ביותר, שתשרת את המטרה שלשמה צריכה לקום תוכנית כזאת.

בעניין התנאים הכלכליים של העובדים, שמעתי רק היום מיושב-ראש הרשות, שדי קרובים להסכם שכר. הואיל וזה נאמר כמה פעמים, והדבר טרם בא לידי מימוש, אני חושש להשתמש במלים מחייבות יותר. הרושם הוא, שדי קרובים להסכם. אם לא יהיו תקלות של הרגע האחרון, או של היום האחרון, ייתכן שיתקן העיוות הקיים לגבי שכרם של עיתונאים או אנשים שונים העובדים במערכת זו.

אדוני היושב-ראש, הדברים ארוכים. הנושא חשוב. אני מציע להעביר אותו לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת להמשך הדיון באספקטים השונים שלו.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לסגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות יצחק נבון. האם חברת הכנסת אורה נמיר מסכימה להצעת השר להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות?

אורה נמיר (המעורר):

מסכימה.

היו"ר ר' פנחס:

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת הכנסת אורה נמיר לוועדת החינוך והתרבות?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדת החינוך והתרבות — 11

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך

והתרבות נתקבלה.

ח. שאילתות ותשובות

1. האם מוכר המצב לשר?

2. מה עושה משרדך כדי לספק שירותי בריאות אלמנטריים לתושבי הכפרים הלא-מוכרים?

3. אילו צעדים נוקט המשרד על-מנת להקל את המצוקות ואת המחסור בשירותי בריאות אלה, ולו באופן זמני, עד שיוכרו הכפרים?

שר הבריאות י' צור:

1 — 3. בדיקה חלקית של כמה יישובים כמחוז הצפון העלתי:

רפואה מונעת אישית כמתכונת רגילה ניתנת על-ידי לשכות הבריאות ביישובים מסודרים סמוכים, וגם במבצעי חיסונים תקופתיים ביישובים עצמם.

ולפעמים הלא-מוצדקת — תהיה גבוהה ביותר. יש רשת אחת. ערך אחד. לצערי הרב, הליכוד איננו נותן להעביר את החוק, שכבר הוסכם עליו, בדבר ערך שני. היו דיונים משותפים, היתה הסכמה לא רק על נוסח החוק אלא גם על היושב-ראש של הערוץ השני ועל המנכ"ל — הסכמה הדדית, זה אחד הפלאים. אבל עכשיו הליכוד, משיקולים מפלגתיים צרים, איננו מאפשר להעביר את חוק הערוץ השני ולהביא אותו לידי סיום. משיקול מפלגתי, לפי דעתי שיקול מוטעה, שאין לו שחר, מותירים את כל מדינת ישראל ואת כל הציבור תלויים ברשת אחת.

ברשות יש כוחות מקצועיים מעולים, כוחות משוכחים — במאים, מפקים, כתבים. אבל משהו התרחש ברשות השידור. התרעתי בכנסת הזאת על המעורבות הפוליטית הבלתי-פוסקת. חברת הכנסת אורה נמיר שאלה, האם ראש הממשלה ממונה על ביצוע חוק רשות השידור. ובכן, לא הוא הממונה, וגם לא השר רוני מילוא, אלא רק שר החינוך והתרבות. כפי שקבע החוק.

האחר תלוי במנכ"ל, אריה מקל. אני הסכמתי למינויו לאחר שנחתם הסכם בין-מפלגתי. הלוואי שלא היה הסכם כזה, אבל הוא נחתם. אמרתי עם מינויו, שאומנם היה כאן מינוי מטעם מפלגה מסוימת, אבל מרגע התמנותו לתפקידו הוא חייב לפעול אך ורק לפי שיקולים מקצועיים טהורים, ולפי הקודקוד מתנהגת כל המערכת.

אני פונה לכתבים, לעורכים, לבמאים ולמפקים, שיפעלו לפי מצפונם שלהם ולפי שיקול דעתם המקצועי. אל תחתו ואל תערצו לפעול לפי שיקול מקצועי, לפי המצפון. אם תעשו כן, תוכלו לעמוד בפנייה וכל ערעור וכל טענה.

אשר לדברים אחרים שהעלתה חברת הכנסת אורה נמיר: ראשית, עניין "בוקר טוב ישראל". קורה דבר מוזר במערכת התקשורתית של מדינת ישראל. מצד אחד, יש רשת ממלכתית שיש לה אמצעים כספיים מן האגרה ובגלל הפיטורים שהיו, בעיקר מן האגרה, אבל אין לה חמצן — כלומר, שעות שידור. מצד שני, יש טלוויזיה חינוכית שיש לה תשע שעות שידור וחצי, אבל היא מתקיימת בקושי, היא יחידת סמך כמשרד החינוך. כשיש קיצוצים — היא מתקצצת, כשיש קיצוצים בתקנים — גם שם יש קיצוצים, אם כי אני משתדל מאוד לשמור על היחידה הזאת, אני רואה בה פנינה. חשבנו שאפשר לערוך תוכניות משותפות, שיביאו תועלת בראש ובראשונה לאזרחים במדינת ישראל; שיהיה שיתוף פעולה בין הרשות הממלכתית לטלוויזיה הלימודית בהפקת תוכניות.

היו"ר ר' פנחס:

אנחנו עוברים לשאלות ותשובות. אבקש משר הבריאות לעלות על הדוכן ולהשיב על שאלותי.

546. שירותי בריאות ביישובים ערביים לא-מוכרים

חבר הכנסת ח' פארוס שאל את שר הבריאות ביום א' בניסן התשמ"ט (6 באפריל 1989):

ככ"ט כפרים ערביים לא-מוכרים שורר פיגור בכל הקשור לשירותי הבריאות, עובדה המהווה סיכון לחייהם ולבריאותם של התושבים, בהם ילדים, קשישים ונשים. בכפרים אלה לא קיימת שום מרפאה קלינית, גם לא מרפאה פרטית.

ברצוני לשאול:

שר הבריאות י' צור :

1-6. כן, קיימת החלטה להביא להשלמת אכלוס בית-החולים בטירת-הכרמל, על-ידי העברת חולים מבית-החולים "מזרע", תוך הטבת תנאי האשפוז של החולים ושיפור איכותם.

עד היום הועברו 60 חולים מבית-החולים "מזרע" לבית-החולים בטירת-הכרמל. ככוונתנו להעביר בתקופה הקרובה עוד 60 חולים.

איננו מתכוונים לסגור את בית-החולים.

לגבי מקומות הדיור של החולים, הסקר מבוצע בימים אלה.

אני רוצה לומר את מה שאמרתי בשני הדיונים הממושכים בוועדת העבודה והרווחה: החלטה זו נתקבלה משיקולים של טובת החולים, שחלקם, ולא באשמת בית-החולים "מזרע", מתגוררים בצפיפות, יותר מעשרה אנשים בחדר.

סיכמנו לאחרונה עם ועד העובדים ועם מועצת פועלי עכו, שכל ההעברה תיעשה בשיתוף אתם, בתיאום אתם, תוך מאמץ לעשות זאת בהסכמתם, ובתנאים האלה: שום עובד לא יפוטר, ושום עובד שגר בעכו ובסביבתה לא יחויב לעבור לטירה. כמחצית העובדים בבית-החולים "מזרע" גרים בחיפה ובסביבותיה. אנחנו מתחילים את הדיון במהלך פרטני הן לגבי החולים והן לגבי העובדים.

היו"ר ר' פנחס :

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמזלינו.

שושנה ארבלי-אלמזלינו (המערך) :

אדוני השר, האם אינך סבור, שהעברת 60 חולים נוספים, נוסף על 60 חולים שכבר העברת, תפגע בתפקודו של בית-החולים ובמעמדו בבית-חולים הנותן שירותים קהילתיים, אותם שירותים שהתפתחו כשנים האחרונות בהתאם לגישה החדשה, שלפיה צריך לפתח שירותים בקהילה ולהעדיף את הימצאות החולים בקהילה על אשפוזם והפיכתם לחולים כרוניים? האם לא ניתן להסתפק בהעברתם של 60 החולים שכבר העברתם ולהתמקד עכשיו בגיבוש תוכנית מקיפה לבית-החולים בעכו?

היו"ר ר' פנחס :

תודה לחברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמזלינו. כבוד השר, בכקשה.

שר הבריאות י' צור :

הדבר לא יפגע אף לא באחד מהשירותים. אין שום כוונה לא לסגור את בית-החולים "מזרע" ולא להפוך אותו לכפר עבודה. בית-החולים ימשיך לתפקד עם קרוב ל-300 מיטות.

אני חושב, שבסופו של דבר, העניין העיקרי אינו בית-החולים אלא טובת החולה. אני משוכנע, שההחלטות שהתקבלו הן אך ורק לטובת החולים. אין לנו שום שיקול אחר.

אני מוכרת לומר, שאחת השערוריות הגדולות היא, שמדינת ישראל בנתה לפני עשר שנים שני בתי-חולים מפוארים ברמה גבוהה ובאיכות חיים גבוהה ביותר, האחד בטירת-הכרמל והשני בכאר-שבע, ושניהם עבדו במשך עשר שנים בתפוסה של 50%, ופחות מזה, זאת בשעה שחולים שרו כשנים האלה במסודות שאינם לכבודה של מדינת ישראל, ובוודאי לא לטובתם של החולים.

היו"ר ר' פנחס :

תודה לשר הבריאות.

מתבצעים ביקורי בית של אחיות במסגרת ביטוח לאומי. אין מרפאות קופות-חולים ביישובים אלה, אף שלפחות חלק מהחושבים מבוטחים בקופת-חולים. אין מידע על קשיים באשפוז.

שירות רפואי קורטיבי ראשוני ניתן כמעט בהתנדבות, וביוזמת אגודת הגליל למחקר ולשירותי בריאות, באמצעות אמבולנס מיוחד, היכול לנסוע בדרכים קשות, רופא ואחות, לכמה יישובים בלתי-מוכרים באזור כרמיאל וגוש-שגב.

סקר מוגבל למספר קטן של יישובים כג"ל, שבוצע על-ידי אגודת הגליל בחורף 1989, מורה על רמת השכלה נמוכה ביותר של האמהות, כיסוי חיסונים נמוך מהמקובל וליקוי ניכר בבצוע מעקבים אחר אשה הרה והתפתחות ילדים בריאים. נשקלת תוכנית ייחודית מטעמנו לשיפור מתן השירות המונע.

נמסר לנו, שבמשך תקופות ארוכות כשנה עוברים תושבי יישובים אלה, בעקבות העדרים, לאזורים אחרים, כמקובל אצל הכדואים.

אני חוזר ואומר לחברי הכנסת, שלא עקבו אחר נוסח השאלה, שמדובר בכמה עשרות יישובים המוגדרים כבלתי מוכרים, חלקם גם לא נמצא בקביעות במקום.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת) :

הם אינם ניידיים, אבל הם אינם מוכרים.

שר הבריאות י' צור :

בסדר. אני אומר בהחלט, שלפני שקיבלתי את השאלתך לא הייתי מודע לבעיה הזאת. גם המשרד מכיר בכך שהשירות איננו מספק, אני מודה לחבר הכנסת פארס, שהעלה את הבעיה הזאת. אשתדל, בתקופה הקרובה לפחות, להעלות אותה על סדר-היום במשרד, כדי להתקדם בצורה משמעותית במתן השירותים.

898. בית-החולים "מזרע" בעכו

חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמזלינו שאלה את שר הבריאות ביום י"ט בסיוון התשמ"ט (22 ביוני 1989) :

בעיתון "דבר" מיום 8 ביוני 1989 פורסם: מועצת פועלי עכו תצא למאבק חקיף נגד משרד הבריאות, לאחר שנודע כי ברעת המשרד להעביר חולים מבית-החולים "מזרע" בעכו, זהו נוסף על 60 החולים שהועברו לפני כמה חודשים מבית-החולים "מזרע" לבית-החולים הפסיכיאטרי בטירת-הכרמל.

הקטנת מספר החולים בבית-החולים "מזרע" עלולה לפגוע כמצב התעסוקה בעכו, והיא תכביר על תושבי האזור שבני משפחותיהם מאושפזים כיום ב"מזרע" ויועברו לטירת-הכרמל.

ברצוני לשאול :

1. האם קיימת החלטה כמשרד הבריאות בדבר העברת חולים נוספים מבית-החולים "מזרע" לטירת-הכרמל?
2. אם כן — כמה חולים יועברו ומתי?
3. האם העברת חולים מבית-החולים "מזרע" לטירת-הכרמל היא שלב לקראת סגירת בית-החולים "מזרע"?
4. אם כן — מה הן הסיבות לכך?
5. האם נעשה סקר על התפלגות החולים המאושפזים ב"מזרע"?
6. אם כן — כמה מבני המשפחות של החולים המאושפזים ב"מזרע" מתגוררים בגליל המערבי?

ט. הצעה לסדר-היום

הוראת שר הבריאות לגבות תשלומים מהחולים בבתי-החולים הממשלתיים

לטיפולם, הן על-ידי הקדמת התור לניתוחים והן על-ידי מתן טיפול אקסטרנאלי בעת אשפוזם.

קיום רפואה שחורה בשירותי הבריאות הציבוריים — זהו מעשה המנוגד לחוק, לאתיקה המקצועית ולשבועת הרופא.

יש להצטרף צער רב על שחלק לא מבוטל מן החולים הזקוקים לניתוחים נותנים ידם, מתוך דאגה לבריאותם, לרפואה השחורה, במקום להתנגד לה ולחשוף את המקרים שבהם הם נדרשים לשלם בעבור הקדמת התור לניתוח או בחירת הרופא שהם מעוניינים בו. כתוצאה מכך, המקרים הספורים שהיו בתחום הרפואה השחורה הופכים נורמה בחלק מבתי-החולים ואצל חלק מהרופאים.

אסור לנו להתעלם מן הגורמים המעודדים את קיומה של הרפואה השחורה, והם:

1. השכר, המשכורות הנמוכות של הרופאים, שחלקם מגדילים את הכנסותיהם על-ידי עבודה בבתי-חולים פרטיים, וחלקם — מתפתים ונותנים ידם לקבלת תשלומים מן החולים המאושפדים בבתי-החולים שבהם הם עובדים.

2. הפער הקיים בין מספר הזקוקים לניתוחים לבין מספר הניתוחים המתבצעים. כתוצאה מכך קיימת דחייה של ניתוחים הכרחיים בחורשים רבים, דבר המאלץ חלק מן הזקוקים לניתוח לפנות לרפואה השחורה או לרפואה הפרטית.

3. מצב זה נוצר כתוצאה מאי-ניצול מספיק של חדרי הניתוח והמתקנים המצויים בבתי-החולים, וזאת בגלל העדר תקציב מספיק שיעמוד לרשות בית-החולים הציבורי מצד אחד, והעדר כוח אדם מספיק ונכונות לעבוד כמשמרת שנייה, ללא פיצוי הולם, מצד שני.

יש להצטרף על שחלפה יותר משנה מאז החל המשא-ומתן עם רופאי בתי-החולים הממשלתיים לצורך מבצע קיצור התורים.

אני רוצה לציין בסיפוק את חתימת ההסכם עם רופאי המדינה. אני מקווה שתחילת ביצועו תהיה בימים הקרובים. חתימת ההסכם התאפשרה בזכות פעילותו של שר הבריאות ובזכות ההכנה ששוררת במשרד האוצר ונכונות מצד מנהלי המשא-ומתן ללכת לקראת תביעות הרופאים, דבר שלא היו מוכנים לו בעבר, בעת כוונתו של שר האוצר הקודם, מר משה נסים. הוא לא היה מוכן אפילו לשבת עם הרופאים ולדבר אתם על תביעותיהם הצודקות.

מבצע קיצור התורים חייב להיעשות ללא הטלת תשלומים נוספים על החולים, כאשר המימון הנדרש לכך יבוא מצד משרד הבריאות ומצד קופת-חולים, שהיא הגורם המכבש.

כפי שנמצא פתרון לכביית קיצור התורים לניתוחים, ללא הטלת תשלומים על המבוטח, אין להסכים, בשום פנים ואופן, להוראה שניתנה על-ידי משרד הבריאות לגבות תשלומים מהחולים בבתי-החולים הממשלתיים על הפריית מבחנה, על ניתוח טרקט, על ניתוח פרוסטטה, על קוצב לב ועל שירותים אחרים שנכללו באותה הוראה.

הוראה זו נוגדת את עקרונות הרפואה הציבורית השוויונית והיא חוליה נוספת במדיניות הנקוטה על-ידי משרד הבריאות, שמגמתה להטיל תשלומים על המבוטחים, נוסף על דמי הביטוח שהם משלמים.

היו"ר ר' פנחס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — הצעה לסדר-היום מס' 1469, בנושא: הוראת שר הבריאות לגבות תשלומים מהחולים בבתי-החולים הממשלתיים — מאת חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמזלינו. בבקשה.

שושנה ארבלי-אלמזלינו (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, שנים רבות לפני קום מדינת ישראל דאג היישוב היהודי לקיום שירותי בריאות, כי ראה בהם תנאי כל יעבור לקליטת עולים, להקמת יישובים חדשים ולהדברת מחלות שאפיינו את ארץ-ישראל בתקופה היא.

אין זה מקרה שקופת-חולים הכללית קמה עוד לפני שנוסדה ההסתדרות, זאת מתוך דאגה לבריאותם של החלוצים, שסבלו ממחלות שונות, ובמיוחד מקדחת.

הדאגה לביטחון והדאגה לבריאות היו שלובות יחד במסכת המפוארת של ההתיישבות, כאשר קופת-חולים מלווה כל יישוב חדש שקם.

זכות שירותי הבריאות היתה אפשרות לקלוט את גלי העלייה ההמונית לאחר קום המדינה ולטפל בצורה נאותה בכל הבעיות הרפואיות שהיו באותם ימים.

שירותי הבריאות התבססו, והם מתבססים גם היום, על העיקרון של עזרה הדדית. רק בזכות עיקרון זה נמנעו קיפוח ואפליה בתחום של מתן העזרה הרפואית על רקע כלכלי וניתנו שירותי בריאות לכול על בסיס שוויוני.

העיקרון שעליו הושתתו שירותי הבריאות של קופת-חולים הוא, שכל חבר מבוטח משלם דמי ביטוח בהתאם להכנסתו ומקבל שירותי בריאות, הוא ומשפחתו, על-פי הצרכים. עיקרון זה אומץ גם על-ידי יתר קופות החולים, שהוקמו במרוצת השנים.

העיקרון של רפואה ציבורית שוויונית, המושתתת על ערכי העזרה ההדדית, היה אחד ההישגים החברתיים המפוארים ביותר של החברה הישראלית, דבר שהבטיח שירותי בריאות שוויוניים לכל המבוטחים ומנע אפליה בתחום הרגיש ביותר לאדם — בריאותו.

ישראל שימשה דוגמה ומופת בתחום קיום שירותי בריאות — הן מבחינת הרמה המקצועית והן מבחינת מהותם החברתית — למדינות רבות, שראו במצב הקיים בישראל התגשמות אחד העקרונות הבסיסיים של מדיניות הרווחה.

כבוד היושב-ראש, יש להצטרף על כך, שגם בתחום הרפואה הציבורית השוויונית חל כרסום בשנים האחרונות, כפי שקרה גם בתחומים אחרים. הכרסום חל בשני מישורים: אחד, ערעור על הקונצפציה של הצורך והחשיבות בהמשך קיומם של שירותי בריאות ציבוריים שוויוניים, כאשר המערערים משתייכים לאסכולה "הליברלית", ומטיים לעידוד הרפואה הפרטית על-חשבון הרפואה הציבורית ולהטלת תשלומים על החולים הן במרפאות והן בבתי-החולים.

המימוש השני מתבצע בקיומה של רפואה שחורה, כאשר חלק מן הרופאים בבתי-החולים הציבוריים מנצלים את קעמדם המקצועי לקבלת תשלומים מחולים הזקוקים

קופות-החולים להנהיג ביטוח זה, ושהוא יעשה באמצעותן ולא באמצעות חברות פרטיות. זה צודק יותר מהטלת תשלומים ויצירת עיוותים חברתיים. אני מבקשת לקיים דיון כמליאה בנושא.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמזלינו. תשובת שר הבריאות, השר צור, בבקשה.

שר הבריאות י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השאלות שהעלתה חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמזלינו מחייבות בוודאי דיון מפורט מאוד. הן מחייבות עיון מעמיק בנושא הבריאות, בתקציב ובנושאים הקשורים בכך. אהיה יותר פרקטי, בגלל קוצר הזמן.

יש לבדוק את מימוש העקרונות הסוציאליים במציאות של שנות ה-90 ושנות ה-2000. האמת היא קשה מאוד. אנשים נאלצים למכור את רכושם כדי לבצע ניתוח בזמן. לא בכל הניתוחים אמורים הדברים. אחד מראשי מנחיה הלב ומשתילי הלב בישראל, רופא בכית-החולים "הדסה", פרופסור כורמן, שידוע ב"understatement" הדרום-אפריקני שלו. בכך שאין לו טמפרמנט צברי, אמר: אדוני השר, בישראל מתים אנשים שאינם מגיעים לניתוחי לב.

שושנה ארכלי-אלמזלינו (המערך):

— — —

שר הבריאות י' צור:

לא, אנשים שלא מגיעים לניתוח, לא להשתלה.

כמדינת ישראל אנחנו זקוקים ל-2,500 ניתוחי לב, ומתכצעים אצלנו 1,500 ניתוחי לב. אני מקבל את כל העקרונות כל עוד אין הם גורמים למותם של אנשים, כל עוד אין הם גורמים סבל לאנשים. אני מוכן ללכת לפשרה מסוימת כדי לפגוש את הצרכים ואת הציפיות של האנשים, כי לרשותו של החולה אין רי זמן ומה שלא תתקן השנה לא תוכל לתקן אצלו בשנה הבאה. זה אמור באשפוז סיעודי של אנשים, זה אמור בניתוחי לב וזה אמור כאנשים שהמתניו למעלה משנה לניתוחים שונים ולטיפולים שונים.

במערכת הבריאות, בהכרח, לא נשארים דקים בעקרונות אלא מחפשים פתרונות. כל עוד ישירור המצב הנוכחי בתחום הרפואה, גם אם לא בכל התחומים, תמשך הרפואה השחורה להתקיים. אנחנו לא נשתחרר משרד המשטרה, אלא נשתחרר ממנה כשאנשים יקבלו את השירות הרפואי שהם זקוקים לו. אנשים לא יפנו לרפואה הפרטית; יפנה אליה רובד מסוים בלבד, שיבחר בזאת, וזכותו לבחור בזאת. אז לא יגיעו אל הרפואה הפרטית אנשים המגיעים אליה שלא מתוך בחירה חופשית אלא בשל אילון. אחס יודעים בוודאי, שקופות-החולים עושות הסכמים עם בתי-החולים הפרטיים. למעשה הן מקיימות היום את בתי-החולים הפרטיים. קופות-החולים מחלקות את מחיר הניתוח בכית-החולים הפרטי כיון לבין החולה, ומדובר בסכומים אדירים.

אנחנו חייבים לראות את המציאות כמות שהיא ולהתמודד אתה באמצעים העומדים לרשותנו. אנחנו נמצאים כבר לאחר הקצאת התקציבים, ותקציב משרד הבריאות לא ירד השנה, הוא עלה במשהו. לא הוצאנו עדיין את כל הכסף המיועד לקיצור תורים. אני משוכנע שאילו יכולנו להציג תוכנית שלפיה ניתן לפתור את הבעיות האלה, תוכנית שתהיה בה השתתפות מסוימת של החולים אבל הטיפול לא יהיה מותנה

הצעד הראשון היה גביית תשלום מהקשישים הסיעודיים. אחר כך הוטלו תשלומים על החולים הזקוקים לטיפולים ולאשפוזים פסיכיאטריים. זו היתה החלטה אומללה, לדעתי, אנטי-סוציאלית במהותה, החלטה הפוגעת בחוליה החלשה ביותר של החברה.

יש להצטער שעל אף החלטת ועדת העבודה והרווחה להקפיא הוראה זו נמשכת גביית תשלומים מחולים אלה. ההתמרמרות שלהם ושל בני משפחותיהם גוברת ומחריפה מדי יום ביומו.

יותר מכול, אני מתקוממת נגד ההוראה שניתנה לבתי-החולים הממשלתיים לנהל משא-ומתן עם החולה הזקוק לאחר הטיפולים שצינתי על שיעור התשלום.

אני מודה עם דבריו של העיתונאי יעקב העליון במאמר שפורסם כשבוע שעבר ב"מעריב", מאמר ששמו "רפואה בשפל". במאמר זה נאמר: "ההוראה שניתנה לבתי-החולים ממשלתיים לגבות את הכסף במשא-ומתן, זה כמו שוק כטורקיה — כאשר החולה ובני משפחתו יצטרכו להתמקח על גובה התשלום".

אני חוששת שההחלטה להטיל תשלומים על החולים איננה סוף-פסקו במדיניות של שר הבריאות, אלא זו התחלת הדרך ביישום גישתו של שר הבריאות, שבאה לידי ביטוי בעדותו בוועדת החקירה הממלכתית. שיש להטיל על החולה תשלומים על ביקור אצל רופאים כמרפאה ותשלום על כל יום אשפוז בבתי-החולים.

יישום מדיניות זו פירושו מיתת נשיקה לרפואה הציבורית השוויונית ויצירת שתי רמות בתחום שירותי הבריאות — שירות ברמה נאותה לבעלי היכולת ושירותים ברמה נמוכה למחוסרי אמצעים.

גמגמה זו מנוגדת להשקפת העולם של תנועת העבודה ושל ההסתדרות הכללית. זאת תורת הליברלים על גוניהם השונים, והגשמתה תיצור פער בתחום הרגיש ביותר מבחינה חברתית — שמירה ודאגה לבריאותו של האדם:

אני מציעה לשר הבריאות, ככל הידידות, שלא לתת יד להרס הרפואה הציבורית השוויונית, ושיהיה לו האומץ הציבורי לבטל את ההוראה שניתנה על-ידו.

יש בעיה של חוסר באמצעים העומדים לרשות הרפואה הציבורית, אך זה נובע מהעובדה שהממשלה הקטינה את השתתפותה בתקציבי קופות-החולים וגם בתקציב משרד הבריאות. השתתפותה בתקציב קופות-החולים ירדה מ-28% ב-1978 עד ל-2% בשנת 1988.

יש לציין שהמס המקביל עלה, כמובן התשלומים לדמי ביטוח ולתרופות עלו בתרומת השנים, ואילו חלקה של הממשלה — ירד. הממשלה מתנערת מאחריותה לבריאות האזרחים. הצרכים גדלו, הרפואה התייקרה בגלל המכשור המודרני והמשוכלל ובגלל פיתוח המהמה הטכנולוגית ברפואה. לא ייתכן להטיל את המעמסה על החולים ולגבות מהם תשלומים נוספים על דמי הביטוח שהם משלמים ובכך לערער את יסודות הרפואה הציבורית השוויונית.

יש מקום להנהיג ביטוח משלים פרוגרסיבי לכלל המבוטחים בקופות-החולים, שבאמצעותו ניתן יהיה לממן חלק מן השירותים שהתפתחו בשנים האחרונות והביטוח איננו מכסה אותם. את זאת הצעתי לפני שנה וחצי, וצריך להמשיך במגמה הזאת ולשכנע את ההסתדרות הכללית ואת

בכתי-החולים פרטיים. גם המצב הזה קיים. לא קורה שבית-החולים של קופת-החולים נותן יותר שירות משנותן בית-החולים הממשלתי.

יכולתי, כמובן, להגיד לבית-החולים "וולפסון", שעד שיהיה תקציב לא נפתח את מכון הצנתורים, כי אסור לגבות כסף. אני חושב שזה דבר רע, כי אז נפתחים מכונים פרטיים שלא לצורך. במקום זה, אני אומר שזה ייקח שנה. המצב הוא ממילא כזה, שמי ששוכב בבית-חולים ונוזק לצנתור, לא ישלם. ישלם מי שבא לבית-החולים מבחוץ ונוזק לצנתור. בתקווה שהקופה תבין זאת. כי מה האלטרנטיבה שלה? — להשתתף בכסום שהוא משלם לבית-החולים הפרטי, ואת הדבר הזה אכן עושים.

אני מודה שאני צריך למצוא תשובה כשביל זה, ואיני יודע מתי אצליח למצוא אותה, אבל אני אשתדל מאוד. הזכרתי אפוא שלושה דברים. עד היום לא אישרה הממשלה, שהפריית מבחנה היא עניין רפואי-בריאותי. אני מצטער על כך, וגם את חברת הכנסת ארכלי, הגשת את זה לממשלה, וזה לא אושר. יש, כמובן, אפשרות שלא לפעול ולהיות בסדר עם העקרונות; אבל אפשר גם להגיד, שיהיה מצב קשה עוד שנה או שנתיים, והשירות יינתן, תמצא דרך לעשות זאת — קצת בהשתתפותו של האזרח, קצת בהשתתפותה של קופת-החולים, וקצת עליידי ספיגה של בתי-החולים. אני לא רוצה להיות בסדר רק עם העקרונות, אני רוצה להיות בסדר עם האדם.

כל הרברים האלה אינם חידוש של בית שמאי. נכון שהתחלנו בגבייה מסוימת בפסיכיאטריה. לא אפרט את כל הנושא. אזכיר רק, שבמוסדות לילדים מפגרים מבקשים השתתפות מסוימת. זה בסדר? אנחנו מבקשים השתתפות מכל המקרים הגריאטריים הסייעודיים, מכל אדם לפי יכולתו. אני חושב שזה בסדר. אנשים שגידלו משפחות, עבדו כל חייהם ויש להם רכוש מסוים, ובסוף חייהם הם זקוקים לטיפול סיעודי בבית-חולים סיעודי, ויש להם ילדים — הם משתתפים בהחזקתם על-פי הכנסתם, בכסום שבין 400 שקל לחודש ל-2,000 שקל לחודש.

מחיר החזקתו של אדם בבית-חולים סיעודי הוא כ-2,200 — 2,300 שקל לחודש, והאדם נמצא שם לעתים שנים. הלוואי שנגיע למצב שבו נוכל לוותר על ההשתתפות שלו, אבל אני אומר לכם, שאילו ניתנו לי היום 100 מיליון שקל, לא הייתי מוותר על ההשתתפות הזאת, אלא הייתי מפתח בכסף הזה שירותים אחרים.

נכון גם שהתחלנו לגבות 5 שקלים מורת ביקור אצל פסיכיאטר לטיפול הנמשך כשלושת-רבעי שעה. אנחנו גובים גם סכום שנע בין 50 ל-200 שקל תמורת חודש אשפוז. את הסכום הזה אנחנו גובים תמורת חודש אשפוז בבית-חולים. לפי מצבו הכלכלי של החולה, אבל בהנחה ברורה, שאין מצב שימנעו בו מהחולה את הטיפול.

אני לא אומר שזו בחירה חופשית, אבל אני אומר שמדאיגה אותי העובדה, שבארץ מצוי המספר הגדול ביותר של רופאים יחסית לגודל האוכלוסייה, שבארץ לא חסרות מיטות אשפוז ולא חסר בה מכשור — ואנחנו לא מסוגלים לעמוד בדרישות של החושבים. את הדבר הזה צריך לפתור. אם המערכת הציבורית לא תפתור זאת — תפתור זאת במקומה מערכת אחרת. הנושא הבא הוא השתלת מוח-עצמות.

אני מנסה — בתחום ניתוחי הלב — לומר לבתי-החולים: עשיתם בשנה שעברה 1,250 ניתוחי לב בבתי-החולים

בהשתתפות הזאת — הרי זה עדיף מהאפשרות שהחולה ייאלץ לשלם מתחת לשולחן סכומים אדירים בכסף שחור ובניגוד לחוק. אני לא משווה את זה למצב, שבו האלטרנטיבה היא דרך אחרת.

שושנה ארכלי-אלמזולינו (המערך):
יש דרכים אחרות.

שר הבריאות י' צור:
הן לא הוכחו עד היום.

אני מנסה לתת את השירות האפשרי באמצעים העומדים לרשותי. אני רוצה לומר לכם גם מה גובים כסף הכול מהאזרח. פרט לגביית תשלום תמורת טיפול פסיכיאטרי, לא הנהגתי גבייה בשום תחום, הכול כבר היה קיים. תמורת הפריית מבחנה גבו בתי-החולים תשלום כל העת, והיתה להם רשות לעשות זאת. זה לא חידוש כלל. מצויים בידי כל המסמכים, שיצאו ממשרד הבריאות לפני חודשים רבים.

יש שורה של טיפולים שיש בהם שתי רמות. יש מפרק העולה סכום X, ויש מפרק העולה X כפול 5 או X כפול 2. גם קופת-החולים איננה נותנת לחולה כל תרופה המצויה בשוק. יש לה ספר תרופות, ואם יש בספר תחליף זול יותר לתרופה יקרה מאוד המצויה בשוק, מקבל החולה את התרופה הזאת. לא נותנים את התרופה היקרה. אז מה אומרים בבית-החולים? — אנחנו חייבים לספק לך את המפרק או את הקוצב בסטנדרד מסוים. אם אתה רוצה קוצב בסטנדרד גבוה יותר, אנחנו לא שולחים אותך לעזאזל אלא אומרים לך לשלם תמורתו. זה דומה לקופת-חולים האומרת לחולה: אתה רוצה תרופה יקרה? שלם תמורתה. זה הסוג השני, ואני תומך בו אף שזה לא התחיל בזמני.

התחום השלישי אף הוא נובע מבעיה תקציבית, וגם הוא לא התחיל בזמני. לפעמים מפתחים שירותים שלא היו קודם לכן, והם אינם כלולים בתקציב, כמו, למשל, מכוני צנתור. אגודת הידידים ומשרד הבריאות מתארגנים וקונים את המכשיר ומצביעים אותו, ואין די כסף כדי להפעילו השנה. יש לנו שני מכוני צנתור כאלה, האחד בבית-החולים "וולפסון" והשני בצפת. כאן יש שתי אפשרויות. אני יכול להיות בסדר עם העקרונות ולא לפתוח את המכונים, להגיד שכל עוד אין תקציב להפעיל את המכונים לא יפתחו את המכונים לצנתור. במקרה כזה אני אהיה בכל מאת האחוזים במסגרת העקרונות, זה יעבור את כל המיקרוסקופים האידיאולוגיים.

יש אפשרות שנייה — שאבוא אל קופת-החולים ואגיד: גולנים שכמותכם, עד היום זה לא היה, הבה נממן את זה יחד עד שהעניין יתקצב. כי מה יעשו בגליל אם לא יהיה שם צנתור? — ייסעו ל"אסותא" וישלמו שם 3,000 או 4,000 דולר כעד צנתור.

שושנה ארכלי-אלמזולינו (המערך):
אבל המבוטח משלם כל השנים תמורת השירותים האלה

שר הבריאות י' צור:
רגע, רגע, אני מדבר עכשיו. על השכל הישר, לא על העקרונות.

אני יכול להיות בסדר ולומר: אין לי כסף. אני סוגר את מכון הצנתורים. זה בסדר, מאה אחוז בסדר. הרי גם בבתי-החולים של קופת-חולים לא נותנים את כל הטיפולים, והראיה היא, שיש תורים, וקופת-חולים קונה ניתוחים

פשוט, כשהפריטים התחילו לנתח בגוש-דן — פחת מספר הניתוחים בבתי-החולים הציבוריים, כי אותם אנשים עושים זאת פה ופה. אני מוכרח להגיע אתם להסדר מיוחד. אני צריך לדעת מי ישלם. אני אדרוש מקופת-חולים שתשתתף בזה. אתם יודעים מה? — האלטרנטיבה לאזרח, שבשביל לשלם 20,000 דולר, הוא מוכר את המכונית ואת הבית שלו.

יושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):
גם הממשלה וגם קופת-חולים.

שר הבריאות י' צור:
אני יודע מה המצב היום. אני אלך לכל מיני פשרות כדי להגיע אל היעד.

אני מוכן, כמוכבן, שהנושא יידון בוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה רבה לשר הבריאות, השר צור. חברי הכנסת, יש לנו הצעה אחת. האם חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו מסכימה להעביר את הצעתה לוועדה?

יושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):
מסכימה.

היו"ר ר' פנחס:

אם כן, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הנושא לוועדה — יצביע בעד. מי נגד — יצביע נגד. הצבעה מס' 10.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 8

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לדין בוועדת

העבודה והרווחה נתקבלה.

הציבוריים, אני רוצה שתעשו עוד 800 ניתוחי לב, ואני מבקש לדעת כמה כסף אתם רוצים תמורת זה, לא מהאזרח. אנחנו במשא-ומתן בנושא זה. אתם תתגמלו את הרופאים, האחיות, המרדמים וכולם. זה לא רק במסגרת קיצור תורים. אם אגיע לכך שנוכל לקנות ניתוח ב-6,000 דולר בבתי-החולים הציבוריים, לעומת 18,000—20,000 דולר שמשלמים בבכתי-החולים הפרטיים — תבוא גאולה לאנשים. ובנושא זה אין שאלה של זמן. אם אני לא אצליח — אתן לפרטיים לעשות זאת. לא אחכה, כי אנחנו אחראים לחייהם של אנשים.

יושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):
משמרת שנייה בבתי-החולים.

שר הבריאות י' צור:
בסדר. למה זה לא הוגשם?

יושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):
תשאל את השר נסים.

שר הבריאות י' צור:

אני לא רוצה לשאול איש. אני צריך לעשות זאת. אני לא רוצה להיות צודק, אני יודע את חובתי — לדאוג שאנשים יקבלו את השירות. אינני רוצה לחפש את האשמים. אני גם אומר לך, שבמחירים של קיצור תורים — — —

יושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):
גם במסגרת קיצור תורים אתם לא קובעים ניתוחי לב.

שר הבריאות י' צור:

במסגרת קיצור תורים ובמחירים של קיצור תורים לא ייעשו עוד ניתוחי לב. אני רוצה לומר לך, ואת הרי יודעת, שאותם צוותים שעושים בבוקר את ניתוחי הלב — וכדאי לשמוע זאת — בבתי-החולים הציבוריים הם אלה שאחר-צהריים או בצהריים עושים זאת בבתי-החולים הפרטיים.

יושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):
נכון.

שר הבריאות י' צור:

מתחרים שם עם מחירים אדירים. אנחנו יודעים דבר

י. הצעה לסדר-היום

מצוקת חולי סרטן הזקוקים להשתלת מוח עצמות

היו"ר ר' פנחס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעה לסדר-היום מס' 1569. בנושא: מצוקת חולי סרטן הזקוקים להשתלת מוח-עצמות — מאת חבר הכנסת עוזי ברעם. בבקשה.

עוזי ברעם (המערך):

כבוד היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אינני נמנה עם אלה שממחרים לרוץ אחרי חומר פופולרי ולהגישו לעיון בלי מחשבה שנייה. אבל, אחרי שראיתי בתוכניתו של רפי גינת, "כולבוטק", את מצוקתם הנוראה של חולי הסרטן הזקוקים להשתלת מוח-עצמות, הגעתי להחלטה, שחובתי כאדם וכאיש ציבור לעשות ולו משהו למען אותם חולים שנגזר עליהם הנורא מכול.

כמה דברים אמורים? בכית-חולים "הרסה — עין-כרם" בירושלים נמצא המרכז היחיד בארץ להשתלת מוח-עצמות. השתלת מוח-עצמות מהווה שיטת טיפול חדשה יחסית, הניתנת לחולים שכל טיפול שמרני ואחר בהם נכשל לחלוטין.

השתלה זו יכולה לשמש למספר רב של מחלות שאין קשר ביניהן: מחלות המשתייכות לקבוצת מחלות החסר, מחלות תורשתיות ומחלות ממאירות, בהן לוקמיות חריפות, סרטן בלוטות הלימפה, תינוקות בועה, אנמיה אפלסטית ועוד.

יש שני סוגים של השתלת מוח-עצמות: השתלה עצמית והשתלה ממקור זר. בהשתלה העצמית מוציאים לחולה את מוח-העצמות, עושים לחולה טיפול כימותרפי, ואחר כך שותלים לו בחזרה את מוח-העצמות שלו. כשנפגע מוח-העצמות ויש צורך בתורם — בודקים אם יש תורם זהה בקרב בני המשפחה. הסיכוי למצוא תורם הוא אחד לארבעה.

שיטת השתלת מוח-העצמות מנסה ומסייעת לרפא אותם חולים ולתת להם חיים. ייאמר, שאם מצליח העניין, החולה נרפא באופן טוטלי.

האלטרנטיבה לטיפול הזה היא הטיפול השמרני — טיפול בהקרנות וטיפול כימותרפי. האבסורד הוא שטיפול

לבין דברים שאינם בכחינת הצלת חיים. אין ספק שהשתלת מוח-עצמות היא אחד מאותם גורמי הצלה, כמו ניתוחי לב, כמו השתלות ככלל. אנשים לא מגיעים בארץ הזאת להשתלות לא בגלל בעיה כספית. אלא מפני שאין תרומות איברים. זאת הסיבה היחידה לכך שאנשים נוסעים לחוץ-לארץ, לפחות כמה שנוגע להשתלות לב ולהשתלות כליה. לגבי השתלת כבד — כבר נעשה פה ניסיון עם ד"ר יגאל קס, ואני מניח שלו היו תרומות היה הניסיון נמשך. זאת באמת מצוקה נוראה, שאין בארץ תרומות איברים. חולים מישאל נוסעים לחוץ-לארץ, משלמים סכומים אדירים, ומקבלים תרומות איברים של תושבי ארץ אחרת. זה מצב קשה מאוד.

אינני רוצה להצטרף. אנחנו החלטנו עוד לפני השידור, בשיתוף עם בית-החולים "הרסה", להוסיף חמש מיטות. זו ככל אופן תוספת טיפולים של 50%, וזה ניתן בתחומים הקיימים, כפי שנמסר לנו. אני חושב שזוהי בקרקע עור לחמש מיטות. כי הבעיה שאנחנו צופים בנושא של השתלת מוח עצם היא — וזה טיפול חדשני, שאפילו לא כל מדינות אירופה הנהיגו אותו — שהשיטה תיושם בתחום נרחב יותר מהתחום שבו היא מופעלת כיום.

חבר הכנסת ברעם, ציטטת פה את פרופסור סלאוין. אני יכול לומר, שכל פגישה אתו היא באמת מרגשת מאוד, הוא אדם שרואה כמה שהוא עושה שליחות אמיתית, ואפשר רק לברך אותו גם על כך שהנושא עלה לדיון ציבורי.

יש פה שאלה שעלינו לבחון אותה. ואני שב ואומר: אינני מצטרף. את התשובה על הפרק הזה סיימתי, ואני מוכן, כמוכן, שהנושא יידון בוועדת העבודה והרווחה, שיעקבו אחר ביצוע הדברים. אבל, צריך לזכור דבר אחד הנוגע לחלוקת האחריות, ואינני מסיר מעל עצמי מיליגרם אחד של אחריות. בית-החולים "הרסה" הוא בית-חולים גדול, עם שני קמפוסים גדולים, הוא אוטונומי, הוא קיבל על עצמו להיות המרכז הלאומי להשתלת מוח עצם. אנחנו משתתפים בתקציב בית-החולים "הרסה". ואני אומר מראש: בית-החולים "הרסה" יכול לוותר על שירותים אחרים הניתנים במחלקותיו, שיש בהם עודף בירושלים. ברגע שהוא קיבל על עצמו להיות המרכז הלאומי להשתלת מוח עצם, הוא צריך להבטיח את השירות הזה. ואנחנו משתתפים בתקציבו. לי שליטה על תקציב בית-החולים "הרסה"; אני מאשר אותו.

אם אכן כך הדברים, יש סדרי עדיפויות. יש בירושלים עודף מיטות אשפוז. יש בית-חולים שאיננו מנוצל. יכול בית-החולים "הרסה" להחליט, להפחית במסגרתו מחלקה פנימית אחת. נכון שלא כל מיטה שקולה כנגד מיטה אחרת, וכשאומרים "מיטה" זה מטעה מאוד. הרי לא מדובר רק על מחיר המיטה אלא על עלות האחוז; מדובר על חדרים סטריליים ועל כל הטיפולים הקשורים בכך. אבל אני הרי צריך לסמוך על בית-החולים. כשהוא מקבל על עצמו להיות מרכז יחיד בארץ בתחום זה, הוא חייב להבטיח את פיתוחו. כי אם לא כן, הוא לא יכול להיות בלעדי.

אני חושב שממהירים לומר: הממשלה אחראית. זה נכון, הממשלה משתתפת בצורה משמעותית מאוד, בתקציב בית-החולים "הרסה". בסך הכול, הרי בית-החולים מממנים את עצמם מימי האשפוז. בית-חולים "הרסה", שהוא גם בית-ספר רפואה, הוא בית-חולים ציבורי. כל בית-חולים ציבורי צריך לכלול בתקציבו 20% שהם מכספי תרומות של העמותה שהקימה אותו. לענייננו, זה "הרסה". המשרד משתתף בתקציב של בית-החולים "הרסה" באופן משמעותי

זה עולה, למשל, בלוקמיה פי שניים וחצי מההשתלה עצמה. אילו קיבלו כל החולים טיפול מתאים ב"הרסה", היו נחסכות הוצאות, ולא להיפך.

המרכז היחיד להשתלת מוח-עצמות, ב"הרסה" — כראשו עומד הפרופסור סלאוין — נפתח בשנת 1980, ומאז יצא מעו ברחבי עולם, ואין כמעט דיון בנושא הזה ככל פורום בין-לאומי שדבריו לא נשמעים בו.

אחוזי הצלחה בהשתלת מוח-עצמות גבוהים. בתינוקות בועה — 100% הצלחה. באמיה אפלסטית — 80% — 85%. בסוג מסוים של לוקמיה — 50% סיכויים להבריא, כאשר אין כלל סיכוי להבריא ללא השתלה. גם איכות החיים של חולה מושלם מוח-עצמות טובה יותר, שהרי הטיפול הקונבנציונלי של הקרנות וטיפולים פוגע קשות ברקמות הגוף כולן.

מהן הבעיות הקיימות? הבעיה המרכזית היא, שבמחלקה היחידה בארץ להשתלת מוח-עצמות יש רק עשר מיטות לעומת 100 חולים הממתנים להשתלה. אמר לנו הפרופסור סלאוין, מנהל המחלקה: "אני צריך לשחק את אלוהים ולהחליט מי צריך להישאר בחיים — ילד יחיד בן 8, או אם צעירה לארכבעה ילדים".

משרד הבריאות אכן ניסה, ומנסה, לעזור, למרות מצוקתו הכספית, והבטיח להגדיל ב-50% את מספר המיטות ביחידה להשתלת מוח-עצמות. לאמור, חמש מיטות נוספות. משרד הבריאות מבטיח גם, שבשלב הנוסף ייתוספו חמש מיטות, אך אליה וקוץ בה. עם כל רצונו של משרד הבריאות — לא נפתרה הבעיה כלל. אין מקום לשים בו את המיטות המוקצבות על-ידי משרד הבריאות, אין מקום.

הפתרון בנושא זה צריך להיות בנייה של תשתית שכבר קיימת. בנייה זו מחירה כ-580,000 דולר. נכון שקשה לגייס מקורות לכך, אבל יש כאן מקום למאמץ מיוחד כלשהו.

לא יעלה על הדעת, שלחולים שיש סיכוי לחיות לא יינתן הטיפול הדרוש כמדינה שבה הרפואה היא מהמתקדמות בעולם, והבעיה היא כמעט כולה תקציבית.

אני מציע לדון בסוגיה אנושית קשה זו באחת מוועדות הכנסת, כדי שאפשר יהיה ליישם את הקצבת משרד הבריאות למיטות נוספות. נזכור כי במחיר של שלוש השתלות בחוץ-לארץ ניתן יהיה להקים את האגף המתוכנן המבטיח 50 השתלות בשנה.

רכותי חברי הכנסת, אינני חושב שהשתלת מוח-עצמות היא הגורם היחיד המציל חיי אדם באורח ברור. יש ניתוחים אחרים, כמו ניתוחי לב פתוח, שגם הם משרתים אותה מטרה. על משרד הבריאות, שעשה כעניין, לקבוע סדר עדיפויות משלו במצב תקציבי קשה. אף-על-פי-כן, כדאי לגלות מדיניות לב פתוח ולתת עדיפות מפורשת להצלת חיי אדם באורח ישיר.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת עוזי ברעם. רשות הדיבור לשד הבריאות לדברי תשובה, בבקשה.

שד הבריאות י' צור:

אדוני היושבים ראש חברי הכנסת, מאחר שחבר הכנסת עוזי ברעם גם שאל וגם השיב, אין לי הרכה מה להוסיף. כמו לרבים בארץ הזאת, היה קשה גם לי לראות את התוכנית, לראות את עמידתנו חסרי-אונים מול מצבים כאלה. אני קיבלתי את דבריו של חבר הכנסת הרב רביץ, שאמר כאן בשבוע שעבר שנעם כל הבעיות — צריך להבחין בין דברים שמצילים ממש חיי אדם

אינני רואה בזה פתרון, אינני מציע לאיש להירגע, ואינני רוצה להיות המרגיע בנושא זה. אני מציע בהחלט שהנושא יעבור לוועדת העבודה והרווחה. אנחנו יודעים שדיונים כאלה, בסופו של דבר מחיישים לא אחת את הפתרון.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה. האם חבר הכנסת עוזי ברעם מסכים להצעה להעביר את הנושא לוועדה?

עוזי ברעם (המערך):
כן.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת עוזי ברעם, "מצוקת חולי סרטן הזקוקים להשתלת מוח-עצמות", לוועדת העבודה והרווחה. זו הצבעה מס' 11.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את	
הנושא לוועדה	— 16
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.	

היו"ר ר' פנחסי:

אני קובע שהצעה לסדר-היום של חבר הכנסת עוזי ברעם הועברה לוועדת העבודה והרווחה.

יא. הצעת חוק להקמת קרן לטיפול בחולים בחוץ-לארץ*

(הצעת חבר הכנסת י' צבן)

הקרן תנוהל על-ידי ועדה של שבעה חברים בראשות שופט עליון בדימוס או שופט מחוזי בדימוס.

נוסף על כך מוצע, כי הקרן תפריש דרך קבע כספים להסברה אפקטיבית לקידום המודעות בחברה הישראלית לעניין תרומת איברים לנוקקים להשתלות וכן לסיוע בפיתוחן של אותן מחלקות בכתייה-החולים בארץ העוסקות בהשתלת איברים.

יש להביא לכך שהצעת החוק תיבדק היטב ותעבור את שלבי החקיקה בהסכמה מלאה של הנוגעים בדבר — האוצר, משרד הבריאות וקופות-החולים.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. רשות הדיבור לשר הבריאות לתשובה.

שר הבריאות י' צור:

אני מסכים להעברת הצעת החוק לוועדה.

היו"ר ר' פנחסי:

אם כן, שר הבריאות מסכים להצעת חוק ק"כ של חבר הכנסת יאיר צבן. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

שושנה ארבלי-אלמזליו (המערך):

לאיזו ועדה זה עובר? לוועדת העבודה והרווחה?

יותר מאשר בתקציבים של כל בתי-החולים האחרים, כי הוא מכשיר כוח אדם, כי יש לו מחלקות ייחודיות, וכו' וכו'. בית-החולים אחראי לעמידה במשימות שהוא נטל על עצמו. על כן אני אומר: זאת בעיה. אני חושב שאיחרנו בטיפול בה.

עוזי ברעם (המערך):

זו לא בעיה שלו. זו בעיה של כלל המדינה.

שר הבריאות י' צור:

אני מסכים. אבל רציתי להסביר פה נתון אחר. אין לי מלה רעה על בית-החולים "הדסה", אבל אני אומר שבתוך מכלול השיקולים, לא ראו זאת, כנראה, בצורה כל כך חריפה. ויש גם ויכוחים בתוך בית-החולים, בין בעלי המקצוע, אינני נכנס לזה. כפי שאמרתי, עוד לפני שידור התוכנית החלטנו על תוספת של חמש מיטות, על השתתפות במימון. רק אחזקת המיטות, בלי בנייה — מדובר על כחצי מיליון דולר לשנה, ונעשה שידור.

אני חושב בהחלט, שהתחום הזה יתפתח, והשיטה תיושם גם בחומים נוספים, שהיום לא עוסקים בהם בהשתלת מוח עצם.

לפי האינפורמציה שקיבלתי ממנהל בית-החולים, ד"ר ישראלי, הם רואים את חמש המיטות הנוספות כמספיקות לתקופה הנראית לעין. בהתאם לנתונים שקיבלנו מבית-החולים "הדסה", ובמידה שלא ישונו הקריטריונים לטיפול בהשתלת מוח עצם — הם אומרים שכרגע אין צורך בתוספת שמעבר לחמש המיטות. כ-15 מיטות, לאחר ההוספה על עשר המיטות הקיימות, יתן להגיש טיפול ל-120 חולים בשנה. וזה המספר הצפוי בשלב זה.

היו"ר ר' פנחסי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק ק"כ, הצעת חוק להקמת קרן לטיפול בחולים בחוץ-לארץ, מאת חבר הכנסת יאיר צבן. ההנמקה מהמקום, במסגרת של דקה, בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבר בכנסת הקודמת הוגשו שתי הצעות חוק פרטיות, של חבר הכנסת פרץ ושל, באותו נושא, ובהסכמתה של שרת הבריאות הן הועברו אז בקריאה טרומית.

אני חוזר להצעת חוק זו על רקע העובדה, ששוב ושוב אנחנו עדים לפרשות דרמטיות וטרגיות של משפחות שאחד מבניהן נזקק לטיפול רפואי חיוני בחוץ-לארץ וידן אינה משגת לממן אותו.

מוצע בזאת להקים קרן ממלכתית-ציבורית למימון טיפולים רפואיים בחוץ-לארץ, שחיוניותם תאושר על-ידי ועדה רפואית מוסמכת שתפעל בראשות ראש שירותי האשפוז במשרד הבריאות. כספי הקרן יבואו מהיטל בריאות מיוחד של 0.1% מההכנסה החייבת במס שייגבה על-ידי הביטוח הלאומי, מהשתתפות קופות-החולים, וכן מתרומות. בגלל מגבלות התקציב הוסכם לפנות להעצה את הקצבה מאוצר המדינה.

1 — נמנעים
 ההצעה להעביר את הצעת חוק להקמת
 קרן לטיפול בחולים בחוץ-לארץ,
 התשמ"ט—1989, לדיון מוקדם בוועדת
 העבודה והרווחה נתקבלה.
 היו"ר ר' פנחס:
 אני קובע, שהצעת חוק ק"כ נתקבלה בקריאה טרומית
 והיא מועברת לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה
 ראשונה. זו היתה הצבעה מס' 12.

היו"ר ר' פנחס:
 לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה ראשונה. זו
 קריאה טרומית. נא להצביע.

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את
 הצעת החוק לוועדה 14 —
 נגד 1 —

יב. הצעת חוק העיסוק בפסיוטרפיה, התשמ"ט—1989*
 (הצעת חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו)

ישתמש בתואר פסיוטרפיסט או בתואר דומה, המרמז על
 היותו פסיוטרפיסט, אלא אם הוא מורשה על-פי החוק, וכמו
 כן לא יעסיק אדם פסיוטרפיסט, אלא אם הוא מורשה על-פי
 החוק. הרשיון שיינתן יהיה בתוקף לשלוש שנים. הדרכים
 לחידושו ייקבעו בתקנות. המנהל — הכוונה למנהל הכללי של
 משרד הבריאות — רשאי יהיה לתת היתר זמני לתקופה שלא
 תעלה על שנה, עד להשלמת הנהלים להענקת הרשיון. אחת
 לשלוש שנים יהיה צורך בחידוש הרשיון, ועל-ידי כך יתאפשר
 מעקב אחר הפסיוטרפיסטים המורשים בישראל.

המנהל יוכל לפסול אדם הסובל ממחלה מסוכנת מלעסוק
 בפסיוטרפיה, וכן להתלות את רשיונו של מי שסירב לעבור
 בדיקה רפואית שתיקבע. המנהל יסמין ועדה רפואית לבריקת
 הפסיוטרפיסט החשוד כחולה במחלה מסוכנת, ותגיש לו את
 ממצאיה ומסקנותיה המנומקים. הוועדה הרפואית תהיה
 מוסמכת לפסול אותו מטעמי בריאות ולהמליץ על שלילת
 הרשיון. הרואה את עצמו נפגע מסירוב המנהל הכללי להעניק
 לו את הרשיון רשאי לערער על כך לפני בית-המשפט המחוזי.
 בתוך 30 יום מקבלת הסירוב.

מוצע, אדוני היושב-ראש, לאסור על מי שמורשה לעסוק
 בפסיוטרפיה לפרסם את עיסוקו בכלי התקשורת או בכל דרך
 אחרת. כמו כן, מוצע לאסור עליו להתקשר בכל דרך שהיא
 בקשר לעיסוקו המקצועי עם אדם שאינו בעל רשיון לעסוק
 בפסיוטרפיה. הוא לא יורשה להתקשר בדרך של שותפות או
 בדרך עסקית אחרת בקשר לעיסוקו המקצועי עם אדם שאינו
 בעל רשיון לעסוק בפסיוטרפיה.

תאגיד יורשה אף הוא לנהל מכון לפסיוטרפיה בתנאי
 שיירשם על-ידי המנהל הכללי של משרד הבריאות ויהיה תחת
 השגחתו או פיקוחו של פסיוטרפיסט אחראי. תינתן האפשרות
 לתאגיד לפתוח, להחזיק או לנהל מכון לפי זאת בתנאי שיירשם
 וייקבע בו פסיוטרפיסט אחראי, שיהא אחראי לפעילויותיו
 המקצועיות של המכון ולניהולו התקין.

גם הרישום של המכון לפסיוטרפיסטים יהיה בתוקף
 לשלוש שנים. הצעת החוק מעניקה סמכות, אדוני היושב-ראש,
 למנהל לצוות באורח מינהלי על סגירת מכון או על הגבלת
 העיסוק בו, אם היה לו יסוד סביר להניח שנעברה בו עבירה,
 כמו: העסיק אדם שאינו מורשה לעסוק בפסיוטרפיה בישראל,
 המכון לא נרשם כדין, או לא חידש את רשיונו, או
 הפסיוטרפיסט המועסק פעל ברשלנות, או גילה חוסר יכולת

היו"ר ר' פנחס:
 אנחנו עוברים לסעיף הכא בסדר-היום: הצעת חוק קע"ה,
 הצעת חוק העיסוק בפסיוטרפיה, התשמ"ט—1989 — מאת
 חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו. בבקשה.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להביא
 לכנסת הצעת חוק העיסוק בפסיוטרפיה, התשמ"ט—1989.
 הצעת החוק באה להסדיר את העיסוק בפסיוטרפיה ולהתיר רק
 למי שבירר רשיון מטעם משרד הבריאות לעסוק במקצוע.

כיום מקצוע הפסיוטרפיה אינו מוסדר בחוק, והעיסוק בו
 אינו מוגבל רק למי שרכש השכלה מתאימה והכשרה נאותה
 במוסד או בקורס מוכר על-ידי משרד הבריאות. רבים האנשים
 כיום, שכלא השכלה והכשרה מתאימים, קוראים לעצמם
 פסיוטרפיסטים ונותנים טיפול לאנשים, בלי שהוסמכו לכך.
 לא אחת נגרמים נזקים לאותם חולים תמימים, אשר שילמו
 כמיטב כספם, אך גם ניזוקו מבחינה רפואית, ואין מי שיושיע
 אותם. הם גם אינם יכולים להתלונן נגד איש זה שגרם להם את
 הנזק, כי אין חוק האוסר עליו לעסוק במקצוע אם אין לו
 השכלה והכשרה מתאימות, ואין לו רשיון לעסוק במקצוע.

למעשה, זה שנים קיימים בארץ כמה מוסדות מוכרים
 שהכשירו פסיוטרפיסטים. בוגרי מוסדות אלה קיבלו הכרה
 במעמדם המקצועי מטעם משרד הבריאות. לצורך עיסוקם
 כפסיוטרפיסטים במוסדות הבריאות הממשלתיים והציבוריים,
 ובהתאם להסדרים מינהליים מוסכמים בין מוסדות הבריאות
 האמורים למשרד הבריאות, נמנעו מוסדות אלה מלהעסיק
 כפסיוטרפיסטים מי שלא היתה בידם תעודת הכרה מטעם
 משרד הבריאות. לאחרונה נרשט ההשכלה במקצוע זה
 במסגרת מוסדות להשכלה גבוהה.

על-פי הצעת החוק יהיה זכאי לקבל רשיון רק מי שהוא
 בעל השכלה בפסיוטרפיה, והמוסד להשכלה גבוהה העניק לו
 תואר המעיד על סיום לימודיו כפסיוטרפיסט, והוא אזרח
 ישראלי, או בעל רשיון ליישבת קבע או ישיבת ארעי בישראל;
 אם לא הורשע המבקש בעבירה שיש עמה קלון, או שיש בה
 כדי להראות שהוא חסר האחריות הדרושה לעיסוק
 בפסיוטרפיה; אם הוא עמד בבחינות שקבע המנהל הכללי של
 משרד הבריאות. מי שבירר רשיון או היתר זמני לפי חוק זה הוא
 פסיוטרפיסט מורשה, והוא רשאי לעסוק בפסיוטרפיה.

הצעת החוק קובעת, כי לא יעסוק אדם בפסיוטרפיה ולא

המקצועות הפרא-רפואיים", ולאחר מכן, כאשר היתה כוונה לכלול בו גם מקצועות אחרים, הוסב שמו של החוק המוצע ל"חוק להסדרת מקצועות בשירותי הבריאות".

גם הצעת חוק המסגרת נדונה במועד מאוחר יותר בוועדת השרים לחקיקה ואז נתגבשה בוועדה דעה שונה, דהיינו שלא לחוקק חוק מסגרת אלא לנסח חוקים נפרדים למקצועות השונים.

בעקבות ההחלטה האמורה, נוסחה על-ידי משרד הבריאות הצעת חוק חדשה להסדרת העיסוק בפסיכותרפיה. הצעת החוק נדונה עם נציגי ארגון הפסיכותרפיסטים, והוכנסו בה כמה שינויים, בהתאם להערות ולהשגות שהובאו בפני המשרד. לאחר היכנסו לתפקידי כשר הבריאות, הובאו בפני השגות נוספות מטעם ארגון הפסיכותרפיסטים, שלטענתו, לא נכללו על-ידי משרד הבריאות בהצעת החוק.

ההתנגדות העיקרית שהובאה בפני, כפי שאמרה גם חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולינו, היא להוראת החוק, הקובעת כי פסיכותרפיסט יטפל באדם רק לאחר שנבדק תחילה על-ידי רופא, וכי הוא לא יחזיק ברשותו תרופות ותכשירים רפואיים לצורך עיסוקו, אלא רק בהתאם להוראות שייקבעו על-ידי המנהל הכללי של משרד הבריאות. הרופאים האורתופדיים רואים הוראה זו כתנאי חשוב וחיוני למניעת תקלות ונזקים רפואיים לחולים הנזקקים לשירותיהם המקצועיים של הפסיכותרפיסטים.

אני רוצה להוסיף כאן הערה, שנרון בה, בוודאי, במסגרת הוועדה. אני מודה, שבחלק מן המקצועות אני מאוד מאוד חושש מיתר-אקדמיזציה, ומאפשרות שרק תעודה אקדמית תאפשר לאנשים לעסוק בתחומים מסוימים. זה נוגע, למשל, לפסיכותרפיסטים ולמרפאים בעיסוק. האמת היא, שבמקצועות האלה יש כל הזמן חסר עצום בעובדים. יכול להיות שיהיו לנו בעלי תארים ב"א, מ"א, דוקטורים, פרופסורים, אבל לא יהיה לנו בסוף מי שיטפל ממש בחולים.

לכן אעמוד על כך שבמסגרת החוק, כפי שאמרתו אתמול בדיון עם המרפאים בעיסוק — נוסף על העלאת הרמה, נרחיב את התשתית למטה, של אנשים שיעבדו בתור עוזרים ומסייעים, אבל יטפלו בחולים. כי ככל שגובר האשפוז הסיעודי בתחומים שונים בעולם הרפואה, חסרים יותר פסיכותרפיסטים ומרפאים בעיסוק, וצריך להיזהר שהשאיפה להעלאת הרמה לא תביא למחסור באנשים שיטפלו ממש בחולים. צריך להבטיח מצב שבו מי שיש לו התואר הגבוה יהיה מדרין, יפקח, ינהל צוות, אבל בתוך הצוות יהיו עובדים שקיבלו הכשרה קצרה יותר, שלא עברו את כל המסלול התאורטי. כך ינתן טיפול בכתי-החולים הסיעודיים והשיקומיים, דבר שקשה מאוד לתת היום במצב הקיים.

אינני מתנגד אפוא שהצעת החוק שהובאה על-ידי חברת הכנסת ארבל-אלמולינו תועבר לדיון בוועדת העבודה והרווחה. אני משוכנע שהוועדה תשמע את משרד הבריאות, תשמע את כל הצדדים, ובסופו של דבר יגובש חוק שיביא באמת לקידום השירותים ברמה ובהיקף הנדרשים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת בלבד, ואנו ניגשים להצבעה. מי כעת הצעת החוק — יצביע בעד, מי נגד — יצביע נגד.

מקצועית, או נהג בדרך שאינה הולמת, או שהופרו במכון הוראות החוק והתקנות על-פיו, ועוד תנאים המפורטים בהצעת החוק.

צו ההפסקה המינהלי יהיה בתוקף ל-90 ימים. אם הוגש כתב אישום, רשאים להאריך את הצו לתקופה נוספת של 60 ימים. מעבר לתקופה הזאת נתון הדבר להחלטתו של בית-המשפט שבפניו הוגש כתב האישום.

הפסיכותרפיסט יהיה מורשה לעסוק בפעילות עזר רפואית, לשם החזרת תפקוד גופני תקין או שיפורו, או הקלת סבלם של בני אדם, או מניעת היווצרות מגבלות בתפקודם באמצעים פסיקליים, ידניים ומכשור, בעיסוי או בהתעמלות רפואית.

ועדת העבודה והרווחה, שאליה תועבר הצעת החוק, כפי שאני מציעה, תכריע בסוגיה שיש עליה ויכוח, לאחר שתשמע את דעותיהם של נציגי הפסיכותרפיסטים, אנשי המקצוע, וכן את דעתם של הרופאים. הסוגיה שיש לגביה מחלוקת היא: לא יטפל פסיכותרפיסט באדם אלא אם נבדק האדם תחילה על-ידי רופא מורשה, להוציא טיפול מונע, או ייתכן שצריך לאפשר לפסיכותרפיסט בעל ותק של כמה שנים, שרכש לו מיומנות וניסיון, לטפל באדם גם אם לא נבדק תחילה על-ידי רופא מורשה. בסוגיה זאת יש ויכוח, ואני מציעה שהוא יוכרע בוועדת העבודה והרווחה.

יש כיום בארץ, אדוני היושב-ראש, כ-1,700 פסיכותרפיסטים, מהם כ-1,300 סיימו לימודים במסודות להשכלה גבוהה, וחלק גם בעלי תעודת ב"א, שסיימו בתי-ספר מוכרים לפסיכותרפיה, או סיימו לימודים מוכרים בחוץ-לארץ. רובם מועסקים במסודות הבריאות הממשלתיים והציבוריים. רק למי שבידיהם תעודות מוצע להעניק רישיונות על-פי החוק. הגיע הזמן שהפסיכותרפיה תהיה מקצוע מוכר ומסודר על-פי חוק, שיעניק כבוד והערכה ליושקים בו.

בהזדמנות זו כרוזני להביע מלוא ההערכה לאותם פסיכותרפיסטים העושים עבודה נאמנה ובאחריות, ועוזרים לשיקומם ולהחלמתם המהירה של החולים המטופלים על-ידם.

אדוני היושב-ראש, אני מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אבקש משר הבריאות להשיב על ההצעה.

שר הבריאות י' צור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עמדת משרד הבריאות היתה בעבר, והינה גם כיום, כי יש להסדיר את העיסוק בפסיכותרפיה בחוק, ולקבוע כי רק פסיכותרפיסט בעל רישיון יהא רשאי לעסוק במקצוע זה. בישראל קיימים זה שנים מוסדות מוכרים להכשרת פסיכותרפיסטים מוסמכים, ולאחרונה אף נכללה רכישת ההשכלה למקצוע זה במסגרת מוסדות להשכלה גבוהה.

הצעת החוק הובאה בשעתה לדיון בוועדת השרים לחקיקה. בעת הדיון הועלתה הצעה, שלא לחוקק חוק לכל מקצוע פרא-רפואי בנפרד, אלא לנסח חוק מסגרת, שיוכל להתאים במרוצת הזמן לכל המקצועות הפרא-רפואיים, שמשרד הבריאות ימצא לנכון להסדירם.

ואכן, לשכת היועץ המשפטי במשרד הבריאות ניסחה הצעת חוק מסגרת, שנקרא תחילה בשם "חוק להסדרת

כפיסיוטרפיה, התשמ"ט — 1989, לדיון
מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קובע שבקולות שמונה חברי הכנסת עם נמנע אחד
ללא התנגדות הועברה הצעת החוק של חברת הכנסת שושנה
ארבלי-אלמוזלינו לוועדת העבודה והרווחה, להכנתה לקריאה
ראשונה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה 8 —

נגד — אין

נמנעים 1 —

ההצעה להעביר את הצעת חוק העיסוק

יג. הצעת חוק לטיפול בחולי נפש, התשמ"ט — 1989*

(הצעת חברת הכנסת ש' ארבלי-אלמוזלינו)

היו"ר מ' וירשובסקי:

וכני משפחותיהם דורשים לקבל מידע עלי-אורות מחלתם,
להיות שותפים פעילים בהחלטה על הטיפול המוצע להם
ובהוצאתו לפועל.

הצעת החוק הזאת מביאה בחשבון את השגותיהם של
כתי"המשפט והאגודה לזכויות האזרח, המבקשים להבטיח
מינימום של פגיעה בזכויות האדם לחופש, וקובעים בהתאם
לכך הוראות מפורטות יותר לגבי התנאים שבהם ניתן לאשפז
אדם בכפייה, בהתאם לשינויים שחלו בתחום המקצועי בטיפול
בחולי נפש, תוך שימת דגש בהישארותו של האדם בקהילה.

הצעת החוק באה לאפשר מתן טיפול רפואי חלופי בכפייה
במרפאה הקהילתית, וכן היא מבטיחה את זכויותיו של החולה
המאושפז מרצון ואת שיתופו בטיפול הרפואי והשיקומי שניתן
לו.

מוצע לקבוע בחוק הוראה מחייבת, שלפיה יש לבדוק כל
חולה בדיקה נפשית וגופנית לפני אשפוזו בבית-חולים
פסיכיאטרי. יובטח בחוק, כי חולה המאושפז מרצון יוכל
להשתחרר לפי רצונו בתוך 48 שעות ממועד הגשת בקשתו
למנהל. חולה כזה לא יישאר בבית-החולים בכפייה, אלא אם
יחייב מצבו הרפואי הוצאת הוראת אשפוז על-ידי הפסיכיאטר
המחוזי.

מנהל בית-החולים יוכל לאשפז אדם אשפוז דחוף כניגוד
לרצונו, רק אם הוא מילא אחר הדרישות המצדיקות אשפוז
כפוי לפי הוראות החוק, ואשפוזו יהיה בתוקף רק 48 שעות,
אלא אם ניתנה הוראת אשפוז של הפסיכיאטר המחוזי, או
שהוא נתן את הסכמתו לאשפוזו מרצון.

הפסיכיאטר המחוזי יוכל להורות על אשפוז כפוי: א.
לחולה העלול לסכן אנשים אחרים סיכון פסי ומידי; ב. כאשר
החולה אינו מסכים או אינו מסוגל להסכים לקבל את הטיפול
הדרוש. במקרים אלה חייב הפסיכיאטר המחוזי להורות בכתב
על אשפוזו בבית-חולים; ג. כאשר החולה עלול לסכן את עצמו
סיכון פסי ומידי ואינו מסוגל להסכים לקבל את הטיפול
הדרוש.

אדוני היושב-ראש, חידוש חשוב בהצעת החוק בא
לקבוע, שאפשר לתת טיפול רפואי במרפאה לאדם בכפייה או
לערוך בדיקה רפואית בניגוד לרצונו, בלי לאשפוזו, וזאת
בהתחשב בגישה הרפואית החדשה בתחום כריאות הנפש,
שפניה לקהילה, והיא מבקשת להשאיר את האדם בתחום
משפחתו וסביבתו הטבעית, כל עוד ניתן לעשות כן.

מוצע לעגן בחוק את סמכותו של מנהל בית-החולים, שלא
לאשפז חולים המובאים לבית-החולים על-פי הוראת אשפוז,

אנו ממשיכים בסדר-היום — עוד הצעת חוק של חברת
הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו: הצעת חוק קצ"ו, הצעת חוק
לטיפול בחולי נפש, התשמ"ט — 1989. בבקשה.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להביא
לכנסת לקריאה טרומית הצעת חוק לטיפול בחולי נפש,
התשמ"ט — 1989.

הצעת החוק המובאת באה להחליף את החוק לטיפול
בחולי נפש, התשמ"ו — 1955, ובמיוחד את ההוראות הדרות
בדרכי האשפוז והטיפול בחולה, הן בבית-החולים והן
במרפאה.

השינויים המוצעים מושתתים על הניסיון שנרכש בהפעלת
החוק הקודם, על ההתקדמות הרבה שחלה בתחום הטיפול
הפסיכיאטרי ועל הגישה החדשה של הפניית המשאבים
לפיתוח הטיפול הרפואי בקהילה.

בשנים שחלפו מאז 1955 ועד היום חלה התקדמות רבה
בהבנת התהליכים הנפשיים, הנורמליים והפתולוגיים.
הקליסיפיקציה הפסיכיאטרית השתנתה במידה רבה. הטיפול
במחלות הנפש התקדם, השתנה רבות, בתחום הרפואי,
החברתי, המשפטי ובתחום זכויות האזרח. במרוצת השנים
נרכש ניסיון בהפעלת החוק, מעלותיו וחולשותיו נחשפו
על-ידי אנשי המקצוע, כתי"המשפט ופעילי זכויות האזרח.
כרוך ארצות המערב נחקקו חוקים חדשים העוסקים באשפוז
ובטיפול בחולי נפש, ובמקביל הוכר הצורך בהכנסת שינויים
בחוק הישראלי, שבעת קבלתו היה מן המתקדמים בארצות
המערב.

החוק נחקק בשנת 1955, בתקופה שבה גיעו ארצה גלי
העלייה ההמונית, ובה חולי נפש רבים. התעורר אז צורך
בהגדלת מקומות הטיפול, ובעיקר מיטות האשפוז. האשפוז
הסגור לא הרביק את הצרכים. יותר מ-1,000 חולים המתינו
בתור לאשפוז, ובינתיים לא זכו לטיפול. כ-70% מהם היה
צורך לאשפוז בכפייה. היתה אז ציפייה, כי החוק יוכל לפתור
את מצוקת האשפוז ויבטיח אשפוז פסיכיאטרי לכל הנוקקים
לו.

בעולם הרפואה כולו, וברפואת הנפש בכלל זה, עדיין
שלטה אז התפיסה של הרופא הקלסי, תפיסה הסומכת על
הרופא כי ידע לבחור לחולה שבטיפולו את הדרך הטובה ביותר
ויציא אותה לפועל בצורה הומנית, ותוך שמירה מרבית על
זכויותיו. גישה זו השתנתה מאוד בשנים שחלפו מאז. החולים

תכליתו של החוק היתה לדאוג לטיפול רפואי הולם ולאשפוז נאות של חולה הנפש ולהגן על זכויותיו. הדגש הושם במגמה הטיפולית בחולה, ולא בכדי נקרא החוק בשם "חוק לטיפול בחולי נפש".

ברם, במרוצת השנים שעברו מאז חוקק החוק נרכש ניסיון בהפעלתו, הועלו שאלות שלא מצאו את פתרונן בהוראותיו, חלו תמורות בחברה הישראלית, גברה המודעות להגנה על זכויות היסוד של הפרט, ובכלל זה על הזכות לחירות, ונמצא צורך להכניס תיקונים בהוראות החוק הקיים.

נוסף על כך, נדונו מקרים, יחידים אומנם, של אשפוז כפוי, שבוצעו על-פי הוראות פסיכיאטר מחוזי, ובהם העירו שופטי בית-המשפט העליון על הנוסח הכללי של של הוראת החוק בקשר לאשפוז כפוי, ועל העדר סייגים ותנאים מוגדרים להפעלת הסמכות הרחבה שהוענקה לפסיכיאטר מחוזי.

כך, למשל, כתבה השופטת נתניהו, בשכתה בבית-המשפט העליון, את הדברים האלה: "מה קל הדבר לגרום לאשפוז וכליאה של אדם בריא. די לך בסיפור עלילה של חורש רעו, ואפילו בן-זוג או בן משפחה המבקש להשתחרר ממנו ממניעים פסולים, או סיפור בדים פרי דמיון שיסופר אף מכלי שני או שלישי לרופא, ולא דווקא לפסיכיאטר מנוסה, כי החוק אינו דורש כן, וכך לפי סעיף 3 ולפי סעיף 5 אפשר לקחת אדם בריא ולאשפוז אותו בבית-חולים לחולי נפש".

ואילו כמשפט אחר שנדון בבית-המשפט העליון אמר נשיא בית-המשפט העליון דאז: "הוראות החוק" — הכוונה לסעיף 5 ב — "בנושא החשוב של שלילת חירותו של אדם וסגירתו בבית-חולים לחולי נפש נגד רצונו, הן גם סתמיות וגם סתומות". בסופו של פסק-הדין הדגיש נשיא בית-המשפט העליון, כי "החוק טעון בהכרה ותיקון יסודיים בכל הנוגע לדרכי מתן הוראת אשפוז על-ידי פסיכיאטר מחוזי, ויפה שעה אחת קודם".

נוכח האמור, מונתה במשרד הבריאות ועדה בראשותו של היועץ המשפטי של המשרד להכנת התיקונים לחוק. הוועדה, בהשתתפות פסיכיאטרים מחוזיים ומנהלי בתי-חולים לחולי נפש, הכינה את טיוטת הצעת החוק.

רצוני לציין, כי בעקבות הערות בתי-המשפט ותגובות אחרות נקטו משרד הבריאות והיועץ המשפטי לממשלה צעדים שנועדו להגביר את ההקפדה על הוראות החוק ולפעול בהירות מרבית בהפעלת הסמכויות המאפשרות אשפוז כפוי. כין השאר, הוכנו הנחיות לפסיכיאטרים המחוזיים בקשר להוצאה של הוראת אשפוז לשם אשפוזו הכפוי של אדם.

כמורכב, נוסח "דף זכויות החולה", שניתן לכל חולה עם כניסתו לבית-חולים, ובו מודגשת זכותו להגיש ערר לפני ועדה פסיכיאטרית על אשפוזו, בהתאם לסעיף 11 לחוק, לבתי-החולים ניתנה הוראה שלא להסתפק במתן "דף זכויות החולה", אלא גם להסביר לחולה כעל-פה כעת אשפוזו את זכותו להגיש ערר לוועדה, ועדה זו מורכבת משני רופאים וממשפטן, הראוי לכהן כשופט, ולפי החוק מוטלת על הרופאים החובה לכרוך את החולה.

מעבר לכך הונהגה, בתיאום עם היועץ המשפטי לממשלה, הגשת עררים במקרים של אשפוזים כפויים חדשים, ההיינו של חולים שלא היו ידועים בעבר כחולי נפש.

מן הראוי לציין, כי לפי הניסיון שנרכש בעררים לא היה מעולם מקרה שבו נוצלה סמכות הפסיכיאטר המחוזי לרעה,

אולם הוא חייב להודיע על כך לפסיכיאטר המחוזי ולנמק את החלטתו בכתב.

כמורכב, מוצע להרחיב את סמכות בית-המשפט, שיוכל לצוות גם על טיפול מרפאתי ולא רק על אשפוז.

הצעת החוק באה להסדיר את הדרכים להחזרת חולה שעזב את בית-החולים ללא נטילת רשות, או שלא חזר מחופשה. מוצע כי החולה המאושפז לפי צו יוחזר על-ידי המשרטה, ואילו הודעה על היעדרו של חולה תועבר לידיעת הפסיכיאטר המחוזי, שיתליט אם יש מקום לכפות החזרתו של חולה לבית-החולים.

החוק המוצע בא גם להרחיב את זכויות החולה במידה ניכרת. בין השאר, הוספו העקרונות האלה: נקבע כי מטרת האשפוז היא קבלת טיפול רפואי; הוטלה חובה להביא לידיעת החולה את זכויותיו; הוכרה זכותו של החולה המאושפז מרצון לסרב לקבל טיפול ולהיות שותף בתוכניות הטיפול בו; הוכרה זכותו לקבל מידע על אודות מחלתו; הוכרה זכותו להמשיך לנהל את רכושו.

הצעת החוק קובעת לראשונה כללים להעסקתם של חולי נפש מאושפזים בתוכניות ריפוי בעיסוק ושיקום. עניין זה תואם את התפיסה החדשה ואת השינויים שחלו בטיפול בחולי נפש. בתקנות ייקבעו כללים להעסקתם, וזאת כדי למנוע את ניצולם לרעה של חולים מחד גיסא, ומאידך גיסא לקבוע שלא ייווצר קשר של עובד ומעביד.

כמורכב, מוצע ששר הבריאות ימנה ועדה פסיכיאטרית מחוזית, שתורכב משלושה חברים. אחד מהם יתמנה על-פי הצעת שר המשפטים, והוא יהיה מי שכשיר להיות שופט שלום וישמש יושב-ראש הוועדה. לוועדה יינתנו סמכויות של ועדת חקירה, לפי סעיף 9 לחוק ועדות חקירה. היא תדון בערר על הוראת אשפוז או על הוראה לטיפול במרפאה, היא רשאית לאשר את ההוראה, לבטלה או לשנותה, כפי שתמצא לנכון. על הוועדה לשוב ולדון בעניינו של חולה הנמצא באשפוז כפוי לפחות אחת לשלושה חודשים.

כמורכב, מוצע להעניק סמכויות פיקוח, חקירה ובדיקה לראש שירותי בריאות הנפש במשרד הבריאות, שלרשותו עומד צוות מקצועי המטפל בפיקוח על מוסדות פסיכיאטריים. הוראה זו תאפשר לו לבצע את תפקידו לא רק בדרך מינהלית, אלא גם מכוח החוק.

אדוני היושב-ראש, ציינתי רק חלק מהתיקונים המוצעים. אשלים את התמונה וארחיב את הדיבור על יתר הסעיפים בוועדת העבודה והרווחה, שאליה יועבר החוק להכנתו לקריאה ראשונה, תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אבקש משר הבריאות להשיב.

שר הבריאות י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק לטיפול בחולי נפש התשמ"ט-1989, שהביאה אתה חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמולינו, נועדה לתקן את החוק הקיים לטיפול בחולי נפש, שנחקק בשנת 1955.

החוק הקיים, שהחליף את החוק העות'מאני משנת 1892 כדבר "מקלט למשוגעים" — חוק שהיה בחוקף כמשך כל ימי המנדט הבריטי, בשינויים קלים, וגם בשנים הראשונות לקיומה של המדינה — היה בשעתו מן החוקים החדשניים והמתקדמים בנושא זה.

חוכרת ל"ד, ישיבה צ"ד

— הצעת חוק לטיפול בחולי נפש; הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8) —

אני מציע, אם כן, להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדת העבודה והרווחה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני מבין שאין התנגדות, ולכן גם אין צורך להשיב.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, אנחנו כבר אחרי זה.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה?

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר אותו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כי — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם כך הדבר, נצביע על ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 14

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לטיפול

בחולי נפש, התשמ"ט — 1989, לדיון מוקדם

בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, ב־14 קולות, ללא מתנגדים וללא נמנעים, עברה הצעת החוק לדיון בוועדה שתקבע ועדת הכנסת. אני רוצה לברך את חברת הכנסת ארבלי-אלמוזינו על שהצליחה להעלות ולהעביר היום שתי הצעות חוק רציניות. אני מקווה שתהיה להן הצלחה. לאחר העבודה שישקיעו בהן.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, הצעת החוק נתקבלה פה אחד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כן, הודעתי שהתקבלה ב־14 קולות, ללא מתנגדים וללא נמנעים.

יד. הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989*

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנו עוברים עכשיו להצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989, בקריאה ראשונה. יציג את החוק חבר הכנסת אברהם פרוז, ולאחר מכן יהיה דיון. בבקשה, חבר הכנסת פרוז.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין זה סוד שבתי-המשפט שלנו עמוסים לעייפה והמתדיינים נאלצים, למרבה הצער, לחכות לעתים קרובות שנים עד שהם זוכים

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1941).

ולא נמצא אף לא מקרה אחד שבו אושפו חולה בכפייה, בודון, שלא מטעמים או משיקולים רפואיים בלבד.

בהתאם להוראות החוק והתקנות כיום, קיימת חובה לבדוק כל חולה לפני אשפוזו בכית-החולים, גם כשהוא מובא לבית-החולים על-פי הוראת אשפוז של הפסיכיאטר המחוזי.

התקנות האמורות מחייבות את הרופא הבודק לרשום בטופס הקבלה של החולה את ממצאי הבדיקה, את החלטתו בדבר אשפוזו וכל הוראה שיראה לנכון. הרופא הבודק חייב גם בעת קבלת חולה לאשפוז, לערוך בדיקה גופנית מדויקת ולרשום את הסימנים המיוחדים בגופו של החולה, כגון צלקת וסימני אלימות, כל זאת כדי לשמור מכל משמר שהחולה לא ייפגע לרעה בעת הטיפול בו.

הצעת החוק כוללת כמה חידושים עקרוניים, שיבטיחו במידת האפשר מניעת תקלות וטעויות בשלילת חירותו של החולה. בין השאר, יוסמך הפסיכיאטר המחוזי להורות על בדיקתו של אדם גם בכפייה, ועל-ידי כן לא יאושפו אדם בטרם ייבדק, אלא אם כן מורות הנסיבות בעליל, כי הוא מסכן את עצמו או את זולתו.

כמובן, יוכל הפסיכיאטר המחוזי להורות על טיפול מרפאתי כפוי במקום אשפוז כפוי, וזאת כדי להחזיר את החולה בהקדם האפשרי לחיק המשפחה והקהילה.

הצעת החוק החדשה עוררה עניין רב בקרב החוגים המעוניינים: פסיכיאטרים, אנשי משפט ונציגי האגודה לזכויות האזרח. היא נדונה גם בוועידה הבין-לאומית של האקדמיה הבין-לאומית לחוק ולבריאות הנפש, וזכתה לתגובות חיוביות הן בוועידה והן מפי אנשי מקצוע נודעים, שקיבלו את ההצעה לעיונם.

כדיונים נוספים עם מחלקת החקיקה במשרד המשפטים ועם הוועדה לבתי-דין מינהליים, בראשותו של פרופסור יצחק זמיר, סוכמו שינויים אחדים בנוסח החוק. כמובן, יוכנסו תיקונים מסוימים בעקבות הדיונים בהצעת החוק בכנס של האקדמיה הבין-לאומית לחוק ולבריאות הנפש, שהתקיים לפני שבועות מספר בירושלים.

אני מסכים אפוא שהצעת החוק, כפי שהובאה לפנינו, תועבר לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. בעת הדיון בוועדה יובאו התיקונים והשינויים המוצעים, כפי שסוכמו בדיונים האחרונים.

אני מבקש לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדין. הדין הוא אישי במסגרת של חמש דקות. ראשון הנואמים יותר. שני צריך הייתי אני להיות. אני מצטער שאני לא יכול למלא את התפקיד, אף כי יש לי מה לומר. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף עזרן, ואחריו — לחבר הכנסת אלי דיין. בכקשה, חבר הכנסת עזרן.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, התיקון המוצע בא לפתור את בעיית העומס בכתב־המשפט המפוקקים בבעיות תעבורה. בנאומי כאן ביום 20 ביוני 1989 בדיון על סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו אמרתי, שהעומס בכתב־המשפט גורם לעיניו דין שאינו מקובל בשום מערכת משפטית. אף הצבעתי על כך שכמה תקנים של שופטים שכבר אושרו — טרם אושרו. מדובר ב־28 משרות שלא כולן אושרו. ודאי שתוספת שופטים למערכת בתי־המשפט היתה מקילה את העומס, ואז לא היה צורך אולי בתיקון החוק. כי סבורני שערעור צריך, עקרונית, להתקיים בפני שלושה שופטים ולא בפני שופט אחד. ככלל, על־פי תורתנו הקדושה, אין דין יחיד, וכל משפט צריך להתנהל בפני שלושה; ודאי עניין זה של עבירות תנועה, כיוון שלעתים הוא כרוך בדיני נפשות. מן הראוי שכל עבירות התנועה יידונו בפני שלושה שופטים, אולם זה עקרונית. ידוע שלא תמיד הרצוי הוא המצוי, ולפיכך בא התיקון לחוק להסדיר את המצוי ולא את הרצוי.

חברי הכנסת, מספר עבירות התנועה הגורמות לתאונות דרכים נמצא בעלייה. כל שנה מבושרת לנו הסטטיסטיקה על עלייה באחוזי כוזה או אחר במספר תאונות הדרכים. למותר להכביר מלים על הסבל הנגרם לנפגע ולמשפחתו, וכן לעם ישראל כולו. כולנו מודעים לכך וכולנו מדברים על כך, אבל טרם נמצאה נוסחת הפלא שתצמצם באופן משמעותי את מספר התאונות הדרכים.

אכיפת חוקי התנועה היא רק אמצעי אחד שעליו צריך לשקוד, כדי להפחית עד כמה שאפשר את מספר תאונות הדרכים. לכולנו ידוע ששונה התנהגותו של הנהג בראותו מכונית משטרה בצדי הכביש מהתנהגותו כשאין מכונית משטרה באופק. ככל שתרכיב המשטרה כסוירים בכבישי ישראל כך יטב לתנועה ויצומצם מספר התאונות.

יתירה מזאת, אנו הרי מצוים לשמור על חוקי התנועה, לא רק מכוח היותם חוק המדינה, אלא גם מפני שתורתנו הקדושה ציוותה אותנו "ונשמרתם מאד לנפשתיכם". כך מספרים על הגאון הסטייפלר זצ"ל, שבבוא פניו איש אחד לקבל ברכה, שאל אותו הסטייפלר: על מה? ותשובתו של הלה היתה כי למחרת הוא עומד למשפט. שאל הסטייפלר: על מה המשפט? התשובה היתה, כי לא עצר בתמרור "עצור". על כך ענה לו הסטייפלר חד־משמעית: על זה אתה בא לבקש ברכה? לא רק גלא אברך אותך תלך למשפט ויקנסו אותך, ואולי גם ישללו ממך את רשיון הנהיגה. כי מצווה לשמור על חוקי התנועה משום "ונשמרתם מאד לנפשתיכם". והרי לשם כך חוקקי חוקי התעבורה והתנועה, כדי להקפיד על שמירתם ולמנוע אסונות, חס ושלום.

לו זכינו לכך שכל נהגי ישראל היו משביתים את כלי רכבם בשבת, יום שבו עקומת התאונות מטפסת. לצערנו, לגובה — היינו מונעים כליל את תאונות הדרכים בשבת לפחות. אבל משלא זכינו לכך, נאלצים אנו לדון בחוקים ובתיקוני חוקים, שמידת השפעתם על הפחתת תאונות הדרכים אינה ברורה מראש ואינה מתכון בדוק לריפוי תחלואי התעבורה.

עצמי את השאלה, האם כל הנושאים המגיעים לערעור בפני שלושה שופטים צריכים באמת להידון בפני שלושה שופטים, האם אי־אפשר להביא חלק מהנושאים בפני שופט יחיד; דהיינו, שהערעור יישמע לא בפני שלושה שופטים אלא בפני שופט יחיד.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שבעניינים חשובים ביותר, הנוגעים לחופש הפרט, דהיינו — לחירות האדם, נשמעים ערעורים, מה שנקרא "עררים", בפני שופט יחיד. מי שנעצר על־ידי צו של שופט בית־משפט השלום ורוצה לערור על מעצרו, הערר נשמע בפני שופט יחיד. בערר הזה מדובר לפעמים על תקופת מעצר של 15 יום, ויכולה להיות תקופת מעצר של 15 ימים נוספים, ולפעמים אפילו תקופות ארוכות יותר. לא זו בלבד, אלא גם כאשר התביעה מבקשת לעצור אדם עד לסיום ההליכים המשפטיים נגדו, כשלפעמים זה כרוך במעצר של חודשים עד לכירונו המשפט, גם ההליך הזה נעשה בפני שופט דן יחיד.

לעומת זאת, יש עניינים שאני רואה אותם כקלים יותר במשקלם. כל עניין שאינו כרוך בחירות האדם נראה בעיני חמור פחות; בין היתר, אותם ערעורים על פסק־דין של בתי־משפט לתעבורה או של בתי־משפט השלום, כשהם עוסקים בעבירות תעבורה. בדרך כלל, מדובר בעונשים של קנסות, ולפעמים על שלילת רשיון, אם על־תנאי ואם בפועל. עם כל הכבוד לנושאים אלה, ואיני מבטל את הנזק או את הבעיה שנוצרת לאדם שהורשת בעבירת נהיגה ונשלל רשיונו, איני מקל ראש בכך, לדעתי, הנושאים הללו אינם כה חמורים כדי הצדקת הרכב של שלושה שופטים. די בכך שערעורים מסוג כזה יישמעו בפני שופט יחיד.

אני רוצה גם להפנות את תשומת לבם של חברי הכנסת לכך, שפסק־דין שניתן על־ידי שופט יחיד של בית־משפט מחוזי בערעור, דינו כדין פסק־דין של בית־משפט מחוזי, וגם על פסק־דין כזה ניתן לבקש רשות ערעור מנשיא בית־המשפט העליון, ואם הנשיא נעתר — לקבל אפשרות להישמע בבית־המשפט העליון. זאת אומרת, גם פסק־דין שניתנו בדרך כזאת, עוברים ויכולים לעבור ביקורת שיפוטית נוספת על־ידי בקשת רשות ערעור לבית־המשפט העליון.

אילו ידעתי שאין עומס בכתב־המשפט, ייתכן שהיה רצוי שכל הערעורים יישמעו בפני הרכב של שלושה שופטים, אבל בשל העומס בכתב־המשפט, אני מעריך שהתיקון המוצע יאפשר לחסוך אלפי שעות שיפוט בשנה, דהיינו — אותם שופטים מחוזיים שהיו פטורים מעתה מלשבת בערעורי התעבורה יתפנו לעסוק בעניינים אחרים. כתוצאה מזה, קצב הדיונים יחוש, פסק־דין יינתנו כמהירות רבה יותר, והציבור יצא נשכר.

אם תשימו לב לניסוח, תראו שכאשר מדובר בעבירת תעבורה שהיא פשע, כדוגמה — הריגה בשל עבירת תעבורה או בתאונת "פגע וברח", זה יידון בפני שלושה שופטים. אנחנו מרבים רק באותן עבירות קלות יחסית שבהן הענישה מתבטאת, בדרך כלל, בקנס ובשלילת רשיון נהיגה.

הצעתי בקריאה טרומית עברה לוועדת הכלכלה. החוק נשא אז שם אחר. הוא היה אמור להיות תיקון לפקודת התעבורה, ובשל כך הגיע לוועדת הכלכלה. ועדת הכלכלה הכינה את החוק לקריאה ראשונה, אבל מוסכם שבזה היא סיימה את תפקידה. לאחר שהכנסת, כך אני מקווה, תאשר את החוק הזה בקריאה ראשונה, הוא יעבור להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עליתי לכאן כדי לתמוך בהצעת החוק שהגיש חברנו, חבר הכנסת פורז, והיא מוגשת כאן מטעם ועדת הכלכלה.

ניסיוני מלמד, שבחלק נכבד מהערעורים בעבירות תעבורה מופיעים הנאשמים אף ללא עורכי-דין. בדרך-כלל, השאלות המתעוררות הן שאלות עובדתיות, או שמדובר בעניין העונש, אם חמור הוא ואם קל, אם ניתן להקל עם הנאשם או להחמיר עמו. כיוון שכך, הרושם שלי הוא שאומנם, בסוג זה של עניינים, אין הצדקה לשבתם של שלושה שופטים.

אם יהיה עניין בעל חשיבות עקרונית יותר, או תעלה שאלה משפטית בעניין מסוים, כפי שאמר כאן חבר הכנסת פורז, פתוחה הדרך ויש אפשרות להעלות את הנושא, אומנם ברשות, לפני בתי-המשפט העליון, שייתן בסוגיה זו תשובה עקרונית.

אני חושב שצריך לברך את חבר הכנסת פורז, שזים הצעה זו. מצפה אני שמשדד המשפטים יעלה הצעות ייעול מעין אלו. תמה אני על שהדין נערך ללא השתתפות שר המשפטים.

אני מבקש להעביר את ההצעה הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אחרון המדברים, חבר הכנסת אליעזר מזרחי, בבקשה.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התיקון לחוק בתי-המשפט המובא היום בפני הכנסת חיובי, מבחינת המשך המגמה לפישוט הליכים במערכת המשפט.

לא צריך להיות משפטן מומחה כדי לומר, שערעור על עבירות תנועה די שישמע בפני שופט אחד, ואין צורך ששלושה שופטים ישמעו אותו. השמעת ערעור בפני שלושה שופטים מאריכה את זמן הדין, וגורמת למחסור בשופטים לשמיעת ערעורים אחרים, לעומת זאת, השמעת ערעור בפני שופט אחד תקל את העומס בבתי-המשפט המחוזיים במידה משמעותית, ותאפשר קיצור תור התיקים ההולך ומתארך.

לדעתי, זוהי מגמה חיובית, ההולכת ומונהגת בבתי-המשפט. חיובית גם ההחלטה ליצור ערכאות ערעור נוספות, כאשר המטרה היא, שוב, להקל את העומס המוטל כיום על השופטים.

בהזדמנות זו, כאשר מדברים על מערכת השיפוט בישראל, איני יכול להימנע משתי הערות, שאומנם אינן קשורות במישרין לחוק, אך יש להן קשר הדוק ביותר לשיפוט ולמערכת המשפט במדינה.

ראשית, ההתערבות החוזרת של השיפוט החילונית בנושאים הנתונים לסמכות מערכת השיפוט הרבנית — כבר דובר על כך פעמים רבות, ואני חוזר ומבקש: יעשה השר כל שביכולתו כדי שתימנע התופעה, שבתי-המשפט מתערבים בנושאים הנתונים לסמכות בתי-הדין הרבניים. ההתערבות החוזרת ונשנית מביאה גורמים שונים לפנות אל בתי-המשפט כניסיונות לכרסם עוד ועוד במעמדם של בתי-הדין הרבניים ובמערכת השיפוט ההלכתית במדינה. רק כך נולדה העתירה לבג"ץ, שדרשה לרשום נוכרים כיהודים, כאשר אלה שהגישו אותה חשבו להשיג הישגים משמעותיים כערעור משמעות לאום היהודי והיהדות בכלל.

כפי שאמרתי בראשית דברי, מחוסר ברירה נתמוך בתיקון זה, כדי להקל העומס בבתי-המשפט. זוהי בכחינת ההכרח לא ישובח ולא יגונה. ברור לכולנו, שזירוהו הליכי השפיטה ירחיע עברייני תנועה בפוטנציה, ויביא על עונשם את אלה שכבר עברו חוללו בחוקי התנועה. לכן, תיקון החוק המוצע הוא חשובה הולמת, ולו חלקית, על המצב העגום, על הפורענות המשתוללת בכבישי ישראל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלי דיין, ואחריו — לחבר הכנסת דוד ליבאי.

אלי דיין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני תומך בהצעת החוק, אולם אני סבור שעל משרד המשפטים לבצע רפורמה מקיפה בכל נושא הערכאות במערכת המשפט, כי העומס היום רב מאוד, וכתוצאה מכך נגרם עיניו-דין.

בעת הדין ובעת הכנת הצעת החוק הזאת לקריאה שנייה ושלישית, מן הראוי לשקול להוסיף שורה של חוקים, שבהם יהיה הערעור בפני דן יחיד, כדי להקל את העומס בבתי-המשפט, וכדי שהערעורים האלה יישמעו מהר יותר. כך גם הציבור יצא נשכר וגם הדין ייעשה. אני מציע לשקול החלטה שנייה זו בעבירות בתחום רישוי עסקים וכן בעבירות מינהליות שונות, אפילו פחותות בחומרתן מעבירות תנועה, שלעתים העונש עליהן הוא מאסר לכמה חודשים.

אוריאל לין (הליכוד):

מה אתה מציע?

אלי דיין (המערך):

בחוק רישוי עסקים, לדוגמה, כל מיני עבירות מינהליות שדן בהן שופט בית-משפט השלום, אחר כך צריך לערער עליהן בבתי-המשפט המחוזי. אנחנו מטרידים שלושה שופטים לדון בנושאים פעוטים ביותר של פתיחת עסקים, סגירתם, רישוי, עבירות בנייה פעוטות וכיוצא באלה.

יוסף עוזן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

סגירת עסק, זה כמעט דיני נפשות.

אלי דיין (המערך):

אלה דברים טכניים, שאתה מעסיק בהם הרכב של שלושה. על כל דבר אפשר להושיב הרכב שלם ולהמתין שנה או שנתיים עד שמתקיימים הדין והערעור. אני חושב שאלה הן עבירות טכניות פשוטות. אם דן בהן שופט בבית-משפט השלום, יש כמובן לאפשר ערעור, זאת זכות מהותית, אבל בפני שופט מחוזי — זה בהחלט הרכב מכובד, שיכול לתת פתרון, וכך מקובל גם בהרבה ארצות אחרות, בלי להטריד הרכב של שלושה שופטים.

אני רואה את העניין הזה פחות מרחיק לכת מהרפורמה שנעשתה במשפט הפלילי, כשנקבע כי בעבירות מסוימות יש לתביעה שיקול דעת אם להביא אותן לבית-משפט השלום כאינסטנציה ראשונה, או לבית-המשפט המחוזי, לפי חומרת העניין.

אני תומך בקו הזה, מחזק אותו. אני מציע לשקול אפשרות שערעורים לפי חוקים נוספים יבואו לפני דן יחיד בלבד.

אני תומך בהצעת החוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד ליבאי, ואחריו — לאחרון המשתתפים בדין, חבר הכנסת אליעזר מזרחי.

משמעותיים, שיש להם השלכות מבחינת ההלכה היהודית, לא ייעשו דברים בניגוד להלכה, או לפחות לא ייעשו בלי התייעצות מוקדמת עם רבנים ואנשי הלכה.

השאלה, האם יש בכלל צורך בחוקה חדשה, במיוחד כאשר רואים מי הם העומדים מאחוריה ותומכים בה — והיא כבר שאלה אחרת לגמרי. גם התשובה על כך ברורה למדי. אך בדיעבד, אם בכל זאת נמשכת מלאכת הניסוח, צריך לומר את הדברים בבחירות ובתוקף: כל יהיה כל ניסיון לפגוע בהלכה ובסטטוס־קוֹו ההוגו עד היום.

אני מקווה ששר המשפטים ייקח את הדברים האלה לחשומת לבו, ויביא אותם לתשומת לב כל הגורמים הנוגעים בכך ועוסקים בנושאים אלה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת מזרחי. חבר הכנסת פורז, אתה רוצה להשיב? הואיל והיתה הסכמה כללית, נראה לי שאין צורך בתשובה. אם כן, אנחנו ניגשים להצבעה. חבר הכנסת פורז, אני רוצה להבין, גם אתה ביקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. לא שמענו הצעה אחרת. אם כן, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989, לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע

	בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה.
10 —	חוק ומשפט
— אין	נגד
— אין	נמנעים
	ההצעה להעביר את הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

טו. הצעת חוק להגנת חיית הבר (תיקון מס' 2), התשמ"ט — 1989*

(קריאה ראשונה)

לאחר הדיונים, סיכמנו על הנוסח המובא לכנסת. כאמור, הנוסח הוא תיקון לחוק הגנת הבר שקיים בארץ זה שנים מספר. הצעת החוק באה, בין השאר, להביא להתאמה בין החוק הבין-לאומי, המחייב את המדינה, לבין החקיקה הפנימית.

ב־17 במרס 1980 נכנסה לתוקף, לגבי מדינת ישראל, אמנה בדבר סחר בין-לאומי במינים של חיית בר וצמחיית בר הנתונים בסכנה. לכן יש צורך בהתאמות.

השינוי העיקרי בהצעת החוק הוא בהרחבת ההגדרה של חיית הבר, באופן שתחול גם על זוחל או דוחי, וכן על כל חלק ממנו או תולדה שלו. הרחבה זאת תואמת את לשון האמנה שהזכרתי.

כמובן, יש בהצעת החוק חלק המבטיח הגנה למחזיק ולסוחר בחלק של חיית בר, שלא ניתן בנקל להכרה כזוה, ואשר המחזיק או הסוחר לא ידע לגביו כי הוא כזה.

גם אחרי השינוי שהוכנס בתעודה הזוהת, עדיין קיים המכשול הגדול של כניסת גויים למדינת ישראל, כאשר הם מצוידים בתעודות מקהילה רפורמית כלשהי המעידים כביכול על "יהדותם" ופקיד מרשם התושבים אכן ייאילץ לרשום אותם כיהודים, בהתאם להוראת הבג"ץ.

אומנם נכון, שכאשר יבוא מישהו ויבקש להינשא בעזרת תעודת הזהות, לא יעזור לו עוד הרישום הזה כהוכחה, ורושמי הנישואין יבקשו ממנו הוכחות טובות יותר ליהדותו. אבל עצם הרישום עלול לגרום לטעויות קשות, אם לא היום — אולי בעוד שנה ואולי בעוד כמה שנים, וייתכן בתקופה מאוחרת יותר. תמיד יש חשש שיהיה בסיסתן בכל זאת על הרישום הזה, ואז יוכח שוב, כי בעצם עדיין מרחפת על עמנו הסכנה של חזירת נוכרים לעם ישראל במסווה של יהודים לכל דבר, לפחות לפי הוראות הבג"ץ.

יש כעיות נוספות הכרוכות בשינוי שנעשה בתעודת הזהות. כך, למשל, רישום ילדים לגן-ילדים, או לבית-ספר — בשכונה שהם אינם מוכרים בה, — על סמך תעודת הזהות של ההורים. הילד יתקבל כיהודי לבית-הספר או לגן-הילדים, בעוד הוא איננו כלל יהודי לפי ההלכה, אלא אם כן יצטרכו ההורים להמציא כל מיני אישורים על יהדותו. הדבר טומן בחובו מכשולים רבים וחמורים, שמן הראוי לתת עליהם את הדעת, ויפה שעה אחת קודם.

עניין נוסף במסגרת זו — מדוע אנו גורמים לאנשים שאינם יהודים לחשוב שהם יהודים? הרי אנו מטעים אותם כידעין. אינני מתכוון לאותם יחידים, היודעים מראש שאינם יהודים ורק רוצים לנצל את הפרצות בחוק השבות כדי להירשם כיהודים דווקא כדי להרגיז. אני מתכוון לרבים המבקשים להתגייר מסיבות שונות, ומקבלים תעודה שאין לה כל תוקף, מכיוון שהרכיב הרפורמי לא מגייר אותם כדין כלל. הם חושבים שהם יהודים, ולמעשה אינם כאלה. אחרי שנים, כשהדבר מתברר להם, נגרמת להם אכזבה קשה ומיותרת. אינני מבין מדוע עלינו לגרום לכך.

הנושא השני — החוקה החדשה נמצאת בדיונים. גם על כך עמדנו בעבר, ואנחנו חוזרים ומבקשים, שבמיוחד בפרקים

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק להגנת חיית הבר (תיקון מס' 2), התשמ"ט — 1989, בקריאה ראשונה. תביא את הצעת החוק חברת הכנסת ערנה סולודר. בבקשה.

ערנה סולודר (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, שר החקלאות נערד מהדיון מסיבות לא-צפויות, בשל קבלת משלחת מחוץ-לארץ. יש הסכמה להצעת החוק שאני מבקשת להביא לפני הכנסת, הצעת חוק להגנת חיית הבר (תיקון מס' 2), התשמ"ט — 1989.

לאחר הקריאה הטרוםית הועברה הצעת החוק לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, והיא דנה בהצעה כשבע ישיבות, שכל אחת מהן נמשכה כשעתיים וחצי. היא שמעה מומחים לנושא מתחומים שונים: וטרינרים, אנשי החברה להגנת הטבע, אנשי חקלאות, יועצים משפטיים וכדומה.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1943).

גם בגין העיר, שצריך לתת את הדעת על עניין זה. דנו בנושא במסגרת הדיונים על החוק, נקלענו לדילמה. כאשר מנסים להגדיר הגנה מפני חיות בר, זה מתחיל כצבאים ונגמר בזרירים שאוכלים את השסק, וכן הלאה.

נצטרך לתת את הדעת, בקשר לחוק זה וגם בלעדיו, על כך שכלל שמגינים על חיות הבר, יש להגן גם על החקלאים או על אזרחים מפני פגיעתן של חיות הבר. כפי שאמרתי, אני חיה את הדילמה הזו. אני חושבת שנצטרך לתת עליה את הדעת, אם בחקיקה ואם בהסדר.

אני רוצה לציין גם, שבעקבות החוק נפגשו עם ארגוני הציידים. הצייד איננו חלק מן החוק הזה. לעניין זה יש חקיקה מוסדרת. אבל מדברים פה על ציד וצידה. הציידים העירו הערות רבות. יש דברים שאינם צריכים להופיע בחוק, אבל צריך כהחלט להגיע לחיאום ולהכנה בין הגורמים שעניינם הגנת חיות הבר לבין הציידים לגבי ציד מותר. אנתנו נשקוד על העניין הזה.

כפי שאמרתי, הנוסח הזה הובא על דעת כל חברי ועדת הפנים. עבדה על הצעת החוק ועדת-משנה. שר החקלאות אישר את הנוסח. אילו היה כאן, היה בוודאי מאשר זאת.

אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת הפנים, להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מברך את חברת הכנסת ערנה סולודר על החוק. לפעמים יש חוקים יפים. זה חוק יפה.

אנחנו ניגשים לדיון. חבר הכנסת יאיר צבן ביקש למחוק אותו מרשימת הדוכרים. חבר הכנסת חגי מירום איננו נוכח. אם כן, אין כלל רשימת דנים.

ניגש להצבעה על החוק היפה הזה. לפעמים דברים חשובים עוברים ללא ויכוח וללא דיון. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע

כעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	6 —
נגד	— אין
נמנעים	1 —

ההצעה להעביר את הצעת חוק להגנת חיית הבר (תיקון מס' 2), התשמ"ט—1989, לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

החוק עבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לשם הכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כללנו בחוק גם הגדרה של חיית בר מטופחת. לאחרונה יש סוגים של חיות בר, שאנחנו מטפחים אותם לצורכי מסחר וכדומה. אזכיר את היענים, התנינים, שהפכו לענפים משקיים. חשבנו לנכון לתת לכך את המינוח "חיית בר מטופחת". מהגדרה זו מוציאים את חיית הבר המוגנת.

כמורכן, מופיעה בהצעת החוק הגדרה של סחר בחיות הבר. יש גם סעיף המגדיר את סמכויות הפקחים ואת תפקידיהם ביתר פירוט והרחבה. כפי שאמרתי, ניתנות גם סמכויות לפקחים להחרים חיית בר הנמצאת בהחזקת אדם ללא היתר, ולהשמידה אם איננה בחיים.

אינני רוצה לקרוא את כל הסעיפים. קראתי בעיקר את הסעיפים שיש בהם שינויים משמעותיים יותר. יש פה סעיף המסמך את שר החקלאות להטיל אגרות לרשימות ולהיתרים הניתנים על-פי חוק זה. האגרות ממנות חלק מפעילותה של רשות שמורות הטבע.

ברצוני לציין, שהאוצר, משום מה, לא השתתף בדיונים. כאשר הועברה הצעת החוק לדפוס, העיר האוצר על עניין האגרות. בדרך כלל, אגרות לפי חוק אינן מיועדות למטרה מסוימת, אבל בעניין הזה של שמורות הטבע, זה הנוהג כבר למעלה מעשר שנים, לפי החלטה של אגף התקציבים באוצר. היום הם מבקשים לחשוב על כך מחדש. כאמור, הם נזכרו בכך כשהחוק היה כבר בדפוס. הבטחתי שאביא בפני הכנסת את ההערה של האוצר בנושא הזה. נהיה מוכנים להתייחס להערה זו במהלך הכנת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אני רוצה לומר, שהיה בישיבות הוועדה ויכוח בנושא מחלת הכלבת, בעיקר הכלבת בחיות בר. קיים חוק הכלבת, העונה על הבעיה, אבל בדרך כלל חוק חדש תקף יותר מחוק ישן. היה ויכוח בין המומחים, האם צריך להכניס בחוק פסקה בעניין הכלבת. סיכמנו, על דעת כל היועצים המשפטיים, שאין צורך להכניס פסקה כזו, כי זה היה מחליש את עמדתו של שר החקלאות בנושא הזה, והוא בעצם האחראי לשני הנושאים.

כסיום דברי אני רוצה לומר, שאף שאני מגישה החוק הזה וראש שדולה של שמירת הטבע, אני גם חקלאית. כחקלאית יש בי אמביוולנטיות בנושא הזה, כי חלק מחיות הבר שאנחנו מצווים לשמור עליהן מביאות גם נזק לחקלאים, ואזכיר בעיקר את הצבאים. אני גרה באזור הנמצא למרגלות רמת-ישישכר, שהיא ארץ הצבאים, ובקרבת דרום-הגולן, שיש בו מאות צבאים. אולי יש מי שזוכר, שבזמן מחלת הפה והטלפיים ראינו בטלוויזיה תמונות מאוד לא-נעימות על ההכרח להרוג צבאים על-מנת להגן מפני פגיעתם.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כולנו ישבנו מול הטלוויזיה ובכינו.

ערנה סולודר (המערך):

הצבאים האלה מחבלים בעיקר בשדות הכותנה. אומנם אפשר להתקין גדרות.

טז. הצעת חוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה (תיקון מס' 11), התשמ"ט—1989*

(קריאה ראשונה)

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להביא לקריאה ראשונה את חוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו ממשיכים בסדר-היום. אני מזמין את חבר הכנסת יאיר צבן.

* רשומת (הצעות חוק, חוב' 1945).

— הצעת חוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה (תיקון מס' 11): הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים —

מבין שההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים. חברי הכנסת, נא להצביע.

ה צ ב ע

כער ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	— 8
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר את הצעת חוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה (תיקון מס' 11), התשמ"ט — 1989, לוועדת הכספים נתקבלה.	

היו"ר מ' וירשובסקי:

החוק עבר לוועדת הכספים, להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

יז. הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989*

(קריאה ראשונה)

משכרים כלולים. מדרך הטבע, גם חנויות מכולת וסופרמרקטים שמוכרים בירה או יין לקידוש בתוך שלל המוצרים שהם מציגים, ואם אב שולח את בנו להביא מצרכים ומוצרים שונים מן החנות, ובהם שתי פחיות בירה — הנער צריך להוציא תעודה ולהראות שהוא מעל גיל 18. לדעתי, זו טעות. אני מתכוון להציע שינוי בנקודה זו לקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית, ולכלול בחוק אך ורק עסק שבו נמכרים או מוגשים משקאות משכרים, וכן חנויות שעוסקות באופן בלעדי בממכר משקאות משכרים. בארץ אין הרבה חנויות שעוסקות אך ורק בממכר משקאות משכרים. נער שנכנס לחנות כזאת ורוצה לקנות בקבוק יהיה חייב להזדהות ולהוכיח שהוא מעל לגיל 18.

לחוק הזה לא היתה התנגדות. אני מבקש את אישורו ואת העברתו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

רחבעם זאבי (מולדת):

האם אתה מוכן להחיל את החוק גם על סיגריות?

מיכאל בריזהר (המערך):

זה נוגע לחוק אחר, חבר הכנסת זאבי. בקשר לכך צריך להגיש הצעת חוק נפרדת. זה סיפור בפני עצמו. לפי הכללים המקובלים בכנסת, לא ניתן להחיל חוק קיים בנושא מסוים על-ידי הצעה של חוקפת כזאת. אם שני חוקים נוגעים באותו נושא, ניתן להרחיב חוק ולהחילו על שניהם. אבל כרגע זה אין חוק אחר שמונח על שולחן הכנסת בנושא שהעלית. כך שגם לו רציתי, לא הייתי יכול לעשות זאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת של חמש דקות לכל נואם. חבר הכנסת יאיר צבן ביקש למחוק את עצמו מן הרשימה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת חיים אורון. אומנם קיבלתי הודעה שאתה נמחק מן הרשימה, אבל הואיל ואני רואה אותך, אני מאפשר לך להשתתף.

(תיקון מס' 11), התשמ"ט — 1989, שעניינו הסדר שהוסכם על-ידי כל הגורמים הנוגעים בדבר — משרד האוצר והמוסד לביטוח לאומי — שעל-פיו תוחזר קצבת הילד הראשון, שבוטלה לפני שנים אחדות. היא תוחזר לכל השכירים במשק, ששכרם נמוך מ-95% מן השכר הממוצע.

בגלל השעה המאוחרת אני נמנע מלגולל בפניכם את השתלשלות החוק ואת ההשלכות החברתיות שלו. זהו תיקון מוגבל לעול שנועשה. חשוב להחיש את תהליך החקיקה, כי בהסכמת כל הגורמים מדובר על כך שהתשלום יהיה למפרע, מ-1 באפריל. לכן אנחנו מקווים שנוכל מחר להשלים את החקיקה, שכן יש הסכמה כללית בין הסיעות בדבר חיוניות התיקון הזה. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מבין שאין נרשמים לדיון. לכן אנחנו יכולים לגשת מייד להצבעה על הצעת חוק הסדרים לשעת חירום במשק המדינה (תיקון מס' 11), התשמ"ט — 1989. אני

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לנושא האחרון בסדר-היום. אני מזמין את חבר הכנסת מיכאל בריזהר להביא הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989, בקריאה ראשונה. בבקשה.

מיכאל בריזהר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מביא את הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989. החוק נועד למנוע מכירת משקאות משכרים לנוער. היום יש פרצה בחוק, פרצה מסוכנת, מאחר שאנחנו במצב של הגברת צריכה של משקאות משכרים בקרב הנוער. כאשר אני מדבר על משקאות משכרים, אני מדבר גם, ולצדדי בעיקר, על בירה. זה נחשב למשקה שאפשר לשתות "בכיף", בין חברים. אין מתייחסים לזה כאל משקה מסוכן, חריף ממש. אנחנו רואים זאת בעיקר במסיבות. אחר כך נוטלים את הגה המכונית, או מתפתחות תגרות, ואנחנו יודעים למה זה גורם.

מדינת ישראל נמצאת היום במצב שבו נמצאה ארצות-הברית בראשית שנות ה-70 בצריכת משקאות משכרים על-ידי נוער. אנחנו חייבים למנוע הידרדרות מצב זה.

מהי הפרצה בחוק שעליה אני מדבר? לפי החוק שהיה קיים עד עכשיו, הנוער לא היה חייב להוכיח את גילו כדי לקבל משקה. מוכר משקאות חבר, בבית-הקפה או במסעדה, די בכך שהתרשם שהצרכן הוא מתחת לגיל 18 כדי שלא למכור משקה. אם נער או נערה היו מתחת לגיל 18, הוא לא היה מוכר להם, אבל לא הוטלה עליו שום חובה לכדוק את הנושא. אנחנו רוצים לקבוע חובת הזדהות של נוער, כפי שקיימת בעולם כולו, כלומר שהנער יהיה חייב להזדהות בתעודה מזהה.

יש נקודה בחוק שאיננה מקובלת עלי, אף-על-פי שהבאתי את החוק לפני הכנסת. זאת ההחלטה של ועדת החוקה, חוק ומשפט לכלול את כל בתי-העסק שבהם נמכרים משקאות משכרים ברשימה של המקומות ששם הנער חייב להזדהות. מפרע לי, שברשימה של בתי-העסק שמוכרים משקאות

* רשומות (הצעות חוק, תוכן: 1944).

את עניין הסיגריות ודברים אחרים. הנושא הזה בוודאי חשוב וזקוק להבלטה מוגברת.

עם כל ההערות שהערתי, ובוודאי עוד נלכן אותן בוועדת החוקה, אני אתמוך בהעברת החוק לוועדה להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני קורא לחבר הכנסת אלי דיין — איננו חבר הכנסת חגי מירום איננו. חבר הכנסת דוד ליכאי איננו. אחרון המתדיינים הוא חבר הכנסת אליעזר מרוח, בבקשה.

חברת הכנסת עדנה סולודר, את ביקשת למחוק את שמך מהרשימה, נכון?

עדנה סולודר (המערך):

אני רוצה למסור הודעה מהמקום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בסדר, אאפשר לך לעשות זאת. בבקשה, חבר הכנסת מרוח.

אליעזר מרוח (אגודת ישראל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, כל מי שמצוי בהווי החברתי של הנוער הישראלי נחרד בוודאי לנוכח האירועים הקשים המתחוללים במועדונים ובאלומות שונים, ששם מתאספים בני הנוער לאירועי בילוי ובידור.

שוב ושוב מביאה הכרוניקה הפלילית בעיתונות את הסיפורים הטרגיים והמכאיבים על דקירות סכינים, תקיפות אלימות ואפילו מקרים של רצח. קטטות בין בני נוער הפכו דבר שבשגרה, ובלא פצועים של ממש אין העיתונות מרווחת על כך.

שתיית משקאות משכרים היא רק אחת התוצאות השליליות של המצב הזה, כמו עישון הסמים ויתר מרעין בישין, שלצערנו הולכים ופושטים בקרב הנוער. הנה כי כן, כאשר שותים משקאות משכרים ומאבדים את הדעה הצלולה, מגיעים מהר מאוד לקטטות, לאלימות ולפגיעות בגוף וכנפש.

אלו מבני הנוער המצוידיים ברשיון נהיגה מרשים לעצמם לנהוג בדרכים תוך כדי שכרות, וגורמים לתאונות דרכים קשות.

מכל הסיבות הללו יש לברך על החוק לאיסור מכירת משקאות משכרים לקטינים עד גיל 18, כצעד אחד במכלול של צעדים שיש לנקוט אותם, כדי למנוע בריונות בקרב הנוער.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בצד התייחסות חיובית להצעת החוק שלפנינו, נדמה לי שלא נצא ידי חובה אם לא נתייחס גם לגורמים ולסיבות שמביאים את הנוער הישראלי למצב שבו הוא נמצא. שכרות, אלימות, תקיפות ופגיעות בגוף ובנפש הן תוצאה ישירה ובלתי נמנעת של חינוך ללא ערכי יהדות ויראת שמים, חינוך ללא תורה ומצוות, כאשר התחליף לכל אלה נמצא בדמות המלה "ציונות", שכבר הוכח מאה ואחת פעמים, שבלי שיש מאחוריה התפילות שהתפלל העם היהודי בשנות גלותו: "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים" — אין לה שום ערך.

שהרי מה היא הציונות עבור כל אותם רבבות בני נוער היורדים מן הארץ? האם הם פועלים במסגרת הציונות בניו־יורק, בטורונטו, או במלבורן? הנוער רק מבצעים הלכה למעשה את מה שלמדו אותם כל השנים: ציונות זה רק לדבר, רק לומר, בלי שיהיה משהו מחייב. לא צריך לקיים תורה

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אם אני נמצא פה, האם אני חייב לדבר?

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא. בבקשה, חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בשורה האחרונה של דברי אתמוך בחוק ובהעברתו לוועדה, להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, אף שאני חושב, חבר הכנסת ברוך, שלחוק שאחה מציע אין ערך רב, מאחר שהוא כבר מכוסה בחוקים אחרים.

סעיף 193 לחוק העונשין אוסר מכירת משקאות לקטינים. יש תקנות ירשוי, גם ברשויות מקומיות, וגם כאלה המוצעות עליי שר המשטרה ומפכ"ל המשטרה, שאוסרות על כל עסק שיש בו מכירת משקאות חריפים למכור משקאות כאלה לקטינים. אכן, אין שם הוראת ויהיו ספציפית, אבל ברור שבעל עסק הרוצה לקיים את החוק, לא יוכל להתחבא מאחורי הטענה שלא יכול היה לבקש חנויות זהות. זאת חוכתו. חוכתו לזהות את הקונה, אם יש לו ספק לגבי גילו, כי החוק אוסר עליו למכור משקאות לקטינים.

על כן אינני רואה חידוש גדול בחוק הזה, אבל בהמשך דברי אזכיר נקודה שבה אני רואה בכל זאת חידוש.

אתה כבר הערת על "בעל עסק או מי שעובד בעסק". הדבר הזה הוא גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה. זה דבר בלתי אפשרי. אני רוצה להסב את חשומתי־לבך לכמה תקנות שנעשו בכמה מדינות בארצות־הברית. באחת מהן ביקרתי לא מזמן, במדינת טקסס, שם אסרו על ההיפר־שוקים למיניהם ועל החנויות הגדולות מכירה של משקאות חריפים בגלל העניין הזה, וריכזו כל מל מכירת המשקאות החריפים בחנויות מיוחדות. על־פי הוראת חוק אסור להיפר־שוך, או לחנות גדולה, למכור יין. אני חושב שניתן לאמץ את הגישה הזאת ולהגיד: הבה נקים בכמה מקומות מרכזיים בערים חנויות מיוחדות למכירת משקאות חריפים, לרבות יין. נכון שמי שירצה לקנות יין בשביל קידוש לשבת צריך יהיה להתרועץ בין שתי חנויות, כי בהיפר־שוך לא יהיה אפשר לקנות יין. הצעה זו היתה יכולה לכסות את הבעיה, והיתה חוסכת הרבה תקנות לגבי החנויות.

אני רוצה לציין, כי חלק גדול מההשתכרויות מתרחש דווקא בכתים, במסיבות של ערבי שבתות ומוצאי שבתות. לא כל ההשתכרויות מתרחשות בפאבים או בבתי־קפה. לכן, אם רוצים לכסות את הנושא ולמנוע את ההשתכרות של בני הנוער, צריך לחשוב על פתרונות מעבר לאיסור הגשת משקאות חריפים לקטינים בפאבים ובבתי־קפה.

הדברים המופיעים בחוק שלפנינו מכוסים, לדעתי, אם רוצים, צריך להרחיב את החוק ולראות אין ניתן לכסות יותר את הנושא הזה, בדרכים אחרות ולא בדרכים המוזכרות כאן.

אני רואה חידוש אחד בחוק, בסעיף 4, ואני תומך בו מאוד. סעיף 4 אומר, שבעל עסק יציג במקום כולט בעסקו, בצורה שתקבע בתקנות, הודעה המפרטת את הוראות החוק. זה דבר חשוב מאוד בעיני, כי כיום, בהרבה מקומות שבהם אסור למכור משקאות חריפים לקטינים, הדבר הזה איננו מובלט, אלא מופיע באותיות קטנות, והציבור אינו יודע על כך. יכול להיות, שלבעל העסק נוח להתעלם מהעניין, לכן הדבר אינו מקבל הבלטה מספקת, דוגמת ההבלטה שמבליטים היום

— הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים; הודעה אישית של חברת הכנסת ע' סולודר —

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. חבר הכנסת בר-זהר, האם אתה מבקש להעיר
משהו?

מיכאל בר-זהר (המערך):
אני מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מכין, חבר
הכנסת בר-זהר, שאתה מתכוון להעביר את הצעת החוק
לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חברי הכנסת, לפנינו הצעה להעביר את הצעת חוק איסור
מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989, לוועדת
החוקה, חוק ומשפט. להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה
שלישית.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את	
הצעת החוק לוועדה	6 —
נגד	— אין
נמנעים	— אין
ההצעה להעביר הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.	

היו"ר מ' וירשובסקי:
בקולות שישה חברי הכנסת, ללא התנגדות וללא הימנעות
הועבר החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתו לקריאה
שנייה ולקריאה שלישית.

יח. הודעה אישית של חברת הכנסת ע' סולודר

כרגיל, מובאות הצעות סיכום עליידי סיעות הקואליציה
בלבד, אך יש נושאים שחשוב שתגובש בהם הסכמה לאומית
רחבה. צר לי על שבמקום לחפש נקודות שיתוף והסכמה אנחנו
מתפשרים בזכויות מגדלת אי-הסכמה במקום שאיננה. תודה
רבה.

קריאות:
כל הכבוד.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מודה לחברת הכנסת עדנה סולודר.

חברי הכנסת, תם סדר-היום. הישיבה הבאה תתקיים מחר
— א' באב התשמ"ט, 2 באוגוסט 1989, בשעה 09:00. ישיבה
זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:21.

ומצוות ולא צריך יראת שמים. לכל היותר יש חינוך לאזרחות.
ואם הצינונות היא כזו, אפשר בהחלט לבצע אותה בכל מקום
בעולם.

העובדות מוכיחות, שרק הנוער שהתחנך לתורה ולמצוות,
הדור שגדל בצל ערכי היהדות השורשיים, הוא שעולה לישראל
ומקים פה את ביתו.

המסקנה שצריך להסיק מכל זה: לשנות את דרכי החינוך
הממלכתי בישראל. לא ייתכן להסתפק בחצי שעה של תודעה
יהודית כדי לחנך ילד להבין מה היא תורת ישראל ומה היא
מורשת עמנו. רק חינוך לערכי אמת של ישראל, חינוך השואב
את מקורותיו מתורת ישראל וממצוותיה, רק הוא יוכל למנוע
את השכרות וההוללות של הנוער, וממילא גם את הצורך
בחוקים מעין אלו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אליעזר מזרחי, חברת הכנסת עדנה
סולודר, את מבקשת למסור הודעה מהמקום? בכקשה.

עדנה סולודר (המערך):

אני ויתרתי על זכות הדיבור לאחר שחבר הכנסת בר-זהר
הוסיף את עניין הבירה. אני רוצה להעיר, שחסרה לי בחוק
ההגדרה מה הוא משקה משכר, כי שתיית בירה יכולה לפעמים
להיות מסוכנת מאוד. שתיית אלכוהול מסוכנת, מפני שאין
שלב שבו אפשר/לקבוע שהשתייה ברגע זה היא מסוכנת
ואסורה, כפי שזה קיים בסמים.

אני מצטרפת לדבריו של חבר הכנסת יצחק לוי, שצריך
לבדוק היטב באיזו מידה אין בחוק הזה דברים שנמצאים בחוק
אחר. לכן ויתרתי על רשות הדיבור.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, לפני שאנחנו מסיימים את סדר-היום —
הודעה אישית לחברת הכנסת עדנה סולודר, בכקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להודיע הודעה
אישית כעקבות מה שאירע במליאת הכנסת בעת ההצבעה על
סיכום הדיון בהצעת "אומרים 'כן' לבקעת-הירדן".

בתום לב ובסיפוק שמחתי על הצטרפותן של סיעות שאינן
משתייכות לקואליציה להצעת הסיכום לדיון בהצעת
לסדר-היום: "אומרים 'כן' לבקעת-הירדן". גם אם אני חלוקה
פוליטית על סיעות צומת ומולדת, אני יכולה להתעלם
מתרומתם של ראשי סיעות אלה לכיטחון ישראל, להתיישבות
כלכל ולהתיישבות בבקעת-הירדן, לטיפוחה ולביצורה בפרט.